

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ (м. Маріуполь)
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ
ДОНЕЦЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ**

**«МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ І ГЛОКАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У
СОЦІОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ»**

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції

12 квітня 2019 року

Маріуполь 2019

УДК 316.7(08)

Редакційна колегія:

Б. В. Слющинський, доктор соціологічних наук, професор (голова),
М. М. Чаплик, доцент, О.С. Цибулько, к. і. н. доцент.

Затверджено на засіданні кафедри філософії та соціології
(протокол №8 від 19.03.2019)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою
історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол № 9 від
20.03.2019)

Міжкультурна комунікація і глокалізаційні процеси у соціологічному вимірі: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 12 квітня 2019 р. під заг. ред. В. Ф. Лисак. Маріуполь: МДУ, 2019.179 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Міжкультурна комунікація і глокалізаційні процеси у соціологічному вимірі», яка відбулася 12 квітня 2019 року, в якій прийняли участь освітяни, науковці, громадські активісти з України та зарубіжних країн.

У наукових виступах і доповідях учасників конференції висвітлені актуальні питання з проблеми міжкультурної комунікації у соціологічному вимірі та інтенсивність міжкультурної взаємодії.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами міжкультурної комунікації і глокалізаційними процесами.

УДК 316.7(08)

© Автори тез, 2019
©МДУ, 2019

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

УДК 316.7

*Клименко Олена,
доктор соціологічних наук, доцент,
професор кафедри соціології та політології
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
(м. Харків)*

ВИКРИВЛЕННЯ МОДЕЛЕЙ КОМУНІКАЦІЇ В НАСЛІДОК НЕТИПОВОГО ПЕРЕБІГУ ДИТИНСТВА У ДІТЕЙ ДОНБАСУ

Збройний конфлікт на Сході України актуалізував не тільки проблему захисту життя наступних поколінь, але й питання інтеграції дітей-війни до мирного життя в українському суспільстві. На сьогоднішній день в державі виникла гостра проблема розробки комплексної стратегії соціальної адаптації, а в складних випадках і ресоціалізації зазначеної категорії дітей. У статті розкриті проблеми виникнення таких нових для українського суспільства явищ як депривація та сепарація, котрі з'явилися в результаті обмеження соціальних можливостей сім'ї, що передусім позначилися на стосунках батьків і дітей та призводять до витіснення дитини з родини шляхом припинення з нею комунікаційних зв'язків. Викривлення моделей комунікації у дітей Донбасу в наслідок нетипового перебігу дитинства висвітлено при залученні системного аналізу в контексті визначення кризи як рушійної сили, що дозволяє змінити тип соціальної дії та зумовлює виникнення процесу переходу соціальних систем з одного стану до іншого.

Ключові слова: нетипове дитинство; комунікаційна модель; збройний конфлікт; депривація; сепарація.

Вооруженный конфликт на Востоке Украины актуализировал не только проблему защиты жизни представителей последующих поколений, но и вопросы интеграции детей-войны в мирную жизнь украинского общества. На сегодняшний день в государстве возникла острая проблема разработки комплексной стратегии социальной адаптации, а в сложных случаях и ресоциализации указанной категории детей. В статье раскрыты проблемы возникновения таких новых для украинского общества явлений как депривация и сепарация, которые появились в результате ограничения социальных возможностей

семьи, прежде всего, сказались на отношениях родителей и детей, что приводит к вытеснению ребенка из семьи путем прекращения с ним коммуникационных связей. Искривление моделей коммуникации у детей Донбасса вследствие нетипичного течения детства были проанализированы при помощи системного анализа в контексте определения кризиса как движущей силы, которая позволяет изменить тип социального действия и обуславливает возникновение процесса перехода социальных систем из одного состояния в принципиально иное.

Ключевые слова: нетипичное детство; коммуникационная модель; вооруженный конфликт; депривация; сепарация.

The armed conflict in the East of Ukraine actualized not only the problem of protecting the lives of representatives of subsequent generations, but also the issues of the integration of war children into the peaceful life of Ukrainian society. Today in the state there is an acute problem of developing an integrated strategy for social adaptation, and in difficult cases and the re-socialization of this category of children. The article reveals the problems of the emergence of such new phenomena for Ukrainian society as deprivation and separation. These phenomena appeared as a result of the restriction of the social possibilities of the family and, above all, affected the relations between parents and children. The result of such changes was the exclusion of the child from the family by the termination of communication links with him. The curvature of communication patterns in children of Donbass due to an atypical course of childhood was analyzed using system analysis. Thus, the crisis was defined as a driving force that allows you to change the type of social action and allows social systems to move from one state to another.

Key words: atypical childhood; communication model; armed conflict; deprivation; separation

Сучасні умови розвитку українського суспільства характеризуються тенденцією до збільшення соціальних ризиків для дитини та її родини, зумовлених певними кризовими явищами, як інституціонального (криза інституту сім'ї, освіти, соціального захисту), так і системного характеру (економічна, політична). Під кризою соціальних інститутів ми розуміємо процес падіння авторитету певного інституту, зниження довіри до нього, через недовіру існуючих інституціональних норм, що зумовлює необхідність перерозподілу його функцій і створює прецедент невідповідності соціальним запитам та реаліям повсякденного життя. Системний аналіз дає нам можливість розглянути кризу як рушійну силу, що зумовлює виникнення процесу переходу соціальних систем з одного стану до іншого. Виникнення її обумовлене дезінтеграційними чинниками, які змінюють сталі

норми та правила життя суспільства настільки докорінно, що існуючі параметри соціальної системи набувають критичних значень, різко знижуючи рівень організованості та ймовірності повернення до попереднього стану. Розглядаючи кризу як стан, що виник у результаті накопичення соціальних проблем, детермінуючих диспропорцію в розвитку соціальних інститутів, яка природно створює непередбачувані ситуації, суспільство починає впроваджувати нетипові соціальні практики.

Особливого значення кризові ситуації набувають для розвитку наступних поколінь, оскільки сприяють напрацюванню нових соціальних практик, раніше не характерних для суспільства, внаслідок чого відбувається викривлення процесів соціалізації, адаптації та включення дитини до життя суспільства. У рамках системних криз, що впливають на формування нетипового перебігу дитинства, викривляючи процеси її соціалізації та змінюючи моделі комунікації дитини з дорослим світом є збройний конфлікт. Оскільки соціокультурний розвиток неповнолітнього напряму залежить від його комунікації з оточуючим середовищем, то на сьогоднішній день надзвичайної актуальності набуває питання викривлення моделей спілкування дитини з дорослим світом, обумовлене її перебуванням безпосередньо чи опосередковано в умовах тривалого збройного конфлікту.

Сучасне проблемне поле соціології широко охоплює своїм аналізом питання нерівності, в рамках яких описує екзистенційний зміст поняття «нетиповості», що передбачає дослідження різноманіття практик соціального виключення особистості та, як наслідок зазначеного процесу, конструювання маргінальної ідентичності. Вивчення «нетиповості» характеризується поліпарадигмальністю підходів та поєднанням теоретичних напрацювань багатьох наукових шкіл, що дозволяє розглядати одну й ту саму реальність з декількох точок зору. За твердженням В. Ядова [5, с. 7], соціологія активно вивчає інституціоналізацію нових форм розвитку суспільства, на основі створення теорій середнього рівня, що дозволяють проаналізувати нові явища соціальної реальності, одним з яких є «нетипове дитинство». Причому більшість соціологічних шкіл надає перевагу вивченню явища «нетиповості» в межах: висвітлення норми та відхилення (Е. Дюркгейм, М. Вебер, К. Маркс); аналізу відчуження (роботи З. Баумана, П. Бергера, Г. Зіммеля, Р. Мертона, А. Шюца); плюралізації сучасної ідентичності (В. Ядова); теоретичної традиції дослідження самоідентифікації, на основі концепції бажаного (Ж.-П. Сартр, А. Бергман). Однак, суттєвий науковий доробок щодо вивчення проблеми нетиповості в суспільстві залишив поза увагою питання зміни моделей комунікації в умовах виникнення в суспільстві кризових ситуацій.

Тому метою статті є аналіз процесу викривлення моделей комунікації у дітей Донбасу в наслідок нетипового перебігу дитинства в умовах тривалого збройного

конфлікту.

Діти, які опинилися на території проведення конфлікту на Сході України, мають обмежений доступ до основних послуг, зокрема охорони здоров'я, забезпечення ліками, їжею, водою, належними санітарними умовами, не можуть повноцінно реалізувати права на освіту та позбавлені кваліфікованої психологічної допомоги. Національний університет «Києво-Могилянська Академія» в рамках реалізації проекту «Підвищення психосоціальної підтримки для дітей та сімей у східних та центральних областях України» за сприяння Міністерства освіти і науки України провів дослідження, результати якого показали, що майже 40 % дітей від 7 до 12 років, а також більше половини підлітків від 13 до 18 років безпосередньо постраждали від негативних подій на територіях, що не контролюються Україною. Безпосередніми свідками воєнних дій стали 76 % дітей від 7 до 12 років і 43 % дітей від 13 до 18 років, в результаті чого пережили стрес та були налякані [1, с. 3].

Науковці зазначили цілий комплекс емоційних реакцій, які переживали діти тривалий час (упродовж декількох днів, в особливо складних випадках – тижнів), зокрема страх, злість, сум, а також проблеми зі сном та концентрацією. Результати проведеного опитування допомогли з'ясувати, що 28 % дітей «відчували підвищене соціальне напруження». На особливу увагу заслуговує той факт, що 37 % опитаних дітей, які вже більше півроку перебувають в Україні в небезпечних для життя та сприятливих для розвитку умовах, схильні до соціального відчуження та самоізоляції [1, с. 4]. Таким чином, збройний конфлікт на Сході України актуалізував не тільки проблему захисту життя наступних поколінь, але й питання інтеграції дітей-війни до мирного життя в українському суспільстві, розробки комплексної стратегії соціальної адаптації, а в складних випадках – і ресоціалізації зазначеної категорії.

Таким чином, в умовах довго триваючого збройного конфлікту на Сході України не всі родини можуть адекватно реагувати на обмеження соціальних можливостей, що передусім позначається на стосунках батьків і дітей, які набувають ознак соціальної депривації та призводять до витіснення дитини з родини. Тому під терміном «нетипове дитинство» ми визначаємо процес перебування в кризовій ситуації дитини внаслідок виникнення конкретних соціальних проблем, пов'язаних з викривленням життєвих практик через виключення дитини із загальноприйнятих контекстів існування в суспільстві, результатом чого є набуття нею екзистенційного досвіду та формування нових соціальних інститутів, що дозволяють дитині пристосуватися до зазначених умов.

Депривація (від англ. deprivation – втрата) – позбавлення спілкування з родиною та близькими. Термін уведено до наукового обігу психологами Й. Лангеймером та

3. Матейчиком. Тому зазначене явище розглядається нами як недостатність батьківської уваги, турботи й опіки, що супроводжується різними формами насилля, та є однією з основних причин бездоглядності та безпритульності дитини [2, с. 114]. Отже, витіснення дитини із сім'ї є кризовою ситуацією, наслідком якої може стати нетиповий характер перебігу дитинства. За таких умов депривацію можна розглядати як у контексті окремих випадків, так і соціального явища, зумовленого неможливістю батьків задовольняти потреби своїх нащадків. Водночас, діти, перебуваючи в кризових умовах, напружують захисні реакції, які, часто, набувають форми протесту (втеча з дому, девіантна поведінка тощо). Вилучення їх з біологічних родин не є вирішенням існуючої проблеми, оскільки в умовах виховання в державних закладах інтернатного типу в дитини формуються принципово особливі, викривлені механізми захисту від соціальних викликів, сформованих під впливом кризової ситуації (внутрішні змістові та емоційні бар'єри) за допомогою яких обирається найпростіший шлях адаптації до нових умов існування, напружуються практики виключно споживацького характеру.

Найпоширенішим варіантом витіснення дитини із сім'ї є сепарація (від лат. *separatio* – відокремлення) – один з видів депривації, характеризується життям дітей окремо від батьків, зумовленим просторовим розділом, що базується на фізичній, психологічній відокремленості (бездоглядність, безпритульність, соціальне сирітство) та повністю позбавлений будь-якої комунікації. Проведення антитерористичної операції на Сході України спричинило виникнення нових форм сепарації. Внаслідок масового переселення населення з районів збройного конфлікту тисячі дітей втратили одного або одразу двох батьків, а тривалість воєнних операцій створила ситуацію за якої діти не можуть об'єднатися не лише із сім'єю, а навіть з найближчими родичами. Тривале відокремлене життя членів однієї родини негативно впливає на можливість підтримувати її єдність та перешкоджає спілкуванню між поколіннями, що заважає нормальному розвитку дитини, її адекватному соціальному становленню.

Однак поза увагою залишаються діти, що перебувають на окупованих територіях, ситуація ускладнюється не тільки тим, що вони мають обмежений доступ до освіти, охорони здоров'я та не можуть повною мірою реалізувати свої права і свободи. Соціально занедбані діти, позбавлені батьківського піклування, або ті, що взагалі втратили родину внаслідок бойових дій, намагаються самостійно влаштувати життя, визначити життєві стратегії та пристосуватися до нових соціальних реалій. Деякі з них приєднуються до незаконних терористичних угруповань, бере до рук зброю, воюючи поряд з дорослими, інші організують власні групи, мародерствуючи та здійснюючи дрібні крадіжки, привласнюючи чуже в так званій «сірій зоні» – в населених пунктах, розташованих на

лінії зіткнення; є й такі діти, які намагаються самостійно організувати власне життя, ходять до школи, виконують тимчасову роботу. Нині в Україні не існує офіційного визначення зазначених категорій дітей, вони розглядаються науковцями як неструктуровані об'єкти, перебіг дитинства яких відбувається в складних умовах, зумовлених воєнними діями.

Таким чином, виникла необхідність визначення не тільки процесу нетипового перебігу дитинства, але і формування уявлення щодо поняття «нетипова сім'я». Нині особливу увагу суспільство приділяє саме цьому інституту, визначаючи пріоритетність його ролі в розвитку, вихованні, соціалізації та соціальній інтеграції дитини.

Відповідно до існуючої в Україні нормативно-правової бази, діти та їх батьки, що «перебувають (перебували) у зоні військового конфлікту, є категорією осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах» [4, ст. 1], а тому мають право на отримання повного переліку соціальних послуг, визначеного українським законодавством. Однак ситуація «перебування в зоні воєнних дій» не входить до окреслених законодавцями до переліку так званих «складних життєвих обставин». Це дозволяє говорити про виникнення нової категорії осіб, що потребують соціального захисту та соціальних послуг. Крім того, така ситуація свідчить про необхідність оперативного внесення змін до ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» з метою розширення переліку категорій осіб – потенційних споживачів соціальних послуг за місцем проживання.

Викривлення традиційних моделей комунікації між дитиною та її родиною стає пусковим механізмом для відсторонення сім'ї від виконання педагогічних та виховних функцій, в результаті чого виникають суттєві зміни соціокультурних настанов, які провокують порушення ціннісних орієнтирів, що в подальшому приводить до серйозних соціальних відхилень. На нашу думку це стає підґрунтям для виникнення соціальної занедбаності, під якою ми розуміємо стан, що безпосередньо впливає на формування особистості дитини, внаслідок якого відбувається порушення процесу соціалізації.

Існують три фази занедбаності – латентна, середня та яскраво виражена. Латентна фаза характеризується наявністю проблем щодо налагодження комунікаційних зв'язків не тільки з оточуючим середовищем, але й суспільством загалом, як наслідок – виникнення труднощів соціальної рефлексії та засвоєння соціальних ролей. На середньому етапі соціальної занедбаності дитина характеризується не сформованістю схильності до навчання та нездатністю засвоїти нові знання. Яскраво вираженою соціальною занедбаністю вважається стан, за якого дитина не може адаптуватися до умов оточуючого її середовища та не може ні сприймати інформацію ні доносити її до суспільства [3, с. 36].

Таким чином, результатом соціальної занедбаності є викривлення процесів

соціалізації, формування асоціальної поведінки, базою для початкових етапів якої є сім'я. Негативні наслідки зазначеного явища недооцінені науковцями, оскільки в рамках соціології дитинства досліджується виключно стан дитини в несприятливій для неї ситуації, поза увагою залишаються факти виникнення в соціально занедбаних дітей порушення структури особистості та їх соціальні прояви – проблеми комунікації та як наслідок неможливість взаємодії індивіда з оточуючим середовищем. Результатом соціальної занедбаності є виникнення таких форм нетипового дитинства:

– швидке дорослішання – прагнення дитини самостійно подолати труднощі та без допомоги дорослих вийти зі складної життєвої ситуації, вирішивши проблеми, зумовлені кризовою ситуацією;

– асоціальність – пасивне ставлення до необхідності виконання прийнятих у суспільстві норм і правил, що набуває форми соціального протесту;

– криміналізація – агресивна протидія кризовій ситуації, зумовлена прагненням подолати труднощі не зважаючи ні на що, навіть злочинним шляхом.

Збройний конфлікт на Сході України актуалізував не тільки проблему захисту життя представників наступних поколінь, а й питання інтеграції дітей-війни в мирне життя українського суспільства. На сьогоднішній день в державі виникла гостра проблема розробки комплексної стратегії соціальної адаптації, а в складних випадках і ресоціалізації зазначеної категорії дітей. Викривлення моделей комунікації у дітей з'являються в результаті обмеження соціальних можливостей сім'ї й перш за все, позначаються на відносинах їх з батьками. Результатом подібних змін стає витіснення дитини з сім'ї шляхом припинення комунікаційних зв'язків. Викривлення моделей комунікації у дітей Донбасу внаслідок нетипового перебігу дитинства стає передумовою появи проблеми виникнення таких нових для українського суспільства явищ як депривація і сепарація, що в свою чергу ведуть до формування різноманітних форм соціальної занедбаності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт щодо гуманітарної ситуації № 37. ЮНІСЕФ «Гуманітарна допомога дітям» (НАС),17 серпня 2015 р. URL:http://www.unicef.org/ukraine/ukr/Ukr_UNICEF_Ukraine_SitRep_37_-_7_September_2015.pdf (дата звертання 12.03.2019).

2. Лангеймер Й., Матейчик З. Робота в порожню: сиріт не стає менше. Соціальна педагогіка. 2004. № 4. С. 113-117.

3. Мухина В. С. Личность: мифы и реальность. Альтернативный взгляд. Системный поход. Инновационные аспекты. Екатеринбург. Интел Файл, 2007. 382 с.

4. Про соціальні послуги Закон України. Верховна Рада України; Закон від 19.06.2003 № 966-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/966-15> (дата звертання 12.03.2019).

5. Ядов В. А. Куда идет российская социология? Социологический журн. 1995. № 1. С. 7.

УДК 316.775

Сорока Юлія,

доктор соціологічних наук

професор кафедри соціології

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

(м. Харків)

КУЛЬТУРНІ ІДЕНТИЧНОСТІ В РЕТРОСПЕКТИВІ ВЛАДНИХ СТОСУНКІВ

У тезах розглядаються концепція гетерогенності європейської культурної ідентичності М. Крепона. Вона розкриває форми контакту між культурами невідривно від їх стосунків сили та перспективи домінування одна над одною, а також культурну легітимацію різних форм експлуатації представників інших культур.

Ключові слова: культурна ідентичність, використання, запозичення, переклад, пам'ять імперії

В тезисах рассматривается концепция гетерогенности европейской культурной идентичности М. Крепона. Она раскрывает формы контакта между культурами неразрывно от их отношений силы и перспективы доминирования одна над одной, а также культурную легитимацию разных форм эксплуатации представителей других культур.

Ключевые слова: культурная идентичность, использование, заимствование, перевод, память империи

In theses examined conception of heterogeneity of the European cultural identity of M. Krepona. She exposes the forms of contact between cultures continuously from the irrelations of force and prevailing prospect one above one, and also cultural legitimating of different forms of

exploitation of representatives of other cultures.

Keywords: cultural identity, use, borrowing, translation, memory of empire

Поняття культурної ідентичності є одним з центральних в тематиці міжкультурних комунікацій. Вони є основою процесів консолідації, стають об'єктом політизації та приводом для конфліктів. Цікавий матеріал щодо культурної ідентичності знаходимо в роботах сучасного французького філософа М. Крепона [1]. Досліджуючи неоднорідність та історичний спадок європейської ідентичності, він акцентує ідентичність в аспекті владних стосунків. Актуальність цих ідей для дослідження сучасного Українського суспільства пов'язана з можливістю передбачити, а можливо й запобігти між груповим конфліктам на ґрунті культурної ідентичності.

Створення ЄС як політичного та економічного союзу держав Європи актуалізувало та посилило увагу соціальних наук, філософії до питань європейської ідентичності, її стосунків до національних ідентичностей, історичного минулого, пам'яті та інших пов'язаних проблем. Очевидність гетерогенності європейської ідентичності (поруч з національними ідентичностями) та її негативний вплив на інтеграційні процеси зробили цю тему однією з центральних. М. Крепон пропонує бачення, яке включає й інші аспекти гетерогенності європейської ідентичності, зокрема пов'язані з пам'яттю імперії.

М. Крепон акцентує три аспекти гетерогенності європейської ідентичності, або іншими словами три шляхи конституювання ідентичності:

посилання на матеріальний чи духовний субстрат (кров, національний характер, дух народу), що було реалізовано зокрема історичною наукою XIX ст. у вигляді національних конструкцій;

співвіднесення з іншими, перш за все конститутивних для європейської ідентичності культур одна з одною, які постійно перебувають у взаємодії, обміні та взаємній інтерпретації (внутрішньо європейська гетерогенність), а також з європейським іншим, створеним завдяки колонізації решти світу;

«пам'ять імперії», що характеризує культури «нових» членів ЄС, минуле яких не пов'язані з колоніальним домінуванням, натомість містить досвід меншин всередині імперій.

Контакти культур М. Крепон пропонує розглядати в трьох формах: використання, запозичення, переклад. Використання означає, що інша культура не розглядається як культура, але як засіб збагачення. Використання з необхідністю набуває форми пограбування та руйнування, оскільки інша культура не сприймається як цінна, достойна уваги та збереження. На основі такої форми «культурного контакту» створювалися

колоніальні імперії. В основі використання лежить позбавлення людськості носіїв іншої культури, яке в європейській історії відбувалося, зокрема, за допомогою концепту раси.

Запозичення як форма привласнення однієї культури іншою характеризується також відстороненістю, ворожістю, яка перешкоджає вкоріненню. В європейському культурному ландшафті цей спосіб культурного контакту характеризує «спільноти неєвропейського походження». Засобом дистанціювання в цьому випадку стає сегрегація, гетоїзація, витіснення певних етнічних спільнот на маргіналії міст, тощо. Інші культури, які вже не сприймаються як експлуатоване багатство, відразу стають загрозою, причиною страху обернення стосунків панування на свою користь.

Переклад як форма культурного контакту, на думку М. Крепона, не так очевидно пов'язаний з історією та ідентичністю. Переклад не зберігає за іншою культурою ані її чужорідності, ані «підривного екзотизму». Він є, як би це не звучало парадоксально, привласненою чужорідністю іншої культури. Іншими словами, переклад, переписування, перенесення чогось призводить до нетотожності європейських культур самим собі.

Культури з досвідом поневолення, пригнічення, буття меншинами (серед членів ЄС М. Крепон називає тут Польщу, Чеську республіку, балтійські республіки) вирішували завдання визнання власної ідентичності, зокрема культурної та лінгвістичної. Панування над ними часто робило примарним їх власне існування та майбутнє. Провінціалізація як захисне замикання на власній ідентичності (специфічна закритість) ставала формою відповіді на постійні спроби зовнішнього привласнення.

Ці ідеї щодо форм конститування культурної ідентичності та засад гетерогенності європейської культури розкривають культурні передумови домінування, зокрема легітимації експлуатації представників інших культур. Як засіб вивчення неоднорідності культурної ідентичності, ці ідеї можуть бути ефективно використаними для аналізу української культурної ідентичності в її стосунках до інших етнічних ідентичностей на території України, зокрема російською, угорською, румунською, тощо, а також і з ідентичностями трудових та навчальних мігрантів, які характеризують культурний ландшафт великих міст. З іншого боку, ідеї М. Крепона допомагають боротьбі з ілюзіями самототожності культур, зокрема європейських.

Концепція, про яку йдеться, розглядає стосунки культур, що знаходяться у взаємодії, невідривно від їх стосунків сили, перспективи домінування одна щодо одної. В перспективі тематики міжкультурної комунікації цікавим видається порівняння класифікації форм культурного контакту за М. Крепоном з концепцією шляхів виходу з культурного шоку Ф. Бока.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крепон М. Європейські іншості. К.: Укр. Центр духов. культури, 2011. 184 с.

УДК 316.353 (477.64)

Суровцева Ірина,

кандидат історичних наук, доцент кафедри

соціології та соціальної роботи ДВНЗ

«Приазовський державний технічний університет»

(м. Маріуполь)

ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасні реалії мультикультурного співіснування вимагають виховання у майбутніх соціальних працівників етнічної чутливості. Охарактеризовано теоретико-методологічні засади соціальної роботи з національними меншинами, біженцями та мігрантами як сфери практичної діяльності; розкрито суть і основні напрями її здійснення.

Ключові слова: соціальна робота, мультикультурне середовище, етнічна чутливість.

Современные реалии мультикультурного сосуществования требуют воспитания у будущих социальных работников этнической чувствительности. Охарактеризованы теоретико-методологические основы социальной работы с национальными меньшинствами, беженцами и мигрантами как сферы практической деятельности; раскрыта суть и основные направления ее осуществления.

Ключевые слова: социальная работа, мультикультурное среда, этническая чувствительность.

The modern realities of multicultural coexistence require the education of future social workers of ethnic sensitivity. The theoretical and methodological foundations of social work with national minorities, refugees and migrants are described as practical areas; the essence and main directions of its implementation are disclosed.

Keywords: social work, multicultural environment, ethnic sensitivity.

Різноманітність стала головною особливістю нашого суспільства, і соціальним працівникам все частіше доводиться задовольняти потреби клієнтів з безлічі верств та культур. Для того, щоб ефективно працювати з цими групами та спільнотами, необхідно, щоб соціальні працівники розуміли значення етнічності та шляхи, якими вона впливає на сприйняття, поведінку та реакції клієнтів на втручання. Професійна діяльність соціального працівника в багатонаціональному середовищі неможлива без знань культурних відмінностей, релігії, звичаїв та традицій представників всіх національностей, проживаючих на території національних держав. Також слід враховувати особливості національної психології та етнічні особливості поведінки, які часто проявляються в простих життєвих ситуаціях, коли непорозуміння між людьми може привести до міжнаціональних конфліктів [1].

Серед п'яти компетенцій, визнаних на порозі XXI ст. «ключовими» і які стали базовими для формулювання компетенцій у соціальній роботі, визначаються міжкультурні компетенції, що впливають із життя в полікультурному суспільстві та покликані контролювати прояви расизму, ксенофобії, інтолерантності, прищеплювати прийняття відмінностей, повагу до інших, здатність жити з людьми інших культур, мов і релігій.

У широкому розумінні соціальна робота з етнічними (расовими) групами передбачає створення умов для нормального функціонування всього суспільства, розвитку усіх груп населення (у тому числі етнічних груп), недопущення конфліктних ситуацій, кризових явищ у міжетнічному середовищі. Соціальну роботу з расовими та етнічними меншинами у вузькому сенсі розуміємо як професійну діяльність з надання допомоги індивідам, сім'ям, громадам для покращення їх матеріального та соціального становища. Оскільки національні меншини мешкають у межах однієї території або місцевості, то технології соціальної роботи в етнічній громаді схожі з роботою в територіальній громаді.

Практики соціальної роботи у мультикультурному середовищі розглядаються у чотирьох основних аспектах процесу допомоги: цілі практики, оцінка потреб та фокус втручання, стратегії та навички, програми та надання послуг. Постійний пошук знань, умінь і методів компетентної практики в мультикультурному середовищі вимагає зосередитися на усвідомленні історичних, культурних, соціальних та сімейних відмінностей, які впливають на соціальне функціонування та психічне здоров'я етнічної групи.

Організаційно-кадрова робота у системі соціального захисту етнічних груп реалізується шляхом консультування з фахівцями, які займаються вивченням особливостей культури того чи іншого етносу, забезпечення кваліфікованого перекладу

для клієнтів, які цього потребують у процесі отримання соціальних послуг, найма на роботу представника етнічної громади, участі у тренінгах з міжкультурної компетентності тощо.

Отже, соціальна робота з етнічними групами у широкому розумінні, на нашу думку, виходить за рамки вирішення суто етнічних питань і здійснюється в межах діяльності усієї структури органів соціальної роботи в рамках завдань, властивих конкретним суб'єктам соціальної роботи (технології соціальної діагностики, соціальної профілактики, соціальної реабілітації тощо). За такого підходу, при організації соціальної роботи з представниками національних меншин критерії етнічної приналежності майже не враховуються, поступаючись місцем іншим критеріям (віковим, гендерним, матеріальним, поведінковим тощо) [2].

На основі аналізу рекомендацій Міжнародної Федерації Соціальних Працівників, Міжнародної Асоціації Шкіл Соціальної Роботи, Ради з Освіти у Галузі Соціальної Роботи, можна виокремити основні концептуальні засади освітньої парадигми підготовки соціальних працівників до роботи з етнічними (расовими) групами: визнання цінностей соціальної роботи; взаємне визнання культурних та етнічних особливостей учасників процесу; вирішення соціальних проблем конкретного індивіда чи групи з гуманістичних, толерантних позицій; адекватність освітньо-кваліфікаційного рівня соціального працівника вимогам суспільної практики; орієнтація на неперервну професійну освіту, формування професійної компетентності; підготовка асистентів соціальних працівників із мультикультурного середовища (партнерська модель практичної діяльності); етно-сензитивний характер соціальних послуг [3].

Виховання у майбутнього соціального працівника етнічної «чутливості» як культури міжетнічних відносин передбачає насамперед: формування у нього ставлення до мультиетнічності як до загальної, об'єктивної, неминучої реальності, до того ж реальності позитивної, оскільки мультиетнічність певного національного цілого має ту перевагу, що створює умови для взаємозбагачення етносів досвідом освоєння природи, формування соціальних зв'язків, розгортання культурного простору тощо; формування гуманного ставлення до представників різних етносів, їхньої історії й культури, того внеску, який зробив той чи інший етнос у розвиток матеріальної й духовної культури; формування у нього системи ціннісних орієнтацій, етичних настанов на контакти із представниками інших етносів; опанування особистістю знань про етноси та міжетнічні відносини; виховання поваги до почуття честі й гідності представників інших етносів; толерантного ставлення до інших поглядів і переконань, тактовності в оцінці традицій, звичаїв, ритуалів різних етносів; розвиток умінь й навичок міжетнічної взаємодії, попередження ситуацій,

які викликають емоційну напруженість у відносинах представників різних етносів; залучення до спільних для етносів моделей і норм поведінки [4].

В основу сучасної теорії і практики соціальної роботи у полікультурному середовищі покладена ідея культурного плюралізму, яка доводить, що всі расово-етнічні культури цінні і рівні між собою, і жодна з них, у тому числі культура білих не може ставитися вище інших [5].

У США в 2001 Національна Асоціація Соціальної роботи (НАСР) прийняла «Стандарти культурної компетентності в області соціальної практичної роботи», що включають міжкультурні навички, крос-культурні знання, самосвідомість, розширення прав і можливостей клієнта, мовне розмаїття[6].

Практика соціальних працівників Нової Зеландії також передбачає наявність компетенцій в інтеракції з різними етнічними і культурними групами (визнання і підтримку різноманітності груп і окремих осіб, знання їх етнічної історії).

Соціальні працівники Великої Британії як багатонаціональної країни (у якій проживають вихідці з Африки, Азії, більш за все зі Східної Європи) давно визнали потребу в практиках, які допомагають боротися з соціальною ізоляцією, дискримінацією, ефективно впливають на дітей будь-якого культурного і етнічного походження, що відображено і в законодавстві. Так, у практиках прийомних сімей, важливо задоволення потреб дітей усіх національностей, а фостерних батьків і усиновителів прагнуть залучати з усіх верств суспільства. Робляться спеціальні зусилля для залучення фостерних батьків африканського і азіатського походження. Ці зусилля досягають успіху, і британські фахівці зазначають, що можливе повне задоволення потреб дітей різних національностей в сімейному розміщенні. Крім того, при транс-расовому розміщенні очікується, що фостерні батьки і усиновителі мають добре розуміння потреб (від практичних, таких як догляд за волоссям і шкірою до етнічної ідентичності дитини і боротьби з расизмом в суспільстві). Питання про культуру і ідентичності розглядаються в Конвенції про права дитини щодо всіх дітей. Одна з груп, які представляють особливий інтерес, - це діти різних циганських племен (Gypsy, Roma, Traveller). Наразі актуальним стає концепція культурно адекватної соціальної роботи з такими дітьми, в тому числі під час їх розміщення у фостерні сім'ї.

Таким чином, соціальний працівник повинен бути компетентним у питаннях етнічного та культурного розмаїття клієнтів, що зумовлює формування концепції полікультурної освіти у сфері соціальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рябова Ю.М. Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі.
URL:<http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%AE.%D0%9C.%20%D0%A0%D1%8F%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf?id=48f4490e-1393-45eb-8769-ba7a5f73b5df>
(дата звертання 30.03.2019).
2. Агарков О. Організація соціальної роботи з національними меншинами: регіональний аспект. Грані. 2014. № 4. С.81-85.
3. Ольхович О.В. Підготовка соціальних працівників до роботи з біженцями у вищих навчальних закладах США і Канади: автореф. к. пед. н. Тернопіль, 2008. 21 с.
4. Олексюк Н. С. Соціальне виховання як основа етнічної соціалізації особистості в умовах мультикультурного середовища.
URL:<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/19940/1/Oleksiuk.pdf>(дата звертання 30.03.2019).
5. Байбакова О.О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи у вищих навчальних закладах США. URL: http://tnpu.edu.ua/naukova-robota/documents-download/d-58-053-03/dis_Baybakova%20O.O.pdf(дата звертання 30.03.2019).
6. Cultural Competence in Social Work Practice. URL: <http://www.naswdc.org/practice/standards/NAswculturalstandards.pdf>(дата звертання 30.03.2019).

СЕКЦІЯ І:

РОЗВИТОК ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ СОЦІОЛОГІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 165.2

Дубініна Віра,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії і суспільних наук
Української медичної стоматологічної академії
(м. Полтава)

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ФІЛОСОФСЬКОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ

Дослідження полягає в тому, щоб визначити ключові стратегії застосування розвитку категоріального апарату філософської герменевтики. Дослідження сформовано прийомами іманентної критики філософського дискурсу, адаптованого до предметного горизонту суспільних досліджень.

Ключові слова: філософська герменевтика, герменевтична редукція, герменевтичне мислення.

Исследование заключается в том, чтобы определить ключевые стратегии применения развития категориального аппарата философской герменевтики. Исследование сформировано приемами имманентной критики философского дискурса, адаптированного к предметному горизонту общественных исследований.

Ключевые слова: философская герменевтика, герменевтическая редукция, герменевтическое мышление.

The study is to identify key strategies for applying the development of the categorical apparatus of philosophical hermeneutics. The research is shaped by the methods of immanent critique of the philosophical discourse, adapted to the subject horizon of social studies.

Key words: philosophical hermeneutics, hermeneutic reduction, hermeneutic thinking.

У межах українського контексту філософська герменевтика складає один із найкраще розроблених напрямів. До розробки філософсько-герменевтичної проблематики

звертаються А. Богачов, В. Кебуладзе, А. Дахній, В. О कोरोков. Виразною є філософсько-герменевтична лінія в актуальних перекладацьких та, насамперед, історико-філософських студіях. Поставши підґрунтям розвитку філософського теоретизування, герменевтика має бути осмислена в горизонті прикладної прагматики.

Специфіка філософського процесу в Україні прямо корелює з ключовою проблемою українського суспільства взагалі, яка полягає в повноцінній інтеграції до спільноти демократичних суспільств. Інтеграція до певної системи інтелектуального обміну передбачає рецепцію існуючих у цій системі концептуальних форм. Структура рецептивної діяльності поєднує видимі, або артикульовані, елементи з елементами прихованими. Саме ці приховані припущення та засновки утворюють ідейний елемент передумов сприймання, які можна у фукольдівському ключі назвати диспозитивом рецепції.

Глобалізація наукової комунікації висуває наразі імператив ідентифікації власної вихідної позиції щодо предмету дослідження, релевантної інвентаризації способу та засобів дослідження, експліцитного вирішення діалектичного напруження між глобальним виміром філософського процесу та конкретною специфікою ідіолекту своєї думки. Відмова від такої ідентифікації, звичайно, можлива на рівні індивідуального дослідження, проте на рівні інтелектуальної спільноти постає кроком до самоізоляції.

Увага до феноменології, герменевтики та екзистенціалізму була мотивована пошуком нових засновків та конститутивних імперативів філософування, спричиненим відмовою від принципів радянської філософії. Попит на засоби та способи переосмислення засадничих понять та питань визначив надзвичайно високу увагу до онтології та метафізики [1]. Переважна більшість досліджень взаємно пов'язує історико-філософський та тематично-концептуальний аспекти філософського досліду, залишаючи без належної уваги ключовий, на наш погляд, вимір філософування – застосування філософського методу до актуальних протиріч сьогодення.

Ключові поняття та прийоми філософської герменевтики у вимірі актуальних суспільних явищ. Відомо, що історично герменевтика сформувалася як практика тлумачення легальних та сакральних текстів і мала опосередкований стосунок до філософії. Однак критика можливості об'єктивного пізнання дійсності, здійснена І. Кантом, виявила дієвість трансцендентальних структур конструювання і покладання сенсу як таких, що детермінують форми знання. Розуміння із функції знання перетворилося на його підставу.

Ф. Шлейєрмахер одним із перших указав на те, що герменевтичне мислення є універсальним та органічним елементом суспільного буття людини, а не сукупністю

стратегій інтерпретації тексту. Однак, як слушно зауважує Д. Шевчук: «Герменевтика для Ф. Шлейєрмахера, попри його прагнення до універсалізації, й надалі залишається мистецтвом, а не наукою з властивими для неї загальними принципами та категоріальним апаратом» [2].

Логіка наближення елементів концептуальної парадигми філософської герменевтики до інструментарію якісних соціальних дослідів передбачає операції онтологізації конкретної ситуації та баналізації теоретичної діяльності філософа. У оптиці герменевтики конкретної ситуації, окремого індивіда з його мовленням та поведінкою треба поєднати прагматичну редукцію філософування та спекулятивну сублимацію ідіолекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дильтей В. Герменевтика и теория литературы. Собр. соч.: в 6 т. Т. 4 М.: Дом интеллектуальной книги, 2001.

2. Шевчук Д. Герменевтика як теорія історичного пізнання: Вільгельм Дільтей, Густав Шпет. URL: <http://kulturolog.org.ua/publications/-p-article/326-2011-02-15-19-55-35.html> (дата звертання 30.03.2019)

УДК 316.472.4

Николаєва Валентина,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціології управління
Донецького державного університету управління
(м. Маріуполь)
Кісіль Андрій,
магістрант спеціальності
«Соціологія»
Донецького державного університету управління
(м. Маріуполь)

МЕДІЙНІ РЕАЛІЇ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: КУЛЬТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ

Стаття присвячена розгляду питань зростання ролі медійного простору у житті

суспільства, а також культурним трансформаційним процесам завдяки виникненню інформаційних технологій. Простежується глобалізація медійного простору і вплив на повсякденне життя людства. Автори наголошують на культурі інформаційного суспільства, яка може мати як негативні, так і позитивні наслідки.

Ключові слова: інформаційне суспільство, культурна трансформація, інформаційні технології, інформаційна культура, інформаційна безпека.

Статья посвящена рассмотрению вопросов о возрастании роли медийного пространства в жизни общества, а также культурным трансформационным процессам благодаря возникновению информационных технологий. Прослеживается глобализация медийного пространства и влияние на повседневную жизнь человечества. Авторы указывают на культуру информационного общества, которая может иметь как отрицательные, так и положительные последствия.

Ключевые слова: информационное общество, культурная трансформация, информационные технологии, информационная культура, информационная безопасность.

The article is devoted to the issues of the increasing role of media space in society, and cultural transformational processes due to the emergence of information technology. There is the globalization of media space and impact on the daily life of mankind. The authors emphasize the culture of the information society, which can have both negative and positive effects.

Key words: information society, cultural transformation, information technologies, information culture, information security.

Сучасне людство зараз стає спостерігачем того, як стрімкий стрибок науково-технічного прогресу, що відбувся наприкінці ХХ століття та ознаменував перехід до суспільства інформаційного, вагомо впливає як на саму людину, так і на його культуру. Сьогодні важливим видається завдання вписування досліджень трансформаційних процесів у світоглядний контекст нинішньої української кризи та водночас у нові медійні реалії становлення сучасного інформаційного суспільства. Насамперед, необхідно відмітити зростання ролі медійної складової в житті суспільства, а відтак і про збільшення впливу медіа та інформації. Сучасні мас-медіа стають істотним чинником розвитку і функціонування сучасного суспільства, вони впливають не лише на науково-технічний прогрес, але і на процеси інституалізації суспільного життя.

Питання спілкування, комунікативного середовища та діалогу в Інтернеті розглядали російські вчені С. Бікбаєва, А. Бікулова. Необхідно виділити

Б. В. Слющинського, І. Ф. Кононова як вчених, що досліджують проблеми комунікативного середовища суспільства та інформаційної культури. Особливості трансформації культури інформаційного суспільства виступають домінантою теоретичних розвідок провідних вітчизняних учених: М Згуровського, В. Лук'янець, В. Лях, Н. Костенко, Ю. Мешкова; В. Пазенок, Ю. Половинчак, О. Соболев, І. Федорової, Р. Шульги та ін.

Сучасні реалії сьогодення потребують імплементації таких механізмів формування культурного простору, які стануть умовами оптимального функціонування і безпеки використання задля прогресу людської цивілізації.

Динаміка культурного простору не спрямована на збереження й трансляцію культурного досвіду попередніх поколінь, а множинність художніх практик сконцентрована навколо глобалізуючого епіцентру інтерактивної масової культури з притаманними їй ринковими правилами існування.

Експерименти з створення комп'ютерних програм, для написання музичних, художніх, поетичних творів без втручання людини почалися ще у другій половині ХХ століття. Такі програми були націлені на виявлення певного алгоритму у видатних творах, на основі якого можливо було б створювати щось подібне до класичних шедеврів мистецтва. Останнім часом набули популярності експерименти з машинному творення музики [1, с. 64]. Також, сьогодні широке поширення одержав такий вид мистецтва як інтернет-арт, який включає: комп'ютерні ігри, появу електронних бібліотек, галерей, залів, кінотеатрів. Особливістю інтернет-арту є свобода комунікації, розмиття авторського початку і внутрішня суперечливість.

Також все більшу глобалізацію медійного простору можна простежити у широкому поширенні мобільного зв'язку, збільшенню реаліті-шоу на телебаченні, створенні інтернет-сайтів самого різного тематичного напрямку. Завдяки цим компонентам і створюється глобальний інформаційний простір. Вченими зазначено, що практично всі культурні утворення інформаційного суспільства це в тій чи іншій мірі мережа Інтернет, мережевий маркетинг, фінансові піраміди, соціальні мережі тощо і не в кожному випадку вони корисні для людини. Тому необхідно чітко розмежовувати позитивні сторони інновацій інформаційної культури та деструктивні, що ставлять особистість в стан залежності та деградації. Так, з одного боку можливості людини розширюються, а з іншого зникає потреба створювати щось самому. Це можна розглянути на прикладі мобільного зв'язку: з одного боку мобільний зв'язок надає можливості комунікувати без особистої присутності у будь-якій точці світу, абонент стає доступним для контактів цілодобово, для будь-якого іншого абоненту, навіть, небажаного, що і є головною

можливістю мобільного зв'язку, тоді як сам користувач, навпаки, не прагне до повної доступності. До того ж з розвитком мобільного зв'язку і мережі Інтернет практично втрачається епістолярна культура написання листів. Також крім комунікативної функції сучасні інформаційні пристрої мають ще ряд водночас як конструктивних, так і деструктивних функцій, таких як обчислення за допомогою калькулятора, перекладач, міні-гра, що роблять людину залежною як від мережі, так і від самого пристрою.

Негативні і позитивні сторони Інтернету змушують поглянути більш уважно на сучасну медіа-систему. Якщо паперові видання вважаються більш офіційними і достовірними, то електронним дозволяється більше сумнівів, критики та менше аргументів.

На думку І.Ф. Кононова таке «співіснування традиційних «паперових» та електронних наукових видань посилює конфлікти в науці завдяки змішуванню результатів і процесу, офіційної та неофіційної сторін наукової діяльності. Це впливає в цілому на наукову культуру» [2, с. 562].

Як зазначалось раніше сучасні інформаційні технології внесли істотні зміни в організацію життєдіяльності людства. Якщо в індустріальному суспільстві досить жорстко були розмежовані такі сфери діяльності людини як робота, домашні справи і дозвілля (розваги, участь у громадських, політичних організаціях, відправленнях релігійних культів), то розширення комп'ютерних комунікацій практично прибирає межі між цими сферами.

Робота на дому за допомогою Інтернету займає все більше місце в економічному житті суспільства. У той же час вона народжує низку культурних і соціальних проблем. З одного боку, використовуючи комп'ютери вдома, можна самостійно управляти часом та простором для дії, але, з іншого боку, відсутність чіткого розмежування між роботою і дозвіллям, сім'єю і бізнесом призводить до цілого ряду соціально-психологічних проблем. Отже, широке впровадження інформаційних технологій у побутове життя людини призводить до втрати традиційних форм спілкування.

Надмірне підвищення інтересу до віртуального спілкування найбільш чітко можна простежити на основі динаміки зростання віртуального сексу. У той же час на початку XXI століття чітко простежується тенденція боротьби з засиллям порнографії в Інтернеті у вигляді введення цензури в мережах, появи нової посади модератора (цензора мережі). Введення таких засобів свідчить про усвідомлення необхідності припинити вседозволеність у мережі Інтернет.

У той же час, частка мережевих комунікацій в Україні становить на сьогодні чи не найбільший і найвагомійший сегмент інформаційного простору держави, адже нині в

мережі представлено більшість державних органів, урядових і громадських організацій, бізнес-структур. Спільним для них є те, що в умовах зовнішньої інформаційної агресії всі вони є потенційними жертвами таких засобів впливу, як тролінг, фейк, спам, флуд, офтоп, бот тощо, які можуть містити численні заклики антидержавницького характеру, або ж спонукання до масових протестних рухів. Крім того, соціальні мережі являють собою своєрідну базу даних, тому постійно перебувають у зоні ризику вірус-атак [3].

Таким чином інформаційні комунікації сучасності потребують інформаційної безпеки як головної цінності та проблематики інформаційного віку. Підготовка фахівців в області інформаційної безпеки, розробка нових програм з захисту від інформаційних терористів є у першу чергу завданням державного рівня. Кожна розвинена держава сприяє подібним захисним засадам з метою охорони останніх наукових розробок. Якщо інформаційна безпека знаходиться на рівні державного контролю, то питання культури інформаційного змісту все ще потребує уваги з боку держави.

Таким чином інформаційні комунікації сучасності потребують інформаційної безпеки як головної цінності та проблематики інформаційного віку. Підготовка фахівців в області інформаційної безпеки, розробка нових програм з захисту від інформаційних терористів є у першу чергу завданням державного рівня. Кожна розвинена держава сприяє подібним захисним засадам з метою охорони останніх наукових розробок. Якщо інформаційна безпека знаходиться на рівні державного контролю, то питання культури інформаційного змісту все ще потребує уваги з боку держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бычков В. В., Маньковская Н. Б. Искусство техногенной цивилизации в зеркале эстетики. Вопросы философии. 2011. №4. С.62-72.
2. Кононов І. Ф. Теоретична соціологія. Т. І. Соціальність та її форми. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 576 с.
3. Половинчак Ю. М. Сучасне інформаційне комунікаційне середовище як простір трансформації української національної ідентичності: монографія. К.: НБУВ, 2017. 372 с.

Іванов Павло,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії та соціології

Маріупольського державного університету

(м. Маріуполь)

Пандазі Анастасія,

студентка ОС «Магістр»

спеціальності «Історія та археологія»

Маріупольського державного університету

(м. Маріуполь)

СТРУКТУРА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглядається структура міжкультурної взаємодії на етнічному, національному, цивілізаційному рівнях. Проаналізовано поняття «міжкультурна комунікація» в історичному та соціологічному дискурсі та з'ясовано специфіку формування структури на різних рівнях міжкультурного взаємозв'язку.

Ключові слова: культура, субкультура, міжкультурні комунікації, взаємодія культур, етнос, нація, цивілізація.

В статье рассматривается структура межкультурного взаимодействия на этническом, национальном, цивилизационном уровне. Проанализировано понятие «межкультурная коммуникация» в историческом и социологическом дискурсе и выяснена специфика формирования структуры на различных уровнях межкультурной взаимосвязи.

Ключевые слова: культура, субкультура, межкультурные коммуникации, взаимодействие культур, этнос, нация, цивилизация.

The article deals with the structure of intercultural interaction at the ethnic, national, civilization levels. The concept of "intercultural communication" in the historical and sociological discourse and analyzed the specificity of formation of structure at different levels of intercultural interconnection is clarified.

Key words: culture, subculture, intercultural communication, interaction of cultures, ethnos, nation, civilization.

Міжкультурна комунікація є генезою дослідження різних наук. Тому невід'ємну роль вона відіграє у становленні та розвитку історичного процесу. Саме цей фактор обумовлює те, що історичний процес має розглядати це системне явище через призму трьох векторів: національного, регіонального та глобального. Такій підхід дозволяє всебічно розглянути процес взаємодії культур на всіх рівнях, визначити його механізми та принципи, виокремити головні чинники цього процесу, з'ясувати взаємозв'язки і на цій основі зробити узагальнення і висновки. Ця тема є актуальною в будь-який проміжок часу та історичний простір.

Під терміном «міжкультурна комунікація» слід використовувати як обмін знаннями, ідеями, думками, концептами та емоціями між людьми з різних культур. Перше визначення міжкультурної комунікації запропонували в 1972 р. американські вчені Ларрі Самовар і Річард Портер у книзі «Communication between Cultures». Визначення, згідно з цією книгою, міжкультурна комунікація – це такий вид комунікації, в якому відправник і одержувач належать до різних культур. На думку російської дослідниці взаємодії культур І. Н. Халеева, міжкультурна комунікація – це процес спілкування (вербального і невербального) між комунікантами, які є носіями різних культур і мов, або, інакше, – сукупність специфічних процесів взаємодії людей, що належать до різних культур і мов.

В культурних відносинах можуть брати участь як великі, так і малі нації. Однак вплив великої нації чи цивілізації є значно більшим, ніж невеликих етнічних спільнот, хоч він теж важливий. Таким чином, взаємозв'язок культур – це особливий вид культурних відносин і зв'язків, що встановлюються між двома і більше культурами, а також тих впливів, взаємних змін, які проявляються під час цих відносин. Вирішальне значення в процесах взаємодії культур посідає зміна станів, якостей, сфер діяльності, цінностей тієї чи іншої культури, породження нових форм культурної активності, духовних орієнтирів і ознак способу життя людей під впливом зовнішніх чинників.

У процесі взаємодії культур важливими є їх структура, тобто ті змістовні напрямки і конкретні форми взаємного обміну, через які воно здійснюється. Однією з найперших і найпоширеніших форм взаємодії є обмін господарськими технологіями, спеціалістами-фахівцями. Стійким видом взаємодії є міждержавні відносини, політичні, правові зв'язки. Під культурним впливом можуть відбуватися зміни у мові, художніх стилях і релігійних обрядах, звичаях взаємодіючих народів.

Подібні процеси здійснюються по лінії субкультур і течій, що є поширеними у певній культурі. Це можуть бути диференційовані групи населення, кожна з яких має не тільки своє ідеологічне оформлення, але й різні духовні цінності.

Представників світових культур поділяють на такі рівні: етнічний, національний та цивілізаційний. Внаслідок тривалого спілкування між різними націями може виникнути також регіональний тип взаємодії, який породжується культурною специфікою певного регіону (Європейський регіон, Середземномор'я, в Україні – Північне Приазов'я, Слобожанщина тощо).

Етнічний рівень взаємодії культур характерний для зв'язків між локальними спільнотами, історико-етнографічними, етноконфесійними та іншими групами. Оновлення культури може відбуватися ендегенним (без зовнішнього впливу) й екзогенним (під зовнішнім впливом) способом, як результат міжкультурної комунікації. У цьому аспекті, вагомим фактором є і політика держави щодо національного складу населення, адже саме вона створює умови для розвитку національного рівня міжкультурної комунікації. Культурна різноманітність сучасного суспільства, на думку Ф. Барта, продовжує існувати, незважаючи на всебічні контакти й широку мережу інформації в усьому цивілізованому світі. Етнічні відмінності зберігаються, незважаючи на мобільність людей, які просуваються через етнічні кордони, та зміну людьми своєї ідентифікації в різних етнічних і соціальних категоріях. Етнічні відмінності не інкорпорується єдиною сталою системою. Вони існують, незважаючи на основи, на яких закладається соціальна система. Взаємодія в такій соціальній системі не призводить до ліквідації етнічних відмінностей шляхом їх зміни або акультурації; культурні відмінності можуть зберігатися всупереч міжетнічному контакту і взаємній залежності [8]

Національний рівень взаємодії культур є значно складнішим, ніж етнічний, тому що охоплює не тільки ціннісний, а й політико-правовий, соціоекономічний та ідеологічний аспекти. Підставою виокремлення цього рівня є думка про те, що найвищою формою етнічної спільності є нація. Головне, що відрізняє націю від етнічної спільноти, – це не лише рівень соціально-економічного розвитку, але й її внутрішня структура, заснована не на кровній спорідненості, а на соціальному принципі. Для нації характерні велика внутрішня консолідація і високий рівень національної самосвідомості.

Цивілізаційний рівень взаємодії набуває спонтанно-історичної форми. Однак на цьому рівні можливі найбільш істотні результати в обміні духовними, художніми, науковими досягненнями. Глобальний цивілізаційний простір мінливий і не має постійного вияву одних і тих же локальних цивілізацій. Зміна світових цивілізацій і формування нового покоління локальних цивілізацій супроводжується серйозними трансформаціями, які призводять до нового розподілу сил на світовій арені.

Отже, логіка моїх міркувань підводить до висновку, що в наявній практиці міждержавної комунікації найчастіше проявляються процеси і відносини, характерні для

всіх трьох рівнів взаємодії. Неможливим є створення теорії комунікацій шляхом елементарного додавання, механічного поєднання численних теорій і концепцій, оскільки життєдіяльність і взаємовідносин між людьми визначаються наявними в тій чи іншій культурі моральними нормами і цінностями, які регулюють найрізноманітніші аспекти людського мислення та поведінки і впливають на характер сприйняття, оцінки міжособистісних стосунків. Освіта, виховання, історична пам'ять, традиції, звичаї, правила, нав'язані суспільством, і мова спілкування виробляють систему орієнтацій, що дозволяє переживати різноманітні життєві ситуації і проблемами, що є міжкультурною комунікацією, адже міжкультурна комунікація – це феномен сучасної культури, важлива її складова певного хронологічного періоду, за якого відбувається така взаємодія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кучмій О. П. Міжкультурні комунікації: структура і динаміка процесів. Культура народів Причерномор'я. 2003. № 37. С. 52–55.
2. Слющинский Б. В. Формирование межкультурной коммуникации в социокультурном пространстве украинского Приазовья. Межкультурная коммуникация: Сборник материалов научной конференции 7 июня 2013. СПб.: МИЭП, 2013. С. 75–83.
3. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація як вияв його культури (етносу). Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів. Маріуполь: МДУ, 2014. С. 420–423
4. Слющинський Б.В. Міжетнічна культурна комунікація в українському Приазов'ї в контексті побудови громадянського суспільства. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. К. 2007. Вип. 10. С. 406–416.

УДК 316.77

*Сальнікова Наталія,
кандидат історичних наук,
завідувач кафедри гуманітарних дисциплін
Донецького юридичного інституту МВС України
(м. Маріуполь)*

**МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ**

У статті розглядаються питання міжкультурної комунікації, важливі фактори регуляції культурного життя і взаємовідносин між країнами у час глобалізаційних змін.

Ключові слова: культурна ідентичність, культурна комунікація, глобалізація.

В статье рассматриваются вопросы межкультурной коммуникации, важнейшие факторы регуляции культурной жизни и взаимоотношений между странами в период глобализационных изменений.

Ключевые слова: культурная идентичность, культурная коммуникация, глобализация.

The article deals with the questions of intercultural communication, important factors of regulation of cultural life and relations between countries in the time of globalization changes.

Key words: cultural identity, cultural communication, globalization.

На сучасному етапі розвитку суспільства, питання, пов'язані з міжкультурною комунікацією досить часто піднімаються різними аналітиками, вченими, експертами. Глобальні зміни в політиці, економіці, культурі, які супроводжуються одночасно зближенням і роз'єднанням культур і народів, привели до виникнення численних міжетнічних і міжконфесійних конфліктів та гостро поставили перед світовою спільнотою завдання забезпечення у подальшому сталого розвитку. Це завдання вимагає наукового осмислення процесів розвитку в різних сферах суспільного життя.

В системі міжнародних відносин особливо складний характер придбали міжетнічні відносини. Виникаючі в їх контексті конфлікти не тільки загрожують територіальній цілісності багатьох держав, а й стимулюють гострі міждержавні конфлікти, в які можуть бути втягнуті держави, що володіють ядерною зброєю. Країни, що розвиваються в сфері міжетнічних відносин, процеси досить погано піддаються прогнозуванню засобами таких наук, як етнографія, етносоціологія, етнопсихологія.

В силу своєї предметної обмеженості вони не в змозі прогнозувати і передбачати відповідні події в цій галузі, хоча, як правило, пояснення причин подій, що відбулися не викликає в них серйозних труднощів. Результати досліджень цих наук носять частіше короткостроковий та обмежений характер, залишаючи широкий простір для нових подій і помилкових рішень, що можуть призвести до серйозних соціальних та політичних криз. Такий стан об'єктивно стимулює активний творчий пошук нових напрямків аналізу міжетнічних відносин, які досліджують і інтерпретують нові аспекти суспільних процесів і створюють нові теоретичні моделі усього майбутнього людства.

Одним із наслідків глобальних змін, які відбуваються стало істотне посилення інтересу до проблем взаємодіє наслідком культур і культурної ідентичності народів.

У попередні два десятиліття основний інтерес до цих тем проявляли переважно соціологи та лінгвісти, що було закономірно, оскільки всі аспекти даної проблематики відповідали парадигмі того стану суспільства. Однак у зв'язку з розпадом колишньої системи соціальної ідентичності і переміщенням багатьох базових цінностей на груповий та етнічний рівень відносин зросла роль культурної ідентичності як основного виразника етнічної приналежності.

У результаті сучасній історії багато народів і етнічних груп намагаються сформулювати свою самоідентифікацію в термінах культури, що додатково стимулює інтерес до наукового аналізу глобальних змін і процесів у сфері сучасної культури.

У культурологічній літературі тема глобалізації в області культури привернула увагу вчених лише в середині 90-х рр. ХХ століття. Саме в цей період були вперше поставлені питання про природу етнічних культурних цінностей, про світовий культурний простір, про форми, способи і результати взаємодії культур, про направлення розвитку культурних трансформацій.

Дослідження соціологів, лінгвістів, культурологів, психологів, етнологів, політологів і представників інших галузей науки дали достатню кількість матеріалів, що дозволяють перейти від соціально-філософського осмислення глобалізації культурних процесів до конкретних узагальнень і пояснень, які оцінюватимуть зміни ціннісно-нормативних систем культури кожного народу і координувати міжкультурні взаємодії як окремих індивідів, так і народів в цілому.

Таким чином, потрібно розуміти, що кожен учасник міжнародних контактів повинен усвідомлювати, що володіння лише мовою недостатньо для міжкультурного взаєморозуміння, що потрібне знання всього комплексу форм поведінки, психології, культури, історії своїх партнерів по спілкуванню. Нарешті, потрібно знання самого процесу спілкування, щоб передбачити можливості невірному розуміння і уникати його.

УДК 316.772.5

Баранов Олексій,
*студент I курсу ОС «Магістр»
спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та
архівна справа»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

У ЧОМУ АТТРАКТИВНОСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ВК ДЛЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Розглянуто інструментарій, який може бути використаний для просування бренду «в контакте» серед студентської молоді в Україні. Розглянуто переваги та можливості використання соціальних мереж в просуванні ЗВО та інтересів студентів.

Ключові слова: соціальна мережа, молодь, студентська молодь.

Рассмотрен инструментарий, который может быть использован для продвижения бренда «в контакте» среди студенческой молодежи в Украине. Рассмотрены преимущества и возможности использования социальных сетей в продвижении ЗВО и интересов студентов.

Ключевые слова: социальная сеть, молодежь, студенты.

The article considers the toolkit that can be used to promote the brand "in touch" among student youth in Ukraine. The advantages and potential of using social networks in advancing ZOO and students' interests are considered.

Key words: social network, youth, student youth.

Соціальна мережа (від англ. Social networks) - це інтернет-площадці, сайт, який дозволяє зареєстрованим на ньому користувачам розміщувати інформацію про себе і комунікувати між собою, встановлюючи соціальні зв'язки. Контент на цьому майданчику створюється безпосередньо самими користувачами (UGC - user-generated content) [1].

Соціальна мережа об'єднує людей різних національностей, релігій, професій, соціальних груп, вікових груп, підлог і т. д. Всі користувачі соціальної мережі мають можливість спілкуватися один з одним безпосередньо, без використання додаткових інструментів, наприклад, електронної пошти або меседжер, коментувати записи, висловлюючи свою думку. Також соціальна мережа у своєму розпорядженні інструменти для створення співтовариств по інтересах, де спілкування відбувається вже в більш вузьких колах. Різні програми, ігри роблять перебування в соцмережі цікавіше і цікавіше.

Перша велика соціальна мережа Facebook з'явилася в США. Історія її зародження та розвитку представлена у фільмі Девіда Фінчера «Соціальна мережа».

У світі найбільш поширені мережі My Space, Facebook, Twitter, LinkedIn, Google +.

Найбільш відомими і популярними соціальними мережами в Росії є В Контакте,

Однокласники, Мой Мир, Facebook, Twitter, набирає обертів Google +. Вони стали невід'ємною частиною життя сучасної людини. Багатомільйонна аудиторія соціальних мереж дозволяє сучасним технологіям маркетингу розробляти нові стратегії і привертати увагу до продвигаемому об'єкту [2-3].

Розберемо популярну соціальну мережу «ВКонтакте» переваги і недоліки:

- одним з головних переваг «ВКонтакте» це кількість користувачів. З іконкою Fb живуть близько 1 млрд осіб, тоді як ВК об'єднала трохи більше 70 млн. Однак в Росії розклад змінюється: активних користувачів дітище Цукерберга налічує 1,5 млн, тоді як на Vk.com залишають повідомлення майже 19 млн користувачів щомісяця. Склад російської аудиторії FB і VK помітно різниться. Російської соцмережею користуються переважно молоді люди (до 35 років), і третина з них - неповнолітні. Іноземна ж цікава тим, хто вже отримав освіту, і більше половини зареєстрованих в ній старше 35, а неповнолітніх (до 18 років) практично немає;

- так само ще одним головним перевагою є графіка, анімацією, аудіо записами, відео файлами. На ресурс можна завантажувати і поширювати будь-яку інформацію, аудіо записи та відео файли, ніяких обмежень немає, це скоріше мінус чому перевага;

- «ВКонтакте» об'єднує людей або групу людей загальними інтересами, інформацією, спільними групами;

- великим мінусом є що в соціальній мережі «ВКонтакте» немає обмеження на нелегальний контент, де кожен може безкоштовно щось переглянути, прослухати і скачати.

Facebook («Фейсбук»)	«ВКонтакте»
Створена в США в 2004 році, автор - Марк Цукерберг	Створена в Росії в 2006 році, автор - Павло Дуров
Міжнародна соціальна мережа, найбільша за кількістю користувачів в світі	Найпопулярніша соцмережа в Росії і країнах СНД
Основна аудиторія - люди віком від 35 років, практично немає неповнолітніх	Основна аудиторія - люди молодше 35 років, значна частина - до 18 років
У мережі поширюється виключно легальний контент	Містить багато «піратських» матеріалів

Дає можливість авторизації на багатьох міжнародних інтернет-ресурсах	Взаємодіє тільки з російським сегментом Інтернету
Фінансові відносини між користувачами без участі адміністрації заборонені	Чи реальний варіант розміщення реклами за домовленістю один з одним
Вважається більш безпечним ресурсом, ретельно захищає конфіденційну інформацію і модерує спільноти	Часто бувають випадки злому акаунтів, майже немає захисту від спаму

Соціальна мережа «Вконтакте» користується великим попитом і будемо залишатися в трендах. Все більше і більше людей буде приєднуватися до цієї соц. мережі, так як це створена вітчизняна «наша» версія способу комунікації.

На цій площадці можна не обмежувати себе ні у чому, вона служить як платформою для спілкування так і файл обмінником між іншими користувачами, способом передачі новин, способу поширення реклами за рахунок груп і співтовариств.

З кожним днем все більше і більше користувачів будуть реєструватися в цій соціальній мережі і їх нічого не зупинить в цьому бо найголовнішим відмінною властивістю від «Facebook» є мовна доступність контенту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник термінів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://promopult.ru/library>
2. Стаття «Соціальні мережі в сучасному світі» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [https:// the difference.ru/chem-otlichaetsya-fejsbuk-ot-vkontakte/#h2_2](https://the.difference.ru/chem-otlichaetsya-fejsbuk-ot-vkontakte/#h2_2)
3. Соціальні мережі [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=geX3zaFHfpIC&pg=PA212&lpg=PA212&dq=%D1%87%D0%B5%D0%BC+%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%B5%D1%82+%D0%B2%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5&source=bl&ots=t_UjcfbtOF&sig=ACfU3U1Ya4PJceRMOIVHrhTLE9rvv3POA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjn0t-j4ZzhAhWa6aYKHXdrDJkQ6AEwDHoECAgQAQ#v=onepage&q&f=false
4. Стаття «Вконтакте» залучає користувачів за допомогою спаму» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://delo.ua/business/vkontakte-privlekaet-polzovate-133768/>

СЕКЦІЯ II:

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ МЕТАТЕОРІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 316.3

Беркут Аліна,

студентка 2 курсу спеціальності «Туризм»

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

(м. Маріуполь)

Кранівіна Галина,

кандидат державного управління,

доцент кафедри туризму

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

(м. Маріуполь)

АКУЛЬТУРАЦІЯ У ВИРОБНИЧІЙ ПРАКТИЦІ СТУДЕНТІВ-ТУРИСТІВ У ПОЛЬЩІ

Статтю присвячено проблемам термінової акультурації студентів-туристів до виробничої культури великого польського готелю під час виробничої практики 2018 р. Визначено стратегічні проблеми, які студенти мали вирішувати в процесі акультурації. Описана тактика інтеграції культур, яку студенти свідомо використали для досягнення миттєвої акультурації. Доведено, що для розвитку плідних відносин з представниками польської виробничої культури, кожен студент мав розуміти її на оптимальному та афективному рівні.

Ключові слова: акультурація, виробнича культура великого польського готелю, виробнича практика.

Статья посвящена проблемам срочной аккультурации студентов-туристов к производственной культуре большого польского отеля во время производственной практики 2018 г. Определены стратегические проблемы, которые студенты должны решать в процессе аккультурации. Описана тактика интеграции культур, которую студенты сознательно использовали для достижения мгновенного аккультурации. Доказано, что для развития плодотворных отношений с представителями польской производственной культуры каждый студент должен понимать ее на оптимальном и аффективном уровне.

Ключевые слова: аккультурация, производственная культура большого польского отеля, производственная практика.

The article is devoted to the problems of urgent acculturation of students-tourists to the production culture of a large Polish hotel during the production practice in 2018. The strategic problems that students must solve in the process of acculturation are identified. It describes the tactics of integrating cultures, which students consciously used to achieve instant acculturation. It is proved that for the development of fruitful relations with representatives of the Polish industrial culture, each student must understand it at an optimal and affective level.

Key words: acculturation, production culture of a large Polish hotel, Internship.

Актуальність. Проблема взаєморозуміння між народами в сьогодення стає все більш актуальною. Як правило, труднощі виникають через зіткнення різних культур, обумовлених різними історичними, політичними, економічними, культурними розбіжностями. Однією з важливих й дуже складних соціальних проблем світової спільноти у всіх сферах суспільного життя є встановлення і розвиток міжнародних міжкультурних контактів, зв'язків, спілкування, взаєморозуміння. Особливо цей процес важливий для студентів спеціальності «Туризм».

Наукова новизна. Під міжкультурними комунікаціями в поточному дослідженні розуміється особливий тип практичної культурної поведінки студентів-туристів з України та представників виробничого колективу великого польського готелю, що є різними етнічними групами. Терміновий характер такого процесу проявився в розумінні студентами-туристами власної етнічної самосвідомості, етнокультурної комплексності особистості, терпінні, а також в прагненні до міжнаціональної свідомості в різних сферах виробничої діяльності. Складовими міжкультурних комунікацій студентів-туристів стали, перш за все, етнічна самосвідомість, міжнаціональна злагода, мова міжнаціонального спілкування тощо.

Мета. Основною метою є дослідження практичних результатів аккультурації в період виробничої практики в Польщі студентами-туристами. Мета реалізується шляхом вирішення наступних завдань:

визначити стратегічні проблеми, які студенти мали вирішувати в процесі аккультурації у виробничу культуру великого польського готелю;

описати тактику інтеграції культур, яку студенти свідомо використали для досягнення миттєвої аккультурації у виробничу культуру великого польського готелю;

довести, що для розвитку плідних відносин з представниками польської виробничої культури, кожен студент мав розуміти її на оптимальному та афективному рівні.

Вчені Г. Трейгер та Е. Холл в своїй роботі «Культура та комунікація. Модель аналізу» (1954) визначали міжкультурні комунікації як ідеальну мету, до якої повинна прагнути людина в своєму бажанні найкраще та найефективніше адаптуватися до навколишнього світу [1].

Дослідженням ж процесів акультурації займалися на початку ХХ ст. американські вчені Р. Редфілд, Р. Лінтон та М. Херсковіц. Вони розглядали акультурацію на рівні психології індивіда та вважали процес акультурації як зміну ціннісних орієнтацій, рольової поведінки та соціальних установок індивіда [2, с. 28].

Міжкультурні комунікації в мікрокультурі здійснюється в декількох формах: контр культурні комунікації; комунікації серед соціальних класів і груп; комунікації між представниками різних демографічних груп; комунікації між міськими та сільськими мешканцями; регіональні комунікації; комунікації в діловій культурі, які виникають через те, що колектив кожної організації має низку специфічних звичаїв і правил, пов'язаних з корпоративною культурою, і при контакті представників різних компаній може виникнути нерозуміння [3, с. 38].

В подальшому, міжкультурні комунікації – це адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, що належать до різних культур.

Для майбутніх працівників туристичної галузі, які мають стати посередниками між культурами, надбання навичок термінового оволодіння культурними традиціями та звичаями виробничого колективу великого польського готелю, як і польською мовою, конче необхідні [4, с.17]. Майбутні працівники туристичної галузі потребують також знань, які дали б їм можливість, з одного боку, орієнтуватися в міжкультурних відмінностях народів, допомогли б вести діалог з представниками інших культур, а з іншого боку, гідно представляти свій народ та культуру в будь-яких ситуаціях спілкування.

В сьогодення термін «аккультурація» використовується для позначення процесу та результату взаємовпливу різних культур, при якому всі або частка представників однієї культури переймають норми, цінності та традиції іншої. В мікрокультурі, на рівні окремої людини акультурація є процесом засвоєння знань та навичок, необхідних для життя в іншій культурі. В сьогодення метою акультурації вважається досягнення інтеграції культур, результатом якої є бікультурна або мультикультурна особистість. Це можливо, якщо взаємодіючі групи більшості та меншості добровільно обирають цю стратегію: група, що інтегрується, готова прийняти установки та цінності нової для себе культури, а домінантна група готова прийняти цих людей, поважати їх права, цінності, адаптувати соціальні інститути до їхніх потреб. Інтеграцію як меншість, так й більшість можуть прийняти тільки добровільно, оскільки цей процес є взаємним пристосуванням цих груп. Однак далеко не завжди члени групи, що домінує, вільні у виборі стратегії акультурації. Група, що домінує, може обмежити вибір або змусити до певних форм акультурації. При цьому можливі як позитивна, так і негативна етнічна ідентичність.

Підставою акультурації є комунікативний процес. Ті, що приїхали, знайомляться з новими культурними умовами та опановують новими навичками через спілкування. Тому процес акультурації - це придбання комунікативних здібностей в новій культурі.

Найбільш фундаментальні зміни відбуваються в структурі пізнання людини, в тій картині світу, через яку людина отримує інформацію з навколишнього середовища. Тільки поширивши сферу прийняття та переробки інформації, людина може досягнути систему організації чужої культури та підстроїти свої процеси пізнання під ті, які є в носіїв чужої культури.

Людина визначає менталітет «чужаків» як важкий та незрозумілий саме через те, що вона не знайома з системою пізнання іншої культури. Але людина має потенціал для поширення своїх знань щодо пізнавальної системи чужої культури, й чим більше людина дізнається про чужу культуру, тим більше її здатність до пізнання взагалі. Діє й зворотнє: чим більш розвинена система пізнання в людини, тим більшу здатність до розуміння чужої культури вона демонструє.

Результати адаптації залежать як від психологічних, так й від соціокультурних чинників, які досить тісно пов'язані. Психологічна адаптація залежить від типу особистості людини, подій в його житті, а також соціальної підтримки. Ефективність соціокультурної адаптації визначається знанням культури, ступенем включеності в контакти, міжгруповими установками.

Автори вперше стикнулися з практичними аспектами процесу акультурації під час виробничої практики в Польщі в м. Ярославець в готелі «Aquapark Health Resort & Medical SPA Rapogama Morska» влітку 2018 р. Поточне дослідження є спробою узагальнення практичного досвіду акультурації в виробничу культуру великого польського готелю. Група студентів другого курсу спеціальності «Туризм» мали миттєво перейняти норми та цінності виробничої культури колективу-донора великого польського готелю. Тобто, кожний окремих студент отримав практичний досвід акультурації - процесу засвоєння знань та навичок, необхідних для життя в польській виробничій культурі великого готелю.

В процесі акультурації кожний студент був змушений одночасно вирішувати проблеми збереження своєї культурної ідентичності та включення в польську виробничу культуру [3, с. 17].

Студенти, в перший день приїзду в готель, вибрали асиміляцію, що дало змогу зрозуміти колективу готелю: студенти готові прийняти ідею «плавильного котла» культур. Дуже добре, що студенти зробили це добровільно. Бо якщо їх до цього б змушували, то «котел» перетворився б в «давильний прес».

Викладачі кафедри туризму ДВНЗ «ПДТУ» неодноразово пояснювали студентам (і тому всі студенти розуміли), що підставою їх акультурації в виробничий колектив великого польського готелю може бути тільки комунікативний процес [4; 5; 6]. Як поляки набували свої культурні особливості, тобто проходили з дитинства акультурацію через взаємодію один з одним, так й

студенти мали знайомитися з новими культурними умовами та опанувати нові навички через спілкування.

Тому студенти не гаяли часу і з перших кроків включилися в процес акультурації в виробничу культуру великого польського готелю. Будь-яке спілкування, навіть приватне, вони використовували в трьох взаємопов'язаних аспектах: пізнавальному, афективному, поведінковому. Бо вони розуміли, що в їх спілкуванні з поляками як в процесі виробничої діяльності, так й в особистому спілкуванні протікають процеси сприйняття інформації; процеси переробки інформації; відбуваються дії, спрямовані на об'єкти та людей, що їх оточують.

Але студенти-туристи мають потенціал для поширення своїх знань щодо пізнавальної системи чужої культури, й із збільшенням знань студентів про польську виробничу культуру зростала їх здатність до пізнання взагалі.

Щоб розвивати плідні відносини з представниками польської виробничої культури, студенти мали не тільки розуміти її на оптимальному рівні, а й на афективному. Студенти мали знати, які емоційні висловлювання та реакції допустимі в цьому виробничому колективі, оскільки в кожному суспільстві прийнятий певний критерій сентиментальності та емоційності. З підвищенням адаптованості до польської афективної орієнтації виробничого колективу великого готелю, студенти почали розуміти причини гумору, веселощів і захоплення, злоби, болю та розчарування так же, як й поляки.

Вирішальним в адаптації студента до виробничої культури великого польського готелю стало придбання технічних та соціальних навичок поведінки для дій в певних ситуаціях.

Декілька слів про особистий досвід одного з авторів. Спочатку, як й будь-який турист, автор пережила «нульовий етап», тобто перше знайомство з польською культурою. Це пов'язано з формуванням поверхневих уявлень про неї, загальним знайомством з різними її проявами: «В моєму випадку це було в момент нашої поїздки на автобусі Польщею. Це найчистіші вулиці, гарна архітектура, і дуже багато парканів».

Потім у автора почався так званий «медовий місяць», що завжди характеризується (і характеризувався в автора теж) дуже позитивним ставленням до польської культури, прагненням ідеалізувати її, звертати увагу тільки на позитивне: прекрасний прохолодний клімат, нові товари, нова їжа, і зовсім нові, нестандартні заняття.

Наприкінці першого тижня у автора почалася «фаза культурного шоку» - наступний етап, пов'язаний з більш реалістичним поглядом на виробничу культуру колективу великого польського готелю, до неї прийшло розуміння її проблем та особливостей.

Після цього у автора з'явилося бажання втечі від цієї культури. Інша країна, з іншим темпом життя, законами і порядками, повністю нові люди, з абсолютно іншими поглядами на життя, величезна відстань від дому, від близьких людей, зовсім інший графік життя, почуття

самотності в новій культурі, яке частково вже трансформується в її заперечення, тривога після усвідомлення культурних відмінностей. Ознаками культурного шоку автора були постійне бажання повернутися додому, відчуття безпорадності, неухважність.

Першими ознаками цього процесу автор вважає відторгнення клімату. Він був прохолодним влітку. Чисте повітря. Організм автора відреагував на це зниженням імунітету, слабкістю, запамороченнями і швидкою стомлюваністю. Другий етап: за місяць автор вже повністю розуміла мову польських колег. До сьогодні автор продовжує спілкування зі своїми друзями-поляками, слухає польську музику, читає польські книги, і дивиться фільми.

Наступним етапом для автора стало вивчення культури і звичаїв польського народу, їх звичок, і деталей їхнього життя, які відсутні в українській культурі. По закінченню першого тижня перебування в Польщі, автор почала поступово усвідомлювати, що від пострадянського простору тут не залишилося й сліду. Автор усвідомила, що приїхала в країну, де необхідно було пристосовуватися до польського порядку (наприклад, в питаннях сортування сміття), осягти менталітет поляків, поважати їхні звичаї і традиції. Приїхавши на роботу в Польщу, автор мала засвоїти звички і звичаї цієї країни, осягти нову культуру (карнавали, паради кохання, масові народні гуляння в свята), відповідати тенденції в одязі (в будні дні - зручний, нехитрий одяг, джинси, кросівки, рюкзаки за спиною тощо).

Наступний етап акультурації, який чекав автора, - це економічна акультурація. Особисто в неї виникали складнощі з фінансами через незнання економічної дійсності Польщі, недостатню економічну освіту та брак знань з економічної системи приймаючої сторони. Згодом змінилося загальне уявлення автора щодо цін на ринку та споживання матеріальних благ.

Заключним був побутовий етап, тобто зміни в стилі одягу, харчових звичках та манері спілкування.

Висновки. В поточному дослідженні представлено основні практичні результати адаптації студентів спеціальності «Туризм» під час виробничої практики в Польщі. Основні висновки та результати дослідження зводяться до наступного:

визначено:

в процесі акультурації в виробничу культуру великого польського готелю кожен студент був змушений одночасно вирішувати проблеми збереження своєї культурної ідентичності та включення в нову для себе культуру;

для досягнення майже миттєвої акультурації студенти свідомо вибрали тактику інтеграції культур з бікультурною особистістю в результаті;

колектив великого польського готелю мав змогу обмежити вибір студентів або змусити їх до певних форм акультурації, але не зробив цього;

доведено:

для розвитку плідних відносин з представниками польської виробничої культури кожен студент мав не тільки розуміти її на оптимальному рівні, а й на афективному;

найефективнішим шляхом до придбання комунікативних здібностей в виробничій культурі великого польського готелю студенти використовували спілкування, зокрема приватне.

В подальшому дослідженні практичного запровадження теорії міжкультурних комунікацій автори мають намір запропонувати методичні рекомендації для студентів, що планують виробничу практику за кордоном.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева С.М., Андреева А.М. Межкультурная коммуникация как один из способов развития цивилизаций в поликультурном социуме. Научные ведомости. Серия Философия. Социология. Право. № 23 (166). Выпуск 26. 2013. С. 170-176.

2. Виленский М. Я. Методология профессионального туристического образования. Монография. М Я Виленский, В. А Горский, В. И Жолдак, Н. И. Загузов, И. В. Зорин РМАТ. М.: Советский спорт, 2001. 199 с.

3. Зорин И. В. Теоретические основы профессионального туристического образования. И. В. Зорин. РМАТ. М.: Советский спорт, 2001. 260 с.

4. Крапівіна Г.О. Міжкультурні комунікації в туризмі. Конспект лекцій з дисципліни «Міжкультурні комунікації в туризмі» для студентів спеціальності 242 «Туризм» денної форми навчання. Маріуполь: ПДТУ, 2018. 73 с. URL: <http://umm.pstu.edu/handle/123456789/12508>

5. Крапівіна Г. О. Міжкультурні комунікації в туризмі. Методичні вказівки з самостійного вивчення дисципліни «Міжкультурні комунікації в туризмі» для студентів напряму підготовки 242 «Туризм» денної форми навчання. Маріуполь: ПДТУ, 2018. 36 с. URL: <http://umm.pstu.edu/handle/>

6. Федорченко В. К. Підготовка фахівців для сфери туризму. Теоретичний і методологічний аспекти. Монографія. К.: Вища школа, 2002. 350 с.

УДК 316.775:17

Гузь Антон,
студент ОС «Магістр»
спеціальності «Історія та археологія»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)

ТОЛЕРАНТНІСТЬ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Автор розглядає в статті різні аспекти діалогу культур і характеризує місце толерантності в розвитку цього діалогу.

Ключові слова: діалог культур, толерантність, міжкультурна комунікація.

Автор рассматривает в статье различные аспекты диалога культур и характеризует место толерантности в развитии этого диалога.

Ключевые слова: диалог культур, толерантность, межкультурная коммуникация.

The author examines various aspects of the dialogue of cultures in the article and characterizes the place of tolerance in the development of this dialogue.

Key words: dialogue of cultures, tolerance, intercultural communication.

Міжкультурні комунікації майже не використовуються, лише в етносів, які живуть в умовах первісного суспільного ладу. Весь інший світ не оминає подібна взаємодія. Будь-яка взаємодія різних культур передбачає міжкультурну комунікацію, незважаючи на те, чи це завоювання одного народу іншим чи елементарна міграція представників одного народу на територію іншого. Наслідки подібних дій впливають на обидві сторони комунікативного акту.

Причини міграцій можуть кардинально відрізнятись. Можливі, наприклад, причини «насильницького характеру». Саме такі причини призвели до переселення деяких народів або їх частин за часів правління Й.В. Сталіна. Менш «насильницькими» є економічні причини. Однак, у кожному випадку міграція достатньої кількості представників іншої культури до середовища іншої призводить до виникнення міжкультурної комунікації. Це обумовлює два можливі варіанти розвитку подій. У першому випадку, один етнос асимілюється з іншим, що свідчить про виникнення «діалогу культур». Оскільки, жодна не залишається незмінною. Вони «зливаються». Стають чимось третім і продовжують існувати, аде у зміненому вигляді. Причому, не завжди одна з об'єднаних культурних традицій домінує. Цей варіант є найбільш цікавим для розвитку цивілізації, бо будь-який діалог культур збагачує її. У другому випадку виникає відторгнення новоприбулою культури корінної. І тоді при першій же зручній нагоді корінне населення спробує позбутися іноземців. Часто, навіть достатнє володіння мовою не допомагає визнати їх «своїми».

Причина подібного діалогу полягає в тому, що між двома сторонами цього

контакту не виникає почуття толерантності. Цим сучасним словом позначається досить цікаве поняття. Згідно з деякими науковими виданнями, толерантністю, у першу чергу, є якась «моральна якість, що характеризує ставлення до людини, що належить до іншої раси, національності, культурної традиції, релігійної конфесії як рівним гідної особистості». Хоча з латинської мови толерантність перекладається як «терпимість», «терпіння». І тут виникає питання, що безпосередньо стосується діалогу культур. Наскільки національне, расові, культурні традиції сумісні, наскільки вони можуть сприйматися як «рівні», «гідні поваги»? Терпимість виникає тоді, коли людина може терпіти «неприйнятні» об'єкти чужої культури. Це в значній мірі залежить від їх носіїв. Все чуже сприймається вороже. Це почуття закладено в людині фактично на генетичному рівні за довгі тисячоліття розвитку цивілізації. Чужий, інший, на початку спілкування – ворог. Це перша і цілком природна реакція будь-якої людини. Наступний момент взаємодії може або затвердити цю реакцію, або змінити її на протилежну. Проблема розвитку діалогу культур дуже делікатна і вимагає значної уваги. Важливо чітко встановити межі, сфери дії принципу толерантності. Темпи глобалізації, економічних процесів вдосконалюються. Все гостріше постає питання: як створити «культурний плюралізм», який буде забезпечувати внутрішню безпеку полікультурного світової спільноти, забезпечувати виникнення толерантності як моральної цінності?

Таким чином, можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку світу, як ніколи раніше є необхідним формування толерантної свідомості, як умови розвитку і співіснування народів. Дана тема особливо актуальна для молоді, оскільки саме вона є як носієм системи цінностей і ставлення до світу старшого покоління, так і головним передавачем їх наступному поколінню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аполлонов, И. А. Толерантность и диалог культур : монография. ФГБОУ ВО «КубГТУ». Краснодар :ООО «Издательский Дом Юг», 2017. 196 с
2. Гусейнов А. А. Толерантность и диалог культур. Диалог культур и партнерство цивилизаций: IX Международные Лихачевские научные чтения, 14–15 мая 2009 г. Изд-во СПбГУП Санкт-Петербург, 2009. С. 65–68.

Науковий керівник – Цибулько О.С., кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та соціології.

УДК [316.774:004]:378.091.3

*Плохотіна Дар'я,
студентка 1 курсу ОС «Магістр» спеціальність
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Охарактеризовано поняття неформальної освіти, як одного зі способів неперервного навчання. Проаналізовано можливості соціальних мереж для реалізації неформальної освіти.

Ключові слова: соціальні мережі, неформальна освіта, неперервне навчання, інформаційне суспільство, Інтернет-мережі.

Охарактеризовано понятие неформального образования, как одного из способов непрерывного обучения. Проанализированы возможности социальных сетей для реализации неформального образования.

Ключевые слова: социальные сети, неформальное образование, непрерывное обучение, информационное общество, Интернет-сети.

The notion of non-formal education is described as one of the methods of continuous learning. The possibilities of social networks for the realization of informal education are analyzed.

Key words: social networks, informal education, continuous education, information society, Internet networks.

Основний принцип діяльності освітніх систем розвинених країн – це залучення громадянина до навчання, яке триває постійно, все життя. Розвиток неперервного навчання разом із формуванням суспільства знань стали одним із соціальних наслідків глобалізації та інформатизації.

Неформальна освіта молоді є одним з актуальних напрямків освіти. Неформальні освітні послуги надаються різними інституціями, а саме: школами, університетами,

громадськими організаціями, об'єднаннями та рухами. Крім того, отримати якісні освітні послуги можна за допомогою Інтернет-мережі, де організовано різноманітні академії, онлайн курси провідних університетів світу та MOOC. Серед відомих – академія Хана, Масові відкриті онлайн-курси від Prometheus, Coursera, Udey та інші. Перераховані вище ресурси дають можливість більш глибоко вивчати математику, фізику, мови програмування тощо [1].

За ЗУ «Про освіту»: неформальна освіта - це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [6]. У Меморандумі неперервної освіти Європейського Союзу (2000 р.) зазначено: «Досі при формуванні політики в галузі освіти враховувалася лише формальна освіта, а іншим двом категоріям не надавалося практично жодної уваги. Континуум неперервної освіти робить неформальну та формальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання» [3].

В Україні існування неформальної освіти охоплює наступні галузі: позашкільна освіта; післядипломна освіта та освіта дорослих; громадянська освіта (різнопланова діяльність громадських організацій); шкільне та студентське самоврядування (через можливість набуття управлінських, організаторських, комунікативних та ін. умінь); освітні ініціативи, спрямовані на розвиток додаткових умінь та навичок (комп'ютерні та мовні курси, гуртки за інтересами тощо) [5].

Виходячи з сутності неформальної освіти, варто наголосити на тому, що саме в сучасному інформаційному суспільстві соціальні мережі є одним з інструментів її реалізації. Сучасна людина вже навіть не може уявити своє життя без залучення себе до певної соціальної мережі, яка сприяє не тільки проведенню вільного часу, а й інтелектуальному збагаченню та розвитку. Як приклад можна навести такі мережі «MySpace», «Facebook», «Вконтакте», «Однокласники», «Telegram», «Twitter», «LinkedIn», «Pinterest», «Instagram». Використання соціальних мереж для надання молоді неформальних освітніх послуг є актуальним напрямком педагогічних досліджень, оскільки застосування соціальних мереж надає певні переваги, а саме: соціальні мережі це звичне середовище для сучасної молоді; учасники соціальних мереж виступають під своїми реальними прізвищем та ім'ям; соціальні мережі дозволяють всім без виключення учасникам створювати свій навчальний контент, ділитися посиланнями, ініціювати дискусії та обговорення тощо; завдяки застосуванню соціальних мереж виникає можливість співпраці (також і дистанційної); можна висловлювати думку як на «стіні» так і створювати груповий чат (або декілька чатів, що допомагає працювати з різними

групами людей); послуга «особисті повідомлення» дозволяє спілкуватися з кожним учасником окремо; активність учасників простежується за допомогою стрічки новин; зручно використовувати для проведення проєктів, опитувань; можливість розповісти про свою діяльність більшій кількості осіб та інші; незалежність від часових та просторових обмежень; можливість використання мультимедійних ресурсів; економія часу та грошей; можливість використання звичного ресурсу із знайомим інтерфейсом; отримання навчальної інформації не виходячи з дому. Також спостерігаються і певні недоліки: діти та молодь витрачає багато часу на розваги в соціальній мережі; спостерігається низька мотивація як викладачів так і дітей та молоді (членів неформальних об'єднань); недостатній рівень компетентності викладачів в освоєнні соціальних мереж для потреб освіти [4].

Отже, неформальна освіта, є структурним компонентом освіти, може бути організована різними інституціями та об'єднаннями, рішення про участь в неформальній освітній діяльності, як і про мету такої діяльності, її час та спосіб отримання приймає кожна особа самостійно, в будь-який час мета неформальної освітньої діяльності може змінитись [2]. Розширення застосування неформальної освіти може бути корисним: для суспільства в цілому (сприяння демократизації, розвитку громадянського суспільства, громадської активності та лідерства; вирішення проблеми дозвілля молоді та осіб похилого віку); для формальної освіти (можливість гнучко та швидко реагувати на потреби ринку праці та послуг, задовольняючи вимоги учнів, робітників та роботодавців і доповнюючи освітні пропозиції; зростання мотивації учасників навчально-виховного процесу, їх особистісної зацікавленості); для учасників (можливість самовдосконалення та виховання самооцінки; розвиток громадянських навичок; виховання почуття причетності, солідарності; оптимальне поєднання свободи і відповідальності; можливість самостійного вибору часу, місця, тривалості навчання).

ЛІТЕРАТУРА

1. Барладим В. Досвід застосування груп соціальних мереж як засобу організації неформальної освіти дітей та молоді. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2016. Вип. 2. С. 18-20.
2. Бахрушин В. Неформальна та інформальна освіта: навіщо вони нам потрібні? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/872-neformalna-ta-informalna-osvita-navishcho-voni-nam-potribni>(дата звернення 30.03.2019).

3. Меморандум безперервної освіти Європейського Союзу URL: <http://www.europeans.org.ua/deyanel.html>(дата звернення 30.03.2019).

4. Нестеренко Г. О. Сучасні соціальні мережі як інструмент неформальної освіти / Нестеренко Г. О., Тишкова О. В. Гілея. Науковий вісник. Випуск 49 (№7). 2011. С. 451-458.

5. Неформальна освіта як важливий елемент безперервної освіти URL: <http://javoriv-rda.gov.ua/osvita/neformalna-osvita-yak-vazhlyvyj-element-bezperervnoji-osvity/>(дата звернення 30.03.2019).

6. Про освіту: закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017.

Науковий керівник – Янковський С.В., кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

УДК 328.184 (73)

*Трофименко Анастасія,
кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

КУБИНСЬКА ЕТНІЧНА МЕНШИНА ЯК СУБ'ЄКТ ЛОБІЮВАННЯ В США

Статтю присвячено дослідженню лобістської діяльності кубинської етнічної меншини в США, що сформувалася в 1960-х роках емігрантами, постраждалими від режиму Ф. Кастро. Представлено аналіз характерних рис етнічного лобізму американських кубинців. Висвітлено основні здобутки їх лобіювання, зокрема встановлення та збереження торговельного ембарго США відносно Куби. Виокремлено причини впливовості кубинського лобі, а також причини її зменшення в XXI ст. Окрему увагу приділено дослідженню діяльності Кубинсько-американського національного фонду, організації, що просуває інтереси цієї етнічної групи.

Ключові слова: етнічний лобізм, лобі-група, Кубинсько-американський національний фонд (CANF), торговельне ембарго, закон Хелмса-Бюртона.

Статья посвящена исследованию лоббистской деятельности кубинского этнического меньшинства в США, которое сформировалось в 1960-х годах эмигрантами, пострадавшими от режима Ф. Кастро. Представлен анализ характерных особенностей этнического лоббизма американских кубинцев. Освещены основные достижения их лоббирования, в частности установление и сохранение торгового эмбарго США в отношении Кубы. Выделены причины влиятельности кубинского лобби, а также причины ее уменьшения в XXI в. Особое внимание уделено исследованию деятельности Кубинско-американского национального фонда, организации, продвигающей интересы этой этнической группы.

Ключевые слова: этнический лоббизм, лобби-группа, кубинский американский национальный фонд (CANF), торговое эмбарго, закон Хелмса-Бертона

The article is devoted to the study of the lobbying activities of Cuban ethnic minority in the USA, which was formed in the 1960s by immigrants, who suffered from Castro regime. The analysis of the features of American Cubans lobbying has been presented. The main achievements of their lobbying have been highlighted, including the establishment and maintenance of US trade embargo against Cuba. The author has outlined reasons for Cuban lobby influence, as well as the reasons for its decrease in the XXI century. Particular attention has been paid to the study of the Cuban-American National Foundation activities, an organization promoting the interests of this ethnic group.

Key words: ethnic lobbying, lobby group, the Cuban-American National Foundation(CANF), trade embargo, Helms-Burton law.

В умовах глобалізації, геополітичних, економічних та соціокультурних трансформацій актуалізуються етнонаціональні процеси, що відбуваються в якісно нових політичних, культурних, інформаційних умовах. Етноси прагнуть ідентифікувати себе і свій певний статус на основі мови, раси, релігії, прагнуть забезпечити підтримку своєї батьківщини в країні перебування, здійснюючи при цьому вплив на формування та реалізацію як внутрішньої (соціально-економічні та культурні умови розвитку етнічної меншини), так і зовнішньої її політики (міжнародні відносини між країною перебування та країною походження). Для визначення такого процесу впливу з боку етнічних меншин використовується поняття «етнічний лобізм», що являє собою форму представництва та захисту інтересів національної держави її етнічними меншинами закордоном шляхом формування лобі, суспільних угруповань, що впливають на розвиток країни перебування.

Діаспори як етнічне лобі є явищем не лише національним, а й політичним і соціальним. Етнічні меншини для захисту своїх інтересів об'єднуються в групи впливу і стають учасниками транснаціональних мереж. У нових геополітичних умовах доби глобалізації діаспори набувають політичної суб'єктності, стають самостійними впливовими геополітичними акторами, у той же час національні держави втрачають монополію у зовнішньополітичній діяльності [1].

Особливе місце займають етнічні лобі в багатонаціональних державах. Батьківщиною етнічного лобізму вважають Сполучені Штати Америки, процеси «етнічного відродження», що відбуваються в країні з початку 1960-х років обумовили зростання культурного, політичного та економічного впливу національних груп, у результаті сьогодні зовнішня політика цієї держави значним чином відображає цілеспрямовані зусилля її етнічних груп. Серед найбільш потужних етнічних меншин США, що активно лобіюють органи влади країни, традиційно виокремлюють ізраїльське, ірландське лобі, а також лобі східноєвропейських держав, за останні десятиліття активність у формуванні зовнішньої політики виявляють кубинська, вірменська, грецька, арабська, африканська, турецька, мексиканська, індійська іспанська етнічні групи.

Кубинська етнічна меншина сьогодні виступає другою за впливовістю етнічною лобі-групою США, хоча її кількість є відносно невеликою, складаючи за оцінками, близько 1,2 мільйона осіб. Успішність лобістської діяльності цієї меншини багато в чому пов'язана з компактним проживанням в таких ключових для виборів штатах, як Флорида та Нью-Джерсі. Крім того, кубинське лобі діяло в політичному середовищі, в якому була значна підтримка громадськості та посадовців в питанні тиску на кубинський режим. У роки холодної війни відносно мало політичних лідерів були готові запропонувати послаблення ембарго проти Куби, їх позиція була посилена політикою «холодної війни».

Від імені американських кубинців лобістські кампанії проводить Кубинсько-американський національний фонд (The Cuban American National Foundaouon – CANF), заснований в 1981 році під керівництвом Хорхе Мас Каноса. Фонд було засновано кубинськими емігрантами, які втекли від з режиму Фіделя Кастро на Кубі після революції 1959 року, а також до нього входять ті кубинці, що брали участь в операції в затоці Свиней в квітні 1961 року. Першочерговою метою організації став вплив на політику США щодо Куби. Протягом багатьох років ця загальна мета здебільшого означала підтримку американського ембарго проти Куби та сприяння поверненню демократії до цієї держави[4].

У сучасних умовах місією Кубинсько-американського національного фонду є «непохитна відданість Кубі свободі, демократії та повазі до прав людини, визначити

незалежних лідерів громадянського суспільства як суб'єктів змін та підтримати їх зусилля з відновлення кубинського суспільства - суспільства, що поколіннями страждало від репресій диктатури»[2].

CANF досяг значних успіхів у формуванні американської зовнішньої політики щодо Куби. Першим досягненням стало введення торгового ембарго проти Куби на початку 1960-х років, у 1990-ті роки вдалося пролобіювати закріплення ембарго на законодавчому рівні. У 1992 році конгресменом Робертом Торрічеллі був запропонований Закон про кубинську демократію (Cuban Democracy Act), це був законопроект «про мирний перехід до демократії на Кубі через застосування відповідного тиску на кубинський уряд і підтримку кубинського народу». Закон ізолював уряд Кастро, забороняв будь-які іноземні дочірні фірми американських торгівельних компаній в країні. Окрім посилення економічних санкцій, закон також заборонив грошові перекази на Кубу і заборонив громадянам США подорожувати на Кубу[7]. У 1996 році Джессі Хелмс та Ден Бьортон стали авторами Закону про демократію і солідарність на Кубі (Cuban Democratic and Solidarity Act), закон Хелмса-Бьортон значно посилив ембарго і став поряд з першим основним документом, що регулює кубинсько-американські відносини[5].

У 1996 році шість конгресменів і сенаторів отримали внески в розмірі понад 25 тисяч дол. США від CANF та пов'язаних з ним осіб. Хелмс і Бьортон, які були авторами вищезазначеного законопроекту, отримали відповідно 63 та 28,5 тисяч дол. США. Особи, що відіграли ключову роль у переговорах з Президентом Клінтоном щодо умов переглянутого законопроекту, також отримали значні внески: Роберт Торрічеллі – 124,5, Роберт Менендес – 78,5, Ілеана Рос-Лехтінен – 45 і Лінкольн Діаз-Баларт – 34,5 тисяч дол. США (перші два з Нью-Джерсі і два останні з Флориди). Кандидати в президенти також отримали фінансування передвиборчих кампаній, Клінтон у 1996 році отримав 49,75 тисяч дол. США, а Доул – 58,5[7].

CANF також відіграла важливу роль у сприянні створенню радіостанції «Радіо Марті», що фінансувалася урядом США, для виходу в ефір на Кубі під час адміністрації Р. Рейгана, а пізніше у 1990 році телеканалу «ТБ Марті». За адміністрації Б. Клінтона кубинське лобі блокувало деякі призначення у Держдепартаменті, у 1993 році на посаду заступника держсекретаря з питань американських справ було призначено Маріо Баезу, який відвідав Кубу. Згодом кубинське лобі домоглося того, що Клінтон відмовився від підтримки Баеза [5]. Кубинські організації також змусили США відповісти на збиття Кубою двох беззбройних літаків організації «Брати до порятунку» в міжнародних водах. Політика США щодо ембарго проти Куби протягом адміністрацій наступних президентів

також залишалася незмінною, незважаючи на відновлення дипломатичних відносин між державами в 2016 році, і діяльність CANF, є важливою причиною цього.

Серед інших організацій, що просувають інтереси кубинської меншини варто також відзначити Комітет політичної дії за кубинську демократію в США (U.S. Cuba Democracy Political Action Committee), створений з метою сприяння переходу Куби до демократії, верховенства права і вільного ринку[6]. Ця організація станом на 2013 рік внесла більше 3 млн. дол. США в передвиборчі кампанії попередніх п'яти загальнонаціональних виборів[5].

Не дивлячись на значні здобутки CANF, останніми роками спостерігається зменшення рівня інтенсивності його діяльності, що пов'язано з низкою причин, серед яких зміна керівництва після смерті Каноса у 1997 році, поділ американських кубинців на старше покоління, які постраждали від режиму Кастро, та молодше, народжене у США; курс Б. Обами на нормалізацію відносин між країнами[3]. Крім того, наприкінці 1990-х років вже неможливо було говорити про союз між Вашингтоном і CANF, вплив лобі в Майамі почав зменшуватися протягом цього періоду на користь інтересів сільськогосподарських і комерційних груп, зусиллями Федерації американських фермерів та організацій, пов'язаних з Торговою палатою США, які підтримали скасування санкцій проти острова з метою розвитку торгівлі з Кубою [3].

Американські кубинці крім лобіювання також прагнуть власного представництва в органах влади. У 1989 році до складу Палати представників Конгресу США вперше було обрано американську кубинку Ілеану Рос-Лехтінен, представницю Республіканської партії. Після чого до Конгресу ще входили декілька представників діаспори [3]. У 2014 році сенатор від Флориди Марко Рубіо, син кубинських іммігрантів та один з найбільш відвертих критиків режиму Кастро, пообіцяв блокувати усі зусилля президента Барака Обами щодо створення посольства на Кубі і призначення посла [5].

Таким чином, кубинська етнічна меншина виступає однією з найбільш впливових лобі груп в США, що з другої половини ХХ ст. виступала детермінантом зовнішньополітичного курсу цієї держави щодо Куби. Кубинське лобі характеризується високим ступенем організованості, значними фінансовими можливостями, а кубинська діаспора має електоральну потужність в окремих штатах, що змушує посадовців враховувати їх позиції при розробці та реалізації політики задля їх підтримки на виборах. Специфічною рисою кубинського лобі в США, що відрізняє його від традиційного лобі етнічних груп, є відсутність захисту інтересів уряду країни свого походження, а, навпаки, їх метою стало його повалення. Не дивлячись на значні здобутки кубинського лобі, у першу чергу в становленні та збереженні торговельного ембарго, варто відзначити що

початок ХХІ ст. позначився зменшенням їх впливовості, що обумовлено відсутністю єдиного лідера, зміна покоління кубинських емігрантів, прихід до влади Б. Обами, що взяв курс на нормалізацію відносин між країнами, а також поява потужних лобістських груп бізнесу, схильних до поліпшення кубинсько-американських відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мусієнко І. В. Етнічний лобізм як інструмент нарощування «м'якої сили» України // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. К., 2013. № 77. URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CBsQFjAA&url=vqKpEi_j9HQxpd6GA3Ywuw(дата звернення 30.03.2019).
2. Cuban American National Foundaoun of ficial web-site. URL: <https://www.canf.org/about-us>(дата звернення 30.03.2019).
3. Koçak C. Interest Groups and U.S. Foreign Policy towards Cuba: the Restoration of Capitalism in Cuba and the Changing Interest Group Politics // Class, Race and Corporate Power. 2016. Volume 4. Issue 2. URL:<http://digitalcommons.fiu.edu/classracecorporatpower> (дата звернення 30.03.2019).
4. McCormick J. M. Ethnic Interest Groups in American Foreign Policy. URL: http://lib.dr.iastate.edu/pols_pubs(дата звернення 30.03.2019).
5. TerryL. Cuba Lobby in Washington: Notable Efforts to Influence U.S. Policy. URL: <https://www.newsmax.com/fastfeatures/cuba-lobby-washington-uspolicy/2015/11/13/id/702097>(дата звернення 30.03.2019).
6. U.S. Cuba Democracy Political Action Committee official web-site. URL:<https://web.archive.org/web/20070623132359/http://www.uscubapac.com> (дата звернення 30.03.2019).
7. Woodruff P. Ethnic Interest Group Influence on US Foreign Policy Toward Cuba. URL: <https://www.mckendree.edu/academics/scholars/issue5/woodruff.htm> (дата звернення 30.03.2019).

УДК 316.772

*Григорова Ольга,
студентка ОС «Магістр»
спеціальности «Информационное, библиотечное и архивное дело»
Мариупольского государственного университета
(г. Мариуполь)*

ОБЩЕНИЕ В ИНТЕРНЕТЕ И РЕАЛЬНОЙ ЖИЗНИ

В статье рассматриваются преимущества и недостатки живого и онлайн общения. Проанализированы правила общения в сети. Доказано что общение в интернете и реальной жизни значительно отличаются: с помощью интернета люди могут общаться на расстоянии в независимости от настроения и собеседникам легче контролировать свои высказывания.

Ключевые слова: общение, Интернет, сеть, собеседник, юзер.

У статті розглядаються переваги та недоліки живого і онлайн-спілкування. Проаналізовано правила спілкування в мережі. Доведено, що спілкування в Інтернеті і реальне життя значно різняться: за допомогою Інтернету люди можуть спілкуватися на відстані, незалежно від настрою, а говорять можуть легше контролювати свої висловлювання.

Ключові слова: спілкування, Інтернет, мережа, співрозмовник, юзер.

The article discusses the advantages and disadvantages of live and online communication. Analyzed the rules of communication in the network. It is proved that communication on the Internet and real life are significantly different: with the help of the Internet, people can communicate at a distance, regardless of mood, and talkers can more easily control their statements.

Keywords: communication, Internet, network, interlocutor, user.

Общение в интернете или реальной жизни – это обмен информацией и восприятие. Мы знакомимся с друг другом, налаживаем взаимоотношения. И как в одном, так и в другом виде общения имеются свои плюсы и минусы.

Онлайн общение. Где бы вы не находились, вам достаточно с помощью гаджета выйти в интернет выбрать социальную сеть и перед вами окажется огромное количество людей, желающих поговорить. Вы сможете связаться с кем и где угодно всего за пару секунд. При этом не придется платить баснословные суммы за связь и общение. В сети легче познакомиться и найти себе единомышленников по какому-либо вопросу. Онлайн общение отчасти может заменить живое, например, когда люди живут в разных городах, странах, и нет возможности лично увидеться.

В сети легче найти себе единомышленников по какому-либо вопросу.

Вы можете предоставить о себе только желаемую информацию и вам, безусловно,

будет легче контролировать то, что вы говорите. При этом вы сможете производить соответствующее впечатление. Но вышеперечисленные достоинства плавно переходят в недостатки, когда теми, же возможностями обладает ваш партнер. Кроме того, для коммуникации в интернете характерны вседозволенность, расслабленность, отсутствие стеснительности.

Однако в сетевом общении ограничена третья сторона – взаимодействие друг с другом. Вы не сможете прикоснуться к человеку, обнять его, посмотреть в глаза. Вы не поймете, правду ли говорит ваш друг, что делает в этот конкретный момент ваш друг.

Восприятие другого человека в интернете тоже ограничено. В большинстве своем общение в сети осуществляется посредством письменной речи, которая не может выразить ваши интонацию или мимику.

А самое главное – в Сети все, что было «сказано» - написано, остается надолго. Сказанные слова легко потерять и забыть, а вот написанные – нет. Поэтому даже спустя годы некто может увидеть, как некрасиво вел себя некий юзер когда-то. И вот об этом тоже неплохо помнить, беседуя с незнакомцами в Сети. Зато культурное общение будет «работать» уже в вашу пользу.

В Сети есть свои правила поведения – Нетикет, то есть «сетевой этикет». На самом деле эти правила ничем не отличаются от правил хорошего поведения на улице – потому что, когда мы сидим за компьютером, мы и есть на улице. Но есть среди них один главный закон. Он гласит: «Поступай с другими так же, как ты хочешь, чтобы поступали с тобой».

Очень часто юзеры считают, что в Интернете все «не всерьез». Дескать, мы же не живую общаемся. А если речь идет о чате в какой-нибудь игре, так это вообще мой эльф беседует с каким-то гоблином или драконом.

На самом деле такие юзеры неправы. Какого-то отдельного «виртуального мира», «мира в Интернете» нет и никогда не было. Беседуем мы не с мифическими эльфами или драконами, а с такими же людьми, хоть мы их и не видим.

Некоторые юные юзеры ведут себя иначе в Интернете как раз потому, что собеседники их не видят. А значит, обиженный собеседник не сможет поймать обидчика. И в этом они тоже неправы. Интернет далеко не анонимен, и есть множество способов узнать, с кем вы разговаривали на таком-то сайте.

При общении вживую есть возможность не только улавливать взгляд собеседника, но также можете заметить некоторые другие качества, например, такие как теплота или холодность человека.

Вы можете почувствовать человека физически, например, с помощью рукопожатия, похлопывания по плечу, обнимания или прикосновения к руке. Такие контакты упрощают

общение, помогают лучше понять собеседника.

По каким еще причинам интернет-коммуникация проигрывает живому общению? Хотя программные средства для общения с другим человеком через Интернет хорошо развиты, виртуальная реальность по-прежнему остается лишь на вашем экране, и нельзя составить полное, целостное впечатление, разговаривая с другим человеком на большом расстоянии. Это кажется искусственным, роботизированным, и Вы можете в конечном итоге не найти контакта с человеком на другом конце, чувствуя отсутствие чего-то, что невозможно определить через монитор компьютера.

Как следует общаться в интернете

Попадая на различные форумы и сайты, не забывайте ознакомиться со специфическими правилами общения на них. Почитайте, что пишут другие пользователи. Помните о поговорке: «Не лезь со своим уставом в чужой монастырь».

Уважайте своих собеседников. Не пренебрегайте нормами языка и грамматикой.

Слушайте других участников и делитесь с ними своими знаниями. Многие обращаются в сеть за помощью, в том числе и вы. Поэтому, если вам известен ответ на заданный в чате вопрос, не поленитесь написать пару строк. Поделитесь со спрашивающим всей имеющейся у вас информацией.

Сдерживайте сильные эмоции. Есть такой феномен – «троллинг» – когда один человек пишет что-то исключительно для того, чтобы вызвать бурную реакцию у других людей и стравить их друг с другом. Не доставляйте ему такого удовольствия, будьте в меру спокойны и сдержанны. То же самое касается и вас.

Соблюдайте в сети те же правила общения, что и в реальной жизни. Не хамите, не оскорбляйте других людей. Поэтому соблюдайте моральные и общественные нормы. Тогда общение он-лайн действительно будет приносить вам радость.

Научный руководитель – Янковский С. В., кандидат философских наук, доцент кафедры культурологии и информационной деятельности Мариупольского государственного университета.

УДК 316.347(477.62-2)(045

*Павлова Світлана,
студентка 1 курсу
спеціальності «Соціологія»
Мариупольського державного університету
(м. Мариуполь)*

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ЛОКАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Стаття присвячена глобальному розвитку людства, яке постійно посилює взаємозв'язок і залежність поведінки індивідуумів, спільнот, країн і цивілізацій одна від одної. У зв'язку з цим особливого значення набуває дослідження і обговорення нових механізмів управління процесами глобалізації і локалізації. Завдяки всебічній взаємодії глобалізації і локалізації, глибокому взаємопроникненню глобального і локального, їх синтезу, відбувається «синергетичний вибух», що забезпечує появу інноваційних рішень і структур, їх реалізацію. Подальше вивчення зазначених вище процесів на базі поглибленого міждисциплінарного дослідження, вимагає відповідного оновлення підготовки кадрів з широкого кола спеціальностей, введення в освітні програми гуманітарних і технічних спеціальностей курсів з глобалізації та локалізації в різних сферах діяльності.

Ключові слова: глобалізація, регіоналізація, локалізація, глокалізація, управління, маркетинг.

Статья посвящена глобальному розвитку человечества, которое постоянно усиливает взаимосвязь и зависимость поведения индивидуумов, сообществ, стран и цивилизаций друг от друга. В этой связи особое значение приобретает исследование и обсуждение новых механизмов управления процессами глобализации и локализации. Благодаря всестороннему взаимодействию глобализации и локализации, глубокому взаимопроникновению глобального и локального, их синтезу, происходит «синергетический взрыв», обеспечивающий появление инновационных решений и структур, их реализующих. Дальнейшее изучение указанных выше процессов на базе углубленного междисциплинарного исследования, требует соответствующего обновления подготовки кадров по широкому кругу специальностей, введению в образовательные программы гуманитарных и технических специальностей курсов по глобализации и локализации в различных сферах деятельности.

Ключевые слова: глобализация, регионализация, локализация, глокализация, управление, маркетинг.

The article is devoted to the global development of mankind, which constantly enhances the relationship and dependence of the behavior of individuals, communities, countries and civilizations from each other. In this regard, of particular importance is the study and discussion of new mechanisms for managing the processes of globalization and localization. Thanks to the

all-round interaction of globalization and localization, the deep interpenetration of the global and the local, their synthesis, a “synergetic explosion” occurs, ensuring the emergence of innovative solutions and structures that implement them. Further study of the above processes on the basis of in-depth interdisciplinary research requires a corresponding updating of training in a wide range of specialties, the introduction of courses on globalization and localization in various fields of activity into educational programs of humanitarian and technical specialties.

Key words: globalization, regionalization, localization, glocalization, management, marketing.

Під **глобалізацією** розуміється процес культурної, політичної, наукової, технічної уніфікації (приведення до єдиного стандарту, форми) і інтеграції (встановленню взаємозв'язків між окремими унікальними, самостійними соціальними об'єктами явищами).

Характерними рисами глобалізації є:

- електронні засоби комунікації, здатні стискати до мінімуму розділяють людей час і простір;
- технологічні зміни, що дозволяють поширювати по всьому світу вироблену продукцію;
- формування глобальних ідеологій, таких, як екологічне або правозахисний рух.

Посилення ролі Транснаціональні компанії (ТНК) - господарські підприємства, що діють в двох або більше країнах, і в операціях в яких міститься певний закордонний компонент. Як правило, ТНК є національними за капіталом і міжнародними за місцем докладання. В даний час в світі налічується понад 7 тис. ТНК, в сферу діяльності яких входять близько 700 тис. дочірніх підприємств. Основними країнами базування майже всіх найбільших ТНК є США, Великобританія, Японія.

Інтернет - всесвітня комп'ютерна мережа, створена в США як ресурс Міноборони в 1969 р і розсекречена в загальносвітовий доступ на початку 1990-х рр. Дає можливість:

- миттєво вступати в контакт з будь-яким користувачем в кожній точці земної кулі, проводити інтернет-конференції, наради в режимі реального часу за допомогою мультимедійного режимі;
- отримувати доступ до необмеженого обсягу інформації;
- спілкуватися з будь-якими референтними групами і представниками різних еліт, тим самим ліквідовуючи фактор статусних відмінностей;

- використовувати як засіб дозвілля і розваги;
- виступати в якості навчального інструменту;
- здійснювати ведення бізнесу;
- рекламувати товари і послуги;
- забезпечувати мобільний зв'язок і комфортність існування;
- значно підвищувати ефективність взаємодії громадян і уряду;
- організовувати ЗМІ в режимі реального часу.

Наявність і розвиненість Інтернету є показником включеності країн в глобальний простір.

Зростання мегаполісів

Мегаполіси - великі міста з розвинутою інфраструктурою. налічують кілька мільйонів жителів. Вони можуть вважатися новими формами урбанізації.

Мегаполіси для країн є:

- посередниками вступу в глобальний простір;
- центрами економічного, технологічного, політичного, культурного розвитку.

Мегаполіс дуже часто стає як би «державою в державі» і навіть визначає долю країни. Зростання мегаполісів призводить до негативних наслідків - це перенаселеність; різке розшарування суспільства («бразіліфікація» - поява дуже багатих і дуже бідних); втрата національної ідентичності; зростання рівня злочинності; зменшення соціального контролю.

Важливими ознаками глобалізації є:

- стандартизація промислової продукції;
- уніфікація ведення звітності, документації, міжнародного законодавства та ін.

Стандартизація - звід правил, призначених для забезпечення співробітництва та однозначного тлумачення умов виробництва, комерційної діяльності, засобів контролю і вимог безпеки. Стандартизація рухається в двох напрямках: кодування товарів і уніфікація товарів і послуг. При цьому штрих-код є глобальним мовою торгівлі.

Поширення по всьому світу англійської мови.

У глобальному суспільстві існує необхідність в мовою, зрозумілою для всіх.

Виділенню англійської мови як мови світової глобалізації сприяли наступні фактори:

- політичне і військово-могутність країн, які розмовляють цією мовою;
- науково-технічна революція і наявність високого рівня науково-технічних досліджень;
- велика кількість колишніх англійських колоній;
- перемога Великобританії і США в Першій і Другій світових війнах; домінування в післявоєнну епоху;
- поширення засобів масової інформації;
- поширення реклами;
- успіх носіїв мови;
- поширення Інтернету.

Маніпуляція масовою свідомістю.

Маніпуляція масовою свідомістю - різновид психологічного впливу, результатом якого є приховане порушення і поява у адресата намірів, не збігаються з його дійсними бажаннями.

Небезпека маніпуляцій свідомістю полягає в таких чинниках, як:

- втрата адекватного сприйняття реальності в світових масштабах;
- нівелювання людської особистості;
- використання мас в різних «брудних» політичних процесах.

На хвилях маніпуляції масовою свідомістю, втрати людьми цінностей традиційного характеру, відриві від історичного коріння найбільш довірливі, безпринципні люди можуть встати на шлях екстремізму і тероризму.

Своєрідним **негативним відповіддю на глобалізацію** стає зростання терористичної діяльності. На початку XXI ст. тероризм почав також купувати глобальні риси:

- стає міжнародним за характером;
- має велику фінансову базу;

- використовує новітні технології;
- розширює масштаби діяльності.

Локалізація за своєю суттю представляє окремий випадок процесу, який постійно взаємодіючи з ініційованими глобалізацією економічно вигідними для ТНК процесами стандартизації та уніфікації, веде до подолання протиріч між процесами глобалізації в економіці, до їх симбіозу, здатному забезпечити зростання на основі різноманітності інновацій. Відображенням інтеграційного, позитивного характеру взаємодії глобалізації та регіоналізації стає глокалізація. «Чим сильніше процес глобалізації, тим більш затребуваною стає локальна специфіка, яка впливаючи на процес глобалізації, трансформує його, перетворює в складний процес. Локальне, місцеве початок починає все більш конвергувати з глобальним. Процес взаємодії стає все більш обопільним, виникає і розвивається процес глокалізації».

Глобалізація, як би ми її не оцінювали, являє собою факт сучасного існування. Глобалізація - це незворотний процес, природний хід світового розвитку з усіма своїми плюсами і мінусами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бауман Зігмунт. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Пер. з англ. І. Андрущенко; К. Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 109 с.
2. Гидденс Ентони. Глобализация социальной жизни // Зарубежная социология XX века: Хрестоматия. Тексты / Отв. ред. В. Г. Городяненко. Днепропетровск: Издательство ДНУ, 2001. С. 298-308.
3. Лімборський І.В. Ситуація пост-просвітництва: глобалізація versus націоцентризм [Електронний ресурс] / І. Лімборський. Режим доступу: [<http://limborsky-66.ucoz.ru/publ/1-1-0-5>]
4. Лімборський І.В. Європейські літератури і глобалізація: національне і глобальне у просторі художньої свідомості [Електронний ресурс] / І. В. Лімборський. Режим доступу : [<http://limborsky-66.ucoz.ru/publ/1-1-0-4>]
5. Лімборський І. Weltliteratur за доби глобалізації: пошуки нової пост культурної ідентичності /Ігор Лімборський // Слово і Час. — 2008. — № 6. — С. 3–10.

6. Семків Р. Фрагменти: есеї [Текст] / Ростислав Семків ; післямова С. Матвієнко. К:Смолоскип,2001. — 88 с.

7. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху [Текст]/ Е. Сміт; пер. з англ. М. Климчук,Т. Цимбал. К. : Ніка-Центр, 2006. 320 с.

Науковий керівник – Слющинський Б. В., доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціології Маріупольського державного університету.

**СЕКЦІЯ III:
СОЦІОЛОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

УДК 316.776 +316.6

*Наталя Никифоренко,
кандидат історичних наук, доцент,
завідувачка кафедри соціології управління,
Донецький державний університет управління
(м. Маріуполь)*

МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

В статті аналізується досвід вивчення міжкультурної комунікації на Заході та в Україні, окреслюються основні напрямки досліджень в сфері міжкультурної комунікації. Робиться акцент на перспективах досліджень міжкультурної комунікації як в основі галузевого підходу, зокрема, в рамках соціологічних студій, так і на міждисциплінарній основі, наприклад, за рахунок використання в соціологічних дослідженнях психологічних методик, таких як індекс толерантності та методики загальної комунікативної толерантності.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, толерантність, комунікативна толерантність, соціологічні дослідження, психологічні методики.

В статье анализируется опыт изучения межкультурной коммуникации на Западе и в Украине, очерчиваются основные направления исследований в области межкультурной коммуникации. Делается акцент на перспективах исследований межкультурной коммуникации как на основе отраслевого подхода, в частности, в рамках социологических студий, так и на междисциплинарной основе, например, за счет использования в социологических исследованиях психологических методик, таких как индекс толерантности и методика общей коммуникативной толерантности.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, толерантность, коммуникативная толерантность, социологические исследования, психологические методики.

The article analyzes the experience of studying intercultural communication in the West and in Ukraine. It outlines the main directions of research in the field of intercultural communication. The emphasis is placed on the prospects for the study of intercultural communication both on the basis of a sectoral approach, in particular, within sociological

studios, and on an interdisciplinary basis, for example, through the use of psychological methods in sociological studies, such as the index of tolerance and the method of general communicative tolerance.

Key words: intercultural communication, tolerance, communicative tolerance, sociological research, psychological methods.

Нині дослідження проблем міжкультурної комунікації можна віднести до числа найпопулярніших у сфері гуманітарного знання. Викликане якісними цивілізаційними трансформаціями на тлі глобалізації, гуманізацією соціальних відносин, демократизацією громадської думки, стрімке зростання інтересу науковців до зазначеної проблематики, йменують «міжкультурним поворотом». Виокремлення ж міжкультурної комунікації (далі МКК) в особливу галузь знань відбулося в 1950-х рр. у межах культурної антропології завдяки роботам Е. Холла. Наприкінці 1970-х рр. вже чітко окреслилася різниця між науковими дисциплінами – міжкультурною адаптацією (як психологічним пристосуванням) та власне МКК (як спілкуванням).

Відповідно до об'єкту та застосовуваних методик від 1980-х рр. визначилися базові напрями вивчення МКК – соціологічні, психологічні та лінгвістичні. Тематика студій пов'язана з реконструкцією: параметрів культурно обумовлених комунікативних відмінностей (Г. Бікес, Р. Портер, Л. Самовар, Е. Холл, Г. Хофстед), ціннісних настанов і стереотипів, що проявляють себе у поведінці представників певних типів культур (А. Вірлахер, К. Гірц, Ф. Клакхон, Ж. Піррот, Р. Редфільд, Ф. Стродбек), процесу адаптації мігрантів (М. Бенкет, Р. Віземан, Ю. Кім, К. Оберг, А. Томас, Р. Уівер); вивченням специфіки застосування кроскультурного аналізу управління міжнародними корпораціями (К. Бартлетт, Дж. Блек, Р. Гестеланд, Г. Перлмуттер, Н. Холден); розробкою моделей організації міжкультурного навчання (М. Беннет, В. Гудікунст, М. Пейдж, Р. Хаммер, М. Хупс) [1].

Серед українських науковців розробкою предметного поля теорії МКК (визначенням його меж, конфігурації, ядра, периферії) та пошуком основної презентативної одиниці плідно займаються Ф. Бацевич [2], П. Донець [3], Б. Слющинський [4-5].

До предметного поля соціологічних студій з МКК традиційно відносять вивчення соціокультурних норм, поведінкових стереотипів представників різних культур, етнокультурної й національної дистанцій, процесів інкультурації та акультурації, чинників збереження чи втрати національними меншинами своєї традиційної культури, механізму соціальної інтеграції в полікультурному середовищі, шляхів адаптації мігрантів

в умовах іншої культури, феномену толерантності, природи міжкультурних конфліктів тощо. Соціологи вбачають у МКК ефективний соціальний механізм розв'язання протиріч між локальними та глобальними аспектами людської діяльності [6].

Соціологічні дослідження МКК знаходять сьогодні широке практичне застосування: на підставі отриманих узагальнень щодо притаманних тій чи іншій культурній групі типів поведінки формуються відповідні рекомендації (які реалізуються під час міжкультурних тренінгів), розробляються моделі формування міжкультурної толерантності.

В теорії МКК толерантність тлумачиться як інтелектуальна протилежність інтолерантності, як активна життєва позиція, що передбачає захист прав будь-якої людини й негативне ставлення до проявів нетерпимості, як здатність до взаєморозуміння, бажання відчувати світосприйняття іншого, вміння йти на компроміс [7].

Методи дослідження толерантності можна поділити на специфічні, тобто ті, які спрямовані на виявлення установок толерантної свідомості, й неспецифічні, які описують універсальні характеристики особистості й міжособистісного спілкування і в свою чергу є ознаками прояву толерантності чи інтолерантності.

Для діагностики толерантності психологи використовують наступні методики групи «специфічних»: рівень толерантності у підлітків (В. Магун, М. Жамкоч'ян, М. Магура); індекс толерантності (Г. Солдатова, О. Кравцова, О. Хухлаев, Л. Шайгерова); діагностичний тест стосунків (Г. Солдатова); культурно-ціннісний диференціал (Г. Солдатова); типи етнічної ідентичності (Г. Солдатова, С. Рижова); етнічна афіліація (Г. Солдатова); етнічна толерантність особистості (Г. Солдатова); тест особистісних конструктів Дж. Келлі (модифікація); тест соціальної дистанції (Е. Богардус та модифікації); метод приписування якостей; семантичний диференціал; загальна комунікативна толерантність (В. Бойко). Серед «неспецифічних» методів дослідження толерантності варто зупинитися на таких, як: спрямованість особистості в спілкуванні; стиль педагогічного спілкування; методика на виявлення авторитарності – F-шкала (Р. Сенфорд, Т. Адорно, Е. Френкель-Брунsvік, Д. Левінсон); тести на асертивність; інтерперсональна діагностика (Т. Лірі в модифікації С. Шеїна); методика без оціночної поляризації (методика І. Фідлера); тест емпатичних тенденцій (А. Мехрабіана); метод малюнкової фрустрації С. Розенцвейга; типи поведінки в конфлікті (К. Томас); типи реагування в конфліктній ситуації (Е. Кіршбаум); MUST-test (П. Іванов, Є. Колобова) та інші [8].

Зупинимось докладніше на характеристиці деяких з вище названих методик та можливостях їх використання в соціологічних дослідженнях.

Експрес-опитувальник «Індекс толерантності (Г. Солдатова, О. Кравцова, О. Хухлаев, Л.Шайгерова) призначений для виявлення загального рівня толерантності особистості. До стимульного матеріалу увійшли 22 твердження, що відображають загальне ставлення особистості то навколишнього світу та інших людей, а також соціальні установки в різних сферах соціальної взаємодії. Опитувальник містить 3 субшкали: етнічна толерантність (виявляє ставлення особистості до представників інших етнічних груп та у сфері міжкультурної взаємодії), соціальна толерантність (виявляє ставлення до представників марігіналізованих соціальних груп, до злочинців, психічно хворих тощо), толерантність як особистісна риса (виявляє такі комунікативні установки, як повага до думки опонента, готовність до конструктивного розв'язання конфлікту та продуктивного співробітництва тощо). Кожній відповіді на пряме твердження присвоюється від 1 до 6 балів (від «абсолютно не згоден» до «повністю згоден»), відповідям на зворотні твердження присвоюються реверсивні бали («абсолютно не згоден» – 6 балів, «повністю згоден» 1 бал. Для кількісного аналізу підраховується загальний результат, без поділу на субшкали. Оцінка виявленого рівня толерантності здійснюється за наступними ступенями: 22 - 60 балів – низький рівень (свідчить про яскраву вираженість інтолерантних установок по відношенню до оточуючих); 61 - 99 – середній рівень (таким респондентам є властивим поєднання проявів толерантності та інтолерантності в залежності від соціальної ситуації); 100 - 132 – високий рівень (представники цієї групи володіють яскраво вираженими рисами толерантної особистості, в той же час, результати понад 115 балів можуть свідчити про психологічний інфантилізм й розмивання «меж толерантності», або про демонстрацію високого ступеня соціальної бажаності відповідей). Для якісного аналізу можна використовувати дані за субшкалами [9].

Експрес-опитування за описаною методикою було апробовано нами серед студентів 1-2 курсів курсів Донецького державного університету управління в останній тиждень березня 2019 року, в рамках практики студентів-соціологів. Серед протестованих 76 осіб, низьку толерантність продемонстрували 26 % опитаних, середню – 70 %, високу – 4 %. В ході опитування стала очевидною необхідність адаптації даної методики, розробленої у 2002 році в російському суспільно-політичному контексті до сучасних українських реалій.

В психології поняття толерантності кваліфікують як основну умову й необхідну якість процесу становлення особистості, тому ця категорія неодмінно пов'язана з комунікативними процесами в міжособистісних стосунках. Проблеми вивчення комунікативної толерантності присвячені наукові праці В. Бойко, М. Громкової,

В. Гришука, П. Комогорова, Л. Маленкової, А. Мудрика, Г. Щедровицького. Однак, емпіричне дослідження комунікативної толерантності ускладнюється великою кількістю різноманітних поглядів на складові цього поняття та тим, що більшість компонентів комунікативної толерантності в значній мірі є неопераціоналізованими. Значна частина науковців, які вивчають комунікативну толерантність, в питанні побудови поняття спираються на дослідження його складу шляхом виокремлення компонентів за змістом, зазвичай трьох базових – когнітивного, емоційного й поведінкового [10].

Одна з найдеталізованіших моделей будови комунікативної толерантності запропонована В. Бойко. Науковець виокремив такі підструктури, які на його думку обумовлюють комунікативну толерантність: 1) ціннісно-орієнтаційна – основні світоглядні переконання конкретної особистості, її життєві віддалені і найближчі задуми, потреби, захоплення; 2) інтелектуальна – особистісні зразки, типи, стилі розумової діяльності; 3) естетична – специфіка сприймання людиною красивого та потворного, духовного та душевного, смішного та сумного; 4) етична – духовні, моральні норми, яких дотримується людина; 5) сенсорна (чуттєва) – особливості чуттєвого сприйняття світу на рівні слухового, зорового, смакового. В. Бойко комунікативну толерантність / інтолерантність підрозділяє на ситуативну, типологічну, професійну і загальну [10]. Рівень ситуативної толерантності визначається ставленням людини до конкретного партнера по спілкуванню (дружини, колеги, випадкового знайомого), типологічної – ставленням до збірного типу або групи людей (представників будь-якої національності, професії і т.п.). Професійна комунікативна толерантність проявляється в робочій обстановці, у взаємодії з тими людьми, з якими доводиться мати справу за родом діяльності (клієнтами, пацієнтами, учнями тощо). Загальна комунікативна толерантність обумовлена життєвим досвідом, властивостями характеру, моральними принципами і значною мірою зумовлює інші форми комунікативної толерантності [11].

Методика В. Бойко містить 45 запитань зі шкалюванням відповідей за 4-х бальною шкалою. За кожною з цих шкал тестований може набрати максимум 15 балів: від 0 до 5 – показник толерантного рівня, від 6 до 10 балів – середній рівень толерантності, від 11 до 15 – інтолерантний рівень. Методика дозволяє дослідити наступні умонастрої (умонастрій є особливим видом стійкого настрою почуттів, які ґрунтуються навколо деяких ідейних установок і визначають спосіб сприйняття й оцінки людиною навколишньої дійсності, а також спрямованість її вольових прагнень та інтересів: уміння розуміти та приймати індивідуальність іншого; тенденції оцінювати інших, орієнтуючись на себе в якості еталону; категоричність або консерватизму в оцінках людей, а також такі поведінкові ознаки: рівень прояву схильності підганяти партнерів під себе; нетерпимість до стану

фізичного або психічного дискомфорту у партнера; уміння приховувати неприємні почуття при зустрічі з некомунікабельними якостями партнерів; схильність перевиховувати партнера; уміння вибачати іншому його помилки; адаптивні здібності у взаємодії з людьми [11].

Отже, в емпіричних соціологічних дослідженнях міжкультурної комунікації, у випадках, коли об'єктами дослідження виступають певні риси особистості (настанови, мотиви, інтереси тощо), або групові властивості, що не піддаються прямому безпосередньому спостереженню, може бути ефективним використання психологічних тестів як допоміжних методів дослідження. Це дає змогу оцінити зв'язок певних особистісних властивостей респондентів з їх вчинками, становищем у сім'ї, на роботі, із досягненнями у праці тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Никифорова Н., Никифорова А. Вивчення міжкультурної комунікації на пострадянському просторі: тенденції, проблеми, перспективи // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ. Т.Х. Вип. 116. Донецьк: ДонДУУ, Східний видавничий дім, 2009. С. 239-250.
2. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації Львівськ. нац. ун-т ім. І Франка. Київ: Довіра, 2007. 206 с
3. Донец П. Основы общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики. Харків: Штрих, 2001. 384 с.
4. Слюцинський Б. Міжкультурна комунікація в українському Приазов'ї. Київ: Аквілон-Плюс, 2008. 494 с.
5. Слюцинський Б. Соціологія міжкультурної комунікації: поняття, об'єкт, предмет // Наукова парадигма. 2008. Вип. 76. С. 183-193.
6. Никифорова Н., Никифорова А. Проблеми формування предметного поля вітчизняних соціологічних студій з міжкультурної комунікації // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ. Т. Х. Вип. 140. Донецьк: ДонДУУ, Східний видавничий дім, 2009. С. 316-325.
7. Волкова В. Сутність і зміст поняття «толерантність». URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/7/1/5.pdf> (дата звернення 01.03.2019)
8. Мельничук І., Клищевская О. Методы диагностики толерантности. URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2010/1_2010/15.pdf (дата звернення 01.03.2019)
9. Экспресс-опросник «Индекс толерантности» (Г.У Солдатова, О.А. Кравцова, О.Е. Хухлаев, Л.А. Шайгерова) // Донцов А.И. Психология безопасности. URL:

https://m.studme.org/209379/psihologiya/ekspres_oprosnik_indeks_tolerantnosti_soldatova_kravtsova_huhlaev_shaygerova (дата звернення 01.03.2019)

10. Зарицька В., Лапа В. Структура комунікативної толерантності: аналіз наукових підходів. URL: в <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/2/19.pdf> (дата звернення 01.03.2019)

11. Бойко В. В. Коммуникативная толерантность : методическое пособие. Санкт-Петербург: СПбМАПО, 1998. 24 с.

УДК 316.772.4

*Никифоренко Наталя,
завідувач кафедри соціології управління,
кандидат історичних наук, доцент,
Донецький державний університет управління
(м. Маріуполь)*

ДОСВІД ВИВЧЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті аналізується й узагальнюється досвід українських соціологів з вивчення різноманітних аспектів міжкультурної комунікації. Оцінюються перспективи галузевого та міждисциплінарного вивчення міжкультурної комунікації в разі оформлення спеціальної соціологічної теорії – «соціології міжкультурної комунікації».

Ключові слова: міжкультурна комунікація, соціологічне вивчення, предметне поле.

В статье анализируется и обобщается опыт украинских социологов по изучению различных аспектов межкультурной коммуникации. Оцениваются перспективы отраслевого и междисциплинарного изучения межкультурной коммуникации в случае оформления специальной социологической теории – «социологии межкультурной коммуникации».

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, социологическое изучение, предметное поле.

The experience of Ukrainian sociologists for the study of different aspects of inter-cultural communication is analyzed and generalized in the article. The prospect of specialized

and multidisciplinary study of inter-cultural communication in case of formulation of special sociological theory – “sociology of inter-cultural communication” are assessed in this article.

Key words: inter-cultural communication, sociological study, subject field.

Упродовж майже всієї історії Україна, через особливості свого географічного положення, політичні обставини (пов’язані з відсутністю чи слабкістю власної державності в той чи інший період часу), специфіку етногенезу українського народу, перебувала в полі активної взаємодії різноманітних соціальних, історичних та етнонаціональних типів культур.

Перші прояви зацікавлення вивченням міжкультурної взаємодії на українських теренах з’являються в XVI ст., у ренесансних пам’ятках західноєвропейської україніки («Трактат про дві Сарматії» М. Меховіти, «Нотатки про Московію» С. Герберштайна, «Опис європейської Сарматії» О. Гваньїні та ін.). Тоді на Заході великого конструктивного значення набула ідея «єдності роду людського» («братерства у людстві»). Вона, на відміну від середньовічного «братерства у Христі», долала конфесійні, расові та інші бар’єри, внаслідок чого почали формуватися й нові (гуманістичні) підвалини системи європейських відносин української культури [8, с. 94–95]. Утім, зазначений гуманістичний імпульс не був тривалим. Становлення Новочасного капіталізму (попри солідаризуючу основу ринку) супроводжувалося активізацією його політичної складової, значним ускладненням процесів соціальної самоідентифікації, націєтворенням, а отже – і зростаючою конфліктністю світосприймання. Свого апогею ця конфліктність сягнула в першій половині XX ст. (утіленням чого стали теорія та практика геноциду, світові війни, масові депортації, апартеїд, расова сегрегація, соціальна та етнічна ксенофобія). На жаль, більшість із зазначених явищ безпосередньо торкнулися й українського суспільства. Їхні наслідки досі впливають на характер міжкультурної взаємодії в Україні.

В останній третині XX ст., у зв’язку з відчутним послабленням ідеологічного протистояння між Комуністичним блоком та країнами Заходу, певною інтенсифікацією контактів у міжнародному масштабі в багатьох сферах життя – політичній, економічній, соціальній та культурній, занепокоєнням європейської громадськості та інтелектуальних кіл негативними наслідками науково-технічного поступу та поширенням ідеї «інтеграції заради виживання», виникає нова (властива так званому західному типу культурного розвитку постіндустріального суспільства) гуманістична атмосфера, за якої домінантною суспільною вартістю стала визнаватися особистість. Відповідно з’явилося доволі міцне світоглядне підґрунтя для наукового вивчення міжкультурної комунікації (далі – МКК) як

соціокультурного феномену і принципу організації суспільних відносин у контексті співіснування людей – репрезентантів різних культур. У 1990-х рр. – по завершенні процесу державного самовизначення, за умов поступового впровадження демократичних стандартів суспільного життя – сприятливі умови для вивчення МКК почали формуватися і в Україні.

Втім, «міжкультурного буму» у вітчизняній науці не відбулося. Помірна популяризація проблематики МКК в Україні спостерігається з 2001 року [5, 7], написані перші монографії [4, 6, 10], почали регулярно проводитися наукові конференції.

Спеціальних робіт, де б аналізувався й узагальнювався вітчизняний досвід вивчення МКК (у цілому чи в межах окремих галузей), окрім традиційних історіографічних оглядів, розміщених у статтях і дисертаційних роботах зазначеної тематики (в яких, до речі, праці за країнознавчою ознакою здебільшого не систематизуються) на сьогодні немає.

Присвятивши одну зі статей аналізу стану вивченості МКК на т. зв. пострадянському просторі [9], ми з'ясували, що дослідженням МКК у країнах, які утворилися в процесі розпаду СРСР (і в Україні в тому числі), властиві певні спільні риси:

1) більшість студій із МКК, хоч і містять у собі певні елементи міждисциплінарності (зумовлені специфікою досліджуваного предмету), мають яскраво окреслений галузевий характер (на відміну від західних студій, які нині формують самостійну міждисциплінарну науку – інтеркультуралістику);

2) дослідження провадяться в класичних для МКК напрямках: лінгвістичному, психологічному, соціологічному;

3) істотний вплив на розвиток інтеркультуральних досліджень у пострадянських країнах здійснювала російська наука, при цьому нами були зафіксовані й особливості вивчення МКК у конкретних країнах (пов'язані з їхнім історичним минулим, поточною суспільно-політичною кон'юнктурою, рівнем розвитку науки в цілому, ступенем розвиненості контактів із західною наукою). Зокрема, ми виявили, що в Україні явного домінування лінгвістів чи лінгвокультурологів у вивченні МКК (як, приміром, у Росії) не спостерігається. Крім того, більшості вітчизняних лінгвістичних й психологічних досліджень із МКК властива спрямованість на розв'язання дидактичних чи виховних завдань (навчання міжкультурній компетентності / толерантності в процесі опанування іноземних мов, починаючи зі шкільного віку). Порівняно з російською наукою меншою є політична заангажованість студій із МКК.

Глибший аналіз доробку українських науковців у царині МКК, дозволить не лише докладніше окреслити специфіку вивчення МКК в Україні, але й виявити чинники, що

зумовлюють зазначену специфіку, стимулюють (чи обмежують) розробку проблематики МКК, оцінити наукову та практичну значущість цих досліджень, з'ясувати ступінь їх концептуальної зрілості, розвиненість міждисциплінарних зв'язків, а також – охарактеризувати перспективи подальших студій у межах предметного поля інтеркультуралістики.

Сукупна проблематика, що нині належить до компетенції інтеркультуралістики, є доволі широкою й охоплює: сутність та зміст комунікації, її моделі та функції; типологію культур, співвідношення культури й цивілізації, типологію діалогу (тобто взаємодії) двох і більше культур, константне та варіативне в культурі певного типу; вербальні й невербальні маркери культури та її субкультур; опозицію «свій – чужий» при інтеркультуральній інтеракції та інтеркультуральній взаємодії; культурно обумовлені дискурсивні стратегії; процес ідентифікації особистістю самої себе та / чи „іншого” і результат цієї ідентифікації; мовну особистість; виокремлення одиниці опису та аналізу міжкультурної комунікації; структуру картини світу, співвідношення в ній універсальних та культурно специфічних рис; стереотипи та їх класифікацію, вплив стереотипів на результат сприйняття того чи іншого явища, факту чи артефакту; співвідношення МКК з іншими суміжними дисциплінами [3, с. 96–97]. Завдання впорядкування зазначеної предметної царини ускладнюється очевидною гетерогенністю предмету МКК, а також відсутністю єдиної типології МКК, неусталеністю термінологічного апарату, відсутністю основної презентативної одиниці МКК.

Серед українських науковців розробкою предметного поля теорії МКК (визначенням його меж, конфігурації, ядра, периферії) та пошуком основної презентативної одиниці МКК плідно займається П. Донець [4]. Першу в українському мовознавстві спробу узагальнення термінології, вживаної в царині теорії та практики МКК, а також обґрунтування доцільності використання терміну „культурно-специфічний смисл” в якості базової презентативної одиниці теорії МКК здійснив Ф. Бацевич [2].

Хоча стрункої структури в теорії МКК досі немає, такі напрями, як лінгвістичний, психологічний та соціологічний в її межах окреслилися вельми чітко. Їх формування пов'язано, перш за все, з обмеженням об'єкту, фрагментацією предметного поля МКК (подекуди досить умовною) і специфікою застосовуваних методологічних підходів та методів.

Дослідження МКК у соціологічному ракурсі забезпечують глибокий та всебічний аналіз динаміки взаємодії різноманітних соціальних груп, приналежних до різних культур, надають необхідне теоретичне обґрунтування для визначення оптимальних шляхів досягнення порозуміння в базових функціональних сферах МКК. Соціологи вбачають у

МКК ефективний соціальний механізм розв'язання протиріч між локальними та глобальними аспектами людської діяльності. До того ж, соціологічні дослідження МКК знаходять практичне застосування: на підставі отриманих узагальнень щодо притаманних тій чи іншій культурній групі (чи бажаних для неї) типів поведінки формуються відповідні рекомендації (які реалізуються під час міжкультурних тренінгів), розробляються моделі формування міжкультурної толерантності.

У літературі з історії теорії МКК до предметного поля соціологічних студій з МКК традиційно відносять вивчення соціокультурних норм, поведінкових стереотипів представників різних культур, етнокультурної й національної дистанцій, процесів інкультурації та акультурації, чинників збереження чи втрати національними меншинами своєї традиційної культури, механізму соціальної інтеграції в полікультурному середовищі, шляхів адаптації мігрантів в умовах іншої культури, феномену толерантності, природи міжкультурних конфліктів тощо.

Характеризуючи предметне поле соціологічних робіт з МКК, варто зважати на їх спрямованість – переважно теоретичну чи здебільшого емпіричну (адже логіка визначення предметів теоретично-орієнтованих та прикладних соціологічних досліджень є різною), а також – на методологічне підґрунтя цих робіт. Сучасні соціологічні студії з МКК спираються на підходи: функціональний (метою дослідження при цьому стає опис та вимірювання культурних відмінностей), інтерпретативний (мета – розуміння поведінки людей в міжкультурній взаємодії) та критичний (метою є передбачення труднощів, бар'єрів у міжкультурному спілкуванні, навчання ефективній міжкультурній взаємодії). Крім того, слід зазначити, що соціологічному вивченню МКК властиве зосередження на тих типах МКК, що належать до мікрокультури: міжетнічній комунікації, контркультурній комунікації (між материнською культурою та субкультурою), комунікації між представниками різних демографічних груп, комунікації серед соціальних верств та груп, регіональній комунікації, комунікації між мешканцями міст та сіл, діловій комунікації тощо. При цьому зв'язок між субкультурами сприймається як вертикальний. Вивчаючи міжсубкультурну взаємодію, дослідники витлумачують культурні відмінності з урахуванням віку, статі, рівня освіти, етнічної, конфесійної, поселенської приналежності, соціального статусу, професії комунікантів.

В Україні предметне поле соціологічних досліджень у межах проблематики МКК перебуває у стані формування. Цей процес є здебільшого спонтанним. Зазначене формування відбувається завдяки ініціативі тих дослідників, які орієнтуються на тенденції розвитку модерної західної науки і намагаються адаптувати її досвід до українських реалій. При цьому соціологічних робіт, які б спиралися власне на теорію МКК, небагато

[1, 5, 14 та ін.]. Внаслідок недостатньої поширеності теорії МКК у вітчизняному науковому середовищі, а також – через багатовекторність, тематичне різноманіття й тяжіння таких робіт до міждисциплінарності, більшість із них фактично розпорошується, «губиться» в проблематиці студій з масової комунікації, етносоціології, соціолінгвістики, соціальної психології та педагогіки. Слід визнати, що на даний момент в Україні певною мірою оформленим є лише напрям досліджень з міжкультурної толерантності.

Фрагментарність предметного поля вітчизняних соціологічних студій з МКК створює істотні перешкоди для його окреслення. Більш-менш зримим це поле може стати тільки в фокусі історіографічних досліджень. Щоправда, в такому разі процес його формування набуває відверто штучного, формалізованого характеру. Є очевидним, що застосовувані сучасними українськими дослідниками критерії систематизації соціологічних робіт з МКК потребують подальшого обґрунтування й удосконалення. Адже нині до соціологічних робіт з МКК подекуди відносять лише ті, що присвячені вивченню дискурсу „українці – іноземці” (тобто міжкультурній взаємодії на міжнародному рівні). В історіографічних оглядах досвід української етносоціології щодо вивчення міжетнічної культурної взаємодії майже не осмислюється у термінах і концептах МКК. Інші ж рівні МКК взагалі застаються поза межами історіографічного аналізу.

Проблематика міжетнічних взаємин в Україні нині є доволі розробленою – як на теоретичному, так і на емпіричному рівні й у різноманітних напрямках: «етнічна самоідентифікація» та «етнонаціональна ідентичність», «міжетнічна інтеграція», «міжетнічна / національна толерантність», «етнічна напруженість» та «етнічні конфлікти», «система етнічних цінностей», «етнічна / мовна компетентність особистості та вплив на неї етнокультурного середовища», «міжетнічні культурні взаємини», «етнокультурна дистанція» / «національна дистанція» (Л. Аза, Є. Головаха, В. Євтух, І. Кириченко, О. Нельга, М. Обушний, Н. Паніна, І. Прибуткова, Т. Рудницька, Н. Старовойтова, В. Трощинський, П. Федик, М. Шульга). Втім, повноцінно інтегруватися в контекст МКК, попри близькість термінологічного апарату, схожість базових концептів, запозичення деяких західних методик міжкультурних досліджень (приміром, тієї ж шкали Богардуса, адаптованої для використання в Україні Н. Паніною) етносоціологічним студіям заважають властиві їм етноцентричні (отож, ізоляціоністські, а не комунікативістські за своєю суттю) настанови, опір інноваціям з боку традиційної науки (тим більше, що такі інновації є елементом західної інтелектуальної моди), а також витлумачення терміну „комунікація” здебільшого в його вузькому (не поширеному на Заході) значенні – як інформаційного обміну.

З усталенням української державності проблема самоідентифікації соціуму перехідного періоду, з властивим їй наголосом на самозбереженні етносу / нації, поступово втрачає свою актуальність. Подальша ж розробка зазначеної проблеми у традиційному руслі, за інерцією, без істотних методологічних зрушень, криє у собі чимало небезпек, пов'язаних із втратою адекватного розуміння сучасних етнокультурних процесів, потенційною орієнтацією учасників міжкультурної взаємодії на конфлікт, певним програмуванням відсталості вітчизняної науки. Між тим, свідоме впровадження досліджень міжетнічної взаємодії (так само як і студій з міжкультурної взаємодії інших рівнів – контр культурного, регіонального, міжсубкультурного) до контексту теорії МКК, перш за все, завдяки зорієнтованості останньої на виявлення й розуміння сутності та характеру обумовленості результатів міжкультурної комунікації наявними культурними відмінностями суб'єктів цієї комунікації, може посприяти ефективній імплантації в соціальну тканину принципів взаємоповаги і толерантності, уточненню самоідентифікації індивідів, подоланню ними багатьох застарілих стереотипів, а отже – створенню умов для успішної соціалізації та акультурації.

Виходячи з того, що за умов глобалізації – якісно нового етапу розвитку соціальних зв'язків у світовому масштабі, МКК перетворюється на одну з найбільш значущих складових соціологічного знання. Українські соціологи, зокрема – Б. Слющинський [11, 12], висунув нову для «пострадянського простору» ідею виокремлення з надр соціології масової комунікації «соціології міжкультурної комунікації» й оформлення її в якості спеціальної соціологічної теорії. На думку Б. Слющинського, саме соціологія міжкультурної комунікації як галузь соціологічного знання має акумулювати інформацію про різні культурні уявлення (в тому числі в контексті сприймання «іншої» / «чужої» культури), а також про погляди, орієнтації, логіки, інтерпретації, розуміння, наявні у соціумі; а вже спираючись на таку інформацію – вивчати стан і динаміку взаємин між різними суб'єктами – індивідами, малими та великими соціальними групами (класами, націями, етносами, демографічними групами тощо) [10, с. 12]. Однак поки що соціологічна теорія МКК виглядає вельми еkleктичною і не позбавленою протиріч (скажімо, виникають питання відносно формулювання об'єкту вивчення соціології МКК як «багатокультурних етнонаціональних спільнот», а предмету МКК – „як соціокультурних відносин, що виникають у процесі безпосередньої і опосередкованої комунікації представників різних культур” [10, с. 12]).

Розвиток теорії МКК в Інтер дисциплінарній площині нині супроводжується кризовими явищами. Підтвердженням тому – стрімке зростання кількості визначень базових для цієї теорії понять і категорій, а також урізноманітнення контексту їхнього

вжитку (т. зв. «ефект мультиплікації» [13, с. 6]). Цей ефект проявляється найчастіше саме в тих теоріях, що виникли не в межах конкретної предметно-функціональної царини, а в якості похідних від певного абстрактного терміну як само відтворюваного евристичного механізму. До останніх належить і теорія МКК. «Ефект мультиплікації» часто доповнюється „ефектом бумерангу” [13, с. 6] – різноплановими спробами дослідників пролити світло на питання про співвідношення основних понять, їх суперечливими намаганнями переформатувати історію тієї чи іншої теорії на свій штиб, чим урешті-решт мультиплікаційний ефект лише підсилюється. Пропозицію відносно створення МКК як соціологічної теорії середнього рівня, очевидно, слід витлумачувати як один із проявів зазначеного «ефекту бумерангу».

Нагадаємо, що в Україні галузеве вивчення МКК явно домінує над міждисциплінарним. Відбувається це, ймовірно, тому, що на „пострадянському просторі” низка соціогуманітарних наук, у межах яких нині здійснюється вивчення МКК, перебувають ще в стадії самоствердження, отож зорієнтовані радше на розкриття свого внутрішнього потенціалу, ніж на активну міждисциплінарну взаємодію. Розвиток соціології МКК як самостійної галузі, за нашим припущенням, може зумовити подальше зміщення акцентів у вивченні МКК від міждисциплінарності до галузевої спеціалізації, в даному разі – соціологічної. В найближчій перспективі це, безперечно, посприє розкриттю можливостей соціологічної науки в дослідженні проблематики МКК і забезпечить певний приріст наукового знання. Однак, у подальшому гетерогенність предмету МКК створюватиме дедалі більші об’єктивні бар’єри його мононауковому студіюванню. Інший варіант розвитку соціології МКК (фактично спрогнозований Б. Слющинським) передбачає не «консервацію» вивчення МКК у межах однієї галузі, а активне міждисциплінарне співробітництво в дослідженні МКК на соціологічному підґрунті. По суті це передбачає вибудовування МКК як міждисциплінарної теорії на базі методологічного колективізму (донині вельми популярного на «пострадянському просторі», і не лише в інтелектуальних та субінтелектуальних колах), що принципово відрізняється від шляхів розвитку теорії МКК на Заході, де вона формувалася на підґрунті культурно-антропологічному, а отже – переважно на базі методологічного індивідуалізму.

Підсумовуючи, маємо зазначити, що в Україні формування предметного поля соціологічних студій з МКК відбувається з істотним запізненням (і відставанням) відносно досягнень і стандартів соціологічного напрямку в західній інтеркультуралістиці. Корені такого відставання криються, перш за все, в недооцінці вітчизняними дослідниками величезного гуманістичного потенціалу теорії МКК. Поряд з цим, констатуємо оригінальність становлення теорії МКК в Україні, високий творчий потенціал

науковців щодо адаптації західного досвіду вивчення МКК до традицій та умов розвитку вітчизняної науки. Мусимо також визнати, що дослідницької ініціативи у справі популяризації проблематики МКК у соціологічній царині (а відносно формалізації й упорядкування предметного поля соціологічних студій з МКК – чіткого визначення його меж, конфігурації, ядра, периферії тощо) на сьогодні відчутно бракує.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аза Л. О. Медіа в контексті МКК. Соціологія в ситуації соціальних невизначеностей: Тези доповідей учасників I Конгресу Соціологічної асоціації України. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. 124 с.
2. Бацевич, Флорій Сергійович. Словник термінів міжкультурної комунікації. К: Довіра, 2007. 206 с.
3. Гришаева Л.И. Предмет дисциплины «Введение в теорию межкультурной коммуникации». Вестник Воронежского государственного университета. Серия гуманитарные науки. 2003. №1. С. 95-107.
4. Донец, Павел Николаевич. Основы общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики. Х.: Штрих, 2001. 384 с.
5. Іванова К. А. Соціологічні аспекти міжкультурної комунікації в українському вузі. автореф. дис. канд. соц. наук:22.00.06. Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Х., 2002. 22 с.
6. Колбіна, Тетяна Василівна. Формування міжкультурної комунікації майбутніх економістів: теоретико-методологічний аспект. Х.: ІНЖЕК, 2008. 392 с.
7. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз): автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2008. 18 с.
8. Наливайко, Дмитро. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI-XVIII ст. К.: Основи, 1998. 578 с.
9. Никифоренко А. Р. Вивчення міжкультурної комунікації на пострадянському просторі: тенденції, проблеми, перспективи. Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ. Т.Х. Вип. 116. «Соціологія державного управління». Серія «Спеціальні та галузеві соціології». Донецьк: ДонДУУ, Східний видавничий дім, 2009. С. 239-250.

10. Слющинський, Богдан Васильович. Міжкультурна комунікація в українському Приазов'ї. Національна академія наук України, Інститут соціології, Маріупольський Гуманітарний університет. К.: Аквілон-Плюс, 2008. 494 с.
11. Слющинський Б. В. Соціологія міжкультурної комунікації: поняття, об'єкт, предмет. Наукова парадигма. 2008. Вип. 76. С. 183-193.
12. Слющинський Б. В. Соціологія міжкультурної комунікації як спеціальна соціологічна теорія: перспективи та можливості статусного визначення. Вісник Харківського Національного університету ім. В. Н. Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2005. № 652. С. 62–65.
13. Феофанов В.К. Российская социология риска: состояние и перспективы. Социологические исследования. 2007. № 4. С. 3–12.
14. Шайгородський Ю. Ж. Ціннісний конструкт міжкультурної комунікації. Український соціум. 2002. № 1. С. 41–48.

УДК 316.455

Наталя Никифоренко,
*кандидат історичних наук, доцент,
завідувачка кафедри соціології управління,
Донецький державний університет управління*
Карина Бойко,
*студентка 2 курсу
спеціальності «Соціологія»
Донецький державний університет управління
(м. Маріуполь)*

КСЕОНОФОБИЯ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В роботі, на основі даних всеукраїнських соціологічних опитувань, аналізуються ризики поширення ксенофобії в Україні. Акцентується увага на валідності методик вимірювання рівня ксенофобії та необхідності їх вдосконалення.

Ключові слова: толерантність, інтолерантність, упередження, ксенофобія, шкала Богардуса.

В работе, на основе данных всеукраинских социологических опросов, анализируются риски распространения ксенофобии в Украине. Акцентируется внимание на валидности методик измерения уровня ксенофобии и необходимости их усовершенствования.

Ключевые слова: толерантность, интолерантность, предубеждения, ксенофобия, шкала Богардуса.

In the work, based on the data of all-Ukrainian polls, the risks of xenophobia spreading in Ukraine are analyzed. Emphasis is placed on the reliability of the methods used to measure and the need for their improvement.

Key words: tolerance, intolerance, bias, xenophobia, Bogardus scale.

Етимологічно «ксенофобія» – це страх перед незнайомим, чужим, чужоземним. У соціології та соціальній психології (А. Леонтьєв, А. Кельберг, І. Кон, Е. Фромм та ін.) виділяють дві основні форми ксенофобії: 1) неприйняття певних соціальних груп (найчастіше – етнічних) як частини суспільства; 2) культурна ксенофобія – неприйняття іноземних запозичень (мови, елементів побуту, одягу, традицій тощо).

Засудження прямого упередженого ставлення одних осіб по відношенню до інших, заборона дискримінації, закріплені практично в усіх міжнародних документах, які стосуються прав і свобод людини, міждержавних відносин, діяльності міжнародних організацій та здійснення міжнародної політики. Йдеться про такі міжнародні акти, як Статут ООН 1945 р., Загальна декларація ООН про права людини 1948 р., Конвенція ООН про попередження злочинів геноциду і покарання за нього 1948 р., Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1963 р., Міжнародна конвенція ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р., Міжнародний пакт ООН про громадянські і політичні права 1966 р., Міжнародна конвенція ООН про припинення злочину апартеїду і покарання за нього 1973 р., Декларація ЮНЕСКО про расу і расові забобони 1978 р., Декларація ООН про ліквідацію усіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань 1981 р., Декларація ООН про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин 1992 р. та ін. [1]. Попри це, до сьогодні в світі майже не існує країн, де б не фіксувалось негативного, емоційно насиченого ставлення тих чи інших суб'єктів по відношенню до окремих людських спільнот та їх представників. Ксенофобія проявляє себе у відповідних соціальних установах, забобонах і упередженнях, соціальних стереотипах, а подекуди й в агресивних діях.

В українській соціологічній практиці основним інструментом, за допомогою якого вимірюється поширеності ксенофобських установок, а також ступінь національної відокремленості, національного ізоляціонізму, є «шкала Богардуса». «Шкала расової дистанції» Е. Богардуса, розроблена в першій половині ХХ ст., була модифікована для українських реалій на початку 1990-х Н. Паніною й названа «шкалою національної дистанції». За цією шкалою вираховується індекс національної дистанційованості для кожної окремої національності та інтегральний індекс стосовно певного їх переліку. Соціальні дистанції, передбачені шкалою: готовність допустити представника певної національності як члена власної родини – 1 бал (мінімальна), як близьких друзів – 2 бали, як сусідів – 3 бали, як колег по роботі – 4 бали, як жителів України – 5 балів, як гостей України – 6 балів, небажання допускати в Україну – 7 балів (максимальна). Числові значення інтегрального індексу інтерпретуються наступним чином: (інтер)національна ідентичність менше – 2,5 бали; відкритість (толерантність) – 2,5 - 4 бали; національна відокремленість – 4 - 5 балів; національна ізолюваність – 5 - 6 балів; ксенофобія – понад 6 балів [2, с. 47-48].

Одне з останніх досліджень міжетнічних упереджень на основі «шкали національної дистанції» в Україні було проведено Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) у вересні 2018 року (n = 2026 респондентів 18+ зі 109 населених пунктів усіх регіонів України (крім АР Крим)). За його результатами, найнижчий рівень етнічних упереджень в Україні спостерігається по відношенню до україномовних українців (2,18), російськомовних українців (2,77), білорусів (3,33) і росіян (3,84), високий – до китайців (5,29), африканців (5,44), арабів (5,53), найвищий – до ромів (5,66). Індекс в межах 5-6 балів, відповідно до інтерпретації Н. Паніної є показником не ксенофобії, а національної ізолюваності, отже говорити, наприклад про «ромофобію» у даному випадку не зовсім коректно.

«Індекс ксенофобії» КМІС вимірює з 1994 року, що дозволяє відстежувати його динаміку. Так, з 1994 до 2007 року рівень ксенофобії в Україні зростає (від 3,45 до 4,33), у 2007 році він був найвищим за весь час спостережень (4,33), з 2008 до 2013 дещо знизився (з 4,17 до 4,02), в період після анексії Криму і війни на Донбасі з 2014 до 2015 трохи зріс (з 4,02 до 4,26), у 2016 році знизився – до 3,89, у 2017-2018 роках знову почав (від 4,14 до 4,2) [3]. Отже, оцінюючи коливання індексу (головно, в межах 4-5 балів), можна констатувати чітку тенденцію до національної відокремленості, а не до ксенофобії як такої. Отже, погоджуємося з думкою В. Нахмановича, що якщо інтерпретувати результати дослідження КМІС згідно з використаною в ньому методикою Н. Паніної, то йдеться про «уявну ксенофобію».

Назагал, В. Нахманович піднімає дискусію важливішу за назву індексу. Він ставить під сумнів валідність шкали Богардуса для вимірювання ксенофобії в сучасних українських реаліях. На його думку, показником чистої суспільної ксенофобії (або, навпаки, її відсутності) можна вважати відповіді лише на 6 та 7 запитання. Бажання заборонити представникам інших народів навіть в'їжджати до України, безумовно, пов'язане із уявленням про їх надмірну небезпеку для країни, а ксенофобія саме і є негативним ставленням, що базується на хибних уявленнях чи переконаннях [4, с. 78]. В. Нахманович наводить й інші аргументи. Так, *порядок 2,3,4 запитань не відбиває реальних просторових взаємин між людьми, бо у місті сусіди не є ближчими за колег по роботі, тоді як у селі вони можуть сприйматися на рівні рідних, отже слід застосовувати два різновиди шкали Богардуса для різних типів поселень. Крім того у шкалі міститься дві групи запитань: перші чотири стосуються особистого простору людини, останні три – простору суспільного, а ці два простори свідомості респондентів можуть бути прямо не пов'язаними між собою* [4, с. 75]. О. Шестаковський в свою чергу зауважує на невизначеності меж валідності шкали національної дистанції й утрудненості її інтерпретації через недостатню теоретичну визначеність поняття «соціальна дистанція», малу диференційованість шкали щодо складових етнічних упереджень та щодо ставлень за іншими критеріями; непридатність для виокремлення ворожих ставлень [5, с. 46]. В. Паніотто, який керує дослідженням індексу ксенофобії КМІС, в характеристиці методології цього дослідження також зазначає, що цей індекс (і соціальна дистанція взагалі) не є валідним показником ксенофобії, оскільки ксенофобія як упередження стосовно чужого є складним багатомірним явищем, яке не може бути описане одним-двома індикаторами [3].

Перегляд методології та інструментів для виміру рівня ксенофобії в Україні на сьогодні є вкрай актуальним. Той факт, що журналісти й політики оперують висновками й показниками досліджень міжетнічних упереджень, не заглиблюючись в соціологічну кухню, не роблячи різниці між відносними і абсолютними показниками, умовними та реальними тенденціями, може мати негативний вплив на громадську думку, провокуючи появу хибні установок й сприяючи формуванню міжетнічні упереджень.

З іншого боку, в науковому середовищі, важливо при інтерпретації результатів досліджень національної дистанції не відхилятися від використаних методик, даючи відповідне понятійне означення виявленим тенденціям. Візуалізовані в дослідженні КМІС тенденції до «національного відокремлення» та «національного ізоляціонізму» самі по собі містять неменші потенційні загрози, ніж «уявна ксенофобія», адже можуть спричинити серйозні проблеми на шляху до повноцінної інтеграції України у світове цивілізоване

співтовариство. Свого часу Н. Панина пояснювала тенденцію до національного ізоляціонізму за допомогою феномену «надмірної обережності» чи «апріорної підозрливості», що є засвідчує існуванні закритого типу суспільства й домінування в ньому архаїчних, традиціоналістських цінностей [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Попередження проявів ксенофобії в поїлкултурному суспільстві: практичний посібник для державних службовців та працівників правоохоронних. URL: <http://diversipedia.org.ua/sites/default/files/chirikli.20091.pdf> (дата звернення 01.03.2019)
2. Головаха Е., Панина Н. Национальная толерантность и идентичность в Украине // Национально-гражданские идентичности и толерантность. Опыт России и Украины в период трансформации / Под ред. Л. Дробижевой, Е. Головахи. Киев.: Институт социологии НАН Украины, Институт социологии НАН, 2007. 280 с
3. Міжетнічні упередження в Україні: прес-реліз соціологічного дослідження // Київський міжнародний інститут соціології. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=793&page=1> (дата звернення 01.03.2019)
4. Нахманович В. Уявна ксенофобія або пастки шкали Богардуса. Що рахують українські соціологи. URL: http://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nahymovych_uyavna.pdf (дата звернення 01.03.2019)
5. Шестаковський О. Індекс підтримки національної гомогенності: досвід адаптації шкали інтолерантності // Український соціум. 2010. № 1 (32). С. 91–103.
6. Панина Н. В. Соціальна дистанція, етнічні установки та національна толерантність в Україні. URL: <http://www.saske.sk/cas/archiv/2-2004/panina.html>

УДК 316.776

Наталя Никифоренко,

кандидат історичних наук, доцент,

завідувачка кафедри соціології управління,

Донецький державний університет управління

Дар'я Руденко,

магістр соціології,

Донецький державний університет управління

(м. Маріуполь)

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ РЕКЛАМНОЇ СФЕРИ)

В даній статті монокультурні гендерні відносини аналізуються як прояв міжкультурної комунікації. Звертається увага на роль гендерних стереотипів у сучасному міжкультурному дискурсі, зокрема у просторі мережевої реклами. Для підтвердження теоретичних положень наводяться результати проведених авторами емпіричних досліджень на основі методу контент-аналізу візуальної реклами у мережах Facebook, Instagram, Twitter та фокус-групових опитувань студентської молоді як споживачів рекламних повідомлень.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, гендерні відносини, гендерні рекламні образи, фемінні образи, маскулінні образи.

В данной статье монокультурные гендерные отношения анализируются как проявление межкультурной коммуникации. Обращается внимание на роль гендерных стереотипов в современном межкультурном дискурсе, в частности в пространстве сетевой рекламы. Для подтверждения теоретических положений приводятся результаты осуществленных авторами эмпирических исследований на основе метода контент-анализа визуальной рекламы в сетях Facebook, Instagram, Twitter и фокус-групповых опросов студенческой молодежи как потребителей рекламных сообщений.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, гендерные отношения, гендерные рекламные образы, феминные образы, маскулинные образы.

The article deals with monocultural gender relations as a manifestation of intercultural communication. Attention is drawn to the role of gender stereotypes in contemporary intercultural discourse, in particular in the field of Internet advertising. To confirm the theoretical propositions, the results of empirical research by the authors are based on the method of content analysis of visual advertising on the networks Facebook, Instagram, Twitter and focus group surveys of student youth as consumers.

Key words: intercultural communication, gender relations, gender advertising images, feminine images, masculine images.

Значну роль статі у західноєвропейській культурі обґрунтував М. Фуко, пов'язавши її з функцією контролю суспільства над окремими його представниками. За М. Фуко, особливу роль у питанні контролю над індивідом відіграють дискурсивні практики, тобто способи обговорення чогось, що характеризуються наданням оцінки і мають ієрархію [1].

Одні дослідники доводять, що між «чоловічим» та «жіночим» мовленням немає непрохідних меж. На думку Дж. Херцлера, Л. П. Крисіна, контакти між статями є настільки постійними та інтенсивними, що значні мовленнєві розбіжності довго не утримуються, а якщо й є, то стосуються периферійних ділянок мови та не створюють суттєвих труднощів при комунікації [1]. Інші доводять, що навіть монокультурні гендерні відносини є свого роду міжкультурними відносинами, оскільки зводять разом різні культурні світи та досвіди чоловіків і жінок [2].

О. Рябов наголошує, що при аналізі міжкультурного типу дискурсу виявляються закономірності гендерної метафоризації, пов'язані з поняттями андроцентризму та гендерної асиметрії, де «свої» піддаються маскулінізації, а «чужі» – фемінізації [1].

Дехто з дослідників зазначає, що через те що учасники комунікації є різногендерними представниками, виникає багато комунікативних проблем і навіть конфліктів. На переконання Дж. Грея, навіть походячи з одного культурного середовища, чоловіки і жінки поведуться так, ніби вони «з різних планет, чоловіки – з Марсу, жінки – з Венери». Е. Скаженик в свою чергу зауважує, що чоловіки у спілкуванні демонструють стратегію наполегливості, а жінки є більш схильними реалізувати стратегію поступливості [2]. І. Сидорська звертає увагу на найбільш стереотипізовані гендерні стратегії й тактики, що відображають гендерні особливості в комунікативних процесах. Зокрема, на те, що переважна більшість жінок у мовній комунікації дотримуються стилю співробітництва, а чоловіки – конкуренції, відповідно використовуючи специфічні способи комунікації: жінки, як правило, дотримуються почерговості мовлення, чоловіки тяжіють до самоствердження, встановлення домінування. Жінки сприймають зворотне повідомлення не як реакцію на повідомлення, а як знак взаєморозуміння; чоловіки – як інформацію, що може не збігатися з їх розумінням, і тому підлягає сумніву [3].

Сучасна людина буквально з усіх боків оточена рекламою, що стала невід'ємним атрибутом суспільного життя. Реклама, з одного боку, відображає загальні соціокультурні тенденції, наявні в соціумі цінності, смаки, мораль, ролі, статуси, моделі поведінки, відносини тощо, а з іншого – впливає на їх формування. Рекламна субкультура створює власний метафізичний світ, інформаційні та емоційні образи якого охоплюють кожного. На думку І. Гофмана, дослідження реклами як ілюстрації «природних» проявів

гендеру (або гендерного дисплея) може допомогти зрозуміти структурні взаємовідносини між жінками та чоловіками [4].

Грунтовний аналіз досліджень гендерних аспектів реклами, проведених з 1970 по 2002 рр. у світі, здійснила Л. Уолін [5]. Дослідниця зокрема стверджує, що, незважаючи на існування упереджених репрезентацій фемінінності та маскулінності, їхня кількість з часом зменшується, що підтверджують й інші автори – У. Кілборн, Л. Басбі та Г. Лайчті, Г. Саллівана, Е. Фурнхем та ін. У дослідженнях останніх років простежується тенденція до переважання глибинного текстуального аналізу рекламних гендерних повідомлень. Ці праці можна умовно поділити на дві групи. Перша з них – це праці, автори яких звертаються до аналізу окремих аспектів гендерних репрезентацій у різних типах рекламних повідомлень. У другій групі робіт увагу науковців зосереджено на аналізі способів конструювання маскулінності та фемінінності, що пов'язані з конкретними товарами або послугами.

Сучасна українська комерційна реклама не є самотнім явищем, вона формувалась під впливом західних цінностей, радянської ідеології, власного історичного минулого. Її впливу на процес формування гендерних ідентичностей і гендерних відносин українців та українок присвячено наукові розробки Ю. Белікової, Т. Бурейчак, О. Кісь, О. Помазан, В. Суковатої, М. Скорик, та ін.

У вересні-жовтні 2018 року нами було проведено контент-аналітичне дослідження візуальних рекламних образів у соціальних мережах Facebook, Instagram, Twitter на предмет їх гендерної забарвленості. Для аналітики ми обрали часи прайм-тайму, коли користувачі мають змогу безперешкодно користуватися мережею, тому таргетинг реклами зазвичай налаштовується саме на ці періоди: 8-9 години ранку (до початку навчання або роботи), 13-14 години дня (відповідно, робоча перерва) та 19-20 години вечора (вільний час після роботи, навчання та домашніх обов'язків, але не занадто пізно). Аналіз проводився протягом трьох випадкових днів на тиждень (два будніх дня та один вихідний). Дослідженням було охоплено 170 рекламних повідомлень.

Спираючись на доробок К. Батаєвої, Т. Марценюк, І. Грошева, ми виокремили та обрахували наступні категорії та підкатегорії аналізу: «фемінні образи»: «щаслива домогосподарка» – 7% , «добра матуся» 3%, «спокусниця / красуня / подружка» – 24% , «бізнес-леді / феміністка / експертка» – 9%, «жертва» – 0%; «маскулінні»: «успішний працівник / бізнесмен/ експерт» – 7%, «справжній друг» – 7%, «мачо» – 0% , «зразковий батько» – 0%, «воїн / спортсмен / здобувач» – 7%; «змішані»: «метросексуал / андроген» – 0%, «жінка-воїн» – 0%; «гендерно нейтральні образи» (без ознак маскулінності чи фемінінності) – 36%. Отже, в цілому, в рекламному контенті, за візуальними ознаками нами

було зафіксовано 43% рекламних повідомлення із застосування фемінних образів, 21% – маскулінних, та 36% – гендерно нейтральних.

Проведений контент-аналіз засвідчив гендерний дисбаланс рекламних образів, з явним переважанням фемінних образів та домінуючим акцентом на жіночій сексуальності. А. Альчук оцінює подібні тенденції як поширення сексизму в рекламному просторі. А. Левінсон пояснює активне залучення жіночого тіла в сучасний рекламний дискурс прагматичною потребою впровадження небуденності, намаганням зробити рекламу цікавішою та привабливішою для глядачів. Він, зокрема, зазначає, що «оголене тіло, перш за все тіло молодої привабливої жінки – це сильний та стійкий знак скасування норм буденно-публічної поведінки [6, с. 59].

З метою виявлення реакції респондентів на репрезентацію домінантних та альтернативних гендерних дискурсів у мережевій рекламі (Facebook, Instagram, Twitter), порівняння інтерпретацій репрезентацій фемінності та маскулінності та визначення ступеня раціоналізації позицій учасників різної статі, в листопаді-грудні 2018 року нами було проведено 4 фокус-групові опитування (2 гетерогенні і 2 гомогенні групи (1 суто жіноча та 1 суто чоловіча)), серед студентської молоді м. Маріуполь віком від 17 до 20 років. В опитуванні взяли участь студенти Донецького державного університету управління, Маріупольського державного університету, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Азовського морського інституту національного університету «Одеська морська академія».

Фокус-групи показали, що молодь охоче підтримує дискурс щодо гендерної рівності, відстоює цінності толерантності й взаємоповаги у гендерних відносинах. При цьому дівчата є більш чутливими до гендерних образів в рекламі, особливо, якщо на їхню думку, вони мають негативну конотацію. Дівчата схвальніше ставляться до альтернативних дискурсів фемінності / маскулінності. Хлопці ж більш лояльні до традиційного гендерного порядку, який закріплює їх домінування у соціальній та приватній сферах, й схильні толерувати дискримінаційні прояви в рекламі по відношенню до жінок.

У підсумку зазначимо, що суспільство нав'язує чоловікам і жінкам різні ролі, які стереотипно приписуються їм мовою, візуальним контентом, як каналами одержання соціокультурної інформації. Трансльовані ж рекламою гендерні стереотипи, у вигляді набору консервативних, загальноприйнятих норм і суджень, що стосуються статусу жінок і чоловіків, норм їхньої поведінки, мотивів вчинків і характеру потреб, закріплюють існуючі гендерні відмінності у відносинах

ЛІТЕРАТУРА

1. Проць М. З. Основи та проблеми гендерних відносин у здійсненні міжкультурної комунікації. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer36/66.pdf> (дата звернення 04.03.2019)
2. Токарчук О. Гендерні особливості в процесі мовної комунікації. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2522> (дата звернення 04.03.2019)
3. Сидорская И. «Женская» и «мужская» стратегии анализа проблем коммуникации // Материалы II Международной междисциплинарной научно-практической конференции «Женщина. Образование. Демократия» 1999г. URL: <http://envila.iatp.by> (дата звернення 04.03.2019)
4. Goffman E. Gender advertisements. London: Macmillan, 1979. 84 p.
5. Wolin L.D. Gender issues in advertising – An oversight synthesis of research: 1970-2002. Journal of advertising research. 2003. March. P. 111 – 129.
6. Левинсон А. Женщина как цель и средство в отечественной телерекламе. Женщина и визуальные знаки / Под ред. А. Альчук. Москва: Идея-Пресс, 2000. С. 43 – 64.

УДК 316.77

*Сабадаш Юлія,
доктор культурології, професор
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

Статтю присвячено дослідженню впливів на розвиток культури, які пов'язані з інформаційними взаємодіями, міжкультурною комунікацією. Визначаються особливості використання терміну «міжкультурна комунікація». Обґрунтовано, що міжкультурна комунікація має урегулювати відносин між країнами, етносами, класами, національними групами, релігійними організаціями та ін., з метою підтримки єдності й цілісності світової соціокультурної структури. Наголошено, що посилення взаємозалежності людства ставить проблему формування культури толерантності на перше місце.

Ключові слова: культура, міжкультурна комунікація, діалог культур, культура толерантності.

Статья посвящена исследованию влияния на развитие культуры, связанные с информационными взаимодействиями, межкультурной коммуникацией. Определяются особенности использования термина «межкультурная коммуникация». Обосновано, что межкультурная коммуникация урегулировать отношений между странами, этносами, классами, национальными группами, религиозными организациями и др., с целью поддержания единства и целостности мировой социокультурной структуры. Отмечено, что усиление взаимозависимости человечества ставит проблему формирования культуры толерантности на первое место.

Ключевые слова: культура, межкультурная коммуникация, диалог культур, культура толерантности.

The article is devoted to the study of the influences on the development of culture, which are associated with information interactions, intercultural communication. The peculiarities of using the term "intercultural communication" are determined. It is substantiated that intercultural communication should regulate relations between countries, ethnic groups, classes, national groups, religious organizations, etc., in order to maintain the unity and integrity of the world socio-cultural structure. It is emphasized that the strengthening of interdependence of humanity raises the problem of forming a culture of tolerance in the first place.

Key words: culture, intercultural communication, dialogue of cultures, culture of tolerance.

У кожному новому поколінні людина стає людиною тільки у результаті засвоєння нею культурного багатства попередніх поколінь. Особистість формується в спілкуванні з іншими людьми й у розумінні та сприйнятті культурних цінностей. Ці процеси відбуваються завдяки передачі й отриманні інформації, її інтерпретації та засвоєнню, загалом завдяки комунікації.

Культура за час її існування пройшла шість ключових етапів, які прискорили її розвиток – це виникнення мови; поява писемності (дозволило людині вступати в комунікацію з іншими людьми, які не перебувають з нею у безпосередньому контакті); розвиток друкарства (надало можливість великій кількості людей одержати доступ до знань і тим самим долучитися до культури); поширення телебачення; мобільний зв'язок, особливо мережа Інтернет (надали можливість майже всьому людству стати безпосередніми свідками й учасниками історико-культурного процесу). А також шостий етап, найновітніший вплив на культуру – це небувале в історії поширення туристичної індустрії.

Усі ці суттєві впливи на розвиток культури, так чи інакше, пов'язані з інформаційними взаємодіями, міжкультурною комунікацією.

У сучасній науковій літературі термін «міжкультурна комунікація» майже у всіх випадках використовується для визначення особи, яка належить до однієї етнонаціональної групи та входить в особистий контакт із особою іншої групи, в результаті переміщення одного з контактуючих. При такому підході джерелом одержання інформації та уявлень про іншу культуру є безпосереднє спостереження за поведінкою й мовою іншої людини, але цього не достатньо не тільки для поглибленого, а хоча б нормального розуміння іншої культури. У цьому значенні туристична поїздка в іншу країну є розвагою, а не міжкультурною комунікацією.

Для більш повної уяви про іншу культуру необхідно систематично отримувати інформацію про економічні, політичні, культурні та інші процеси що відбуваються в регіонах, які нас цікавлять. А це може бути досягнуто тільки за допомогою постійних кореспондентів. Саме через реалізацію цього механізму здійснюється найбільш повна міжкультурна комунікація.

Інший варіант міжкультурної комунікації має місце, коли в одну країну прибуває група осіб з іншої країни (мігранти). У цьому випадку ми маємо справу з певними особливостями «міжкультурної комунікації», тому що переміщені особи не є ні типовими представниками культури країни-реципієнта, ні навіть її свідомими носіями.

Серйозним та не вивченим залишається питання щодо розповсюдження новітніх засобів комунікації, які за дуже короткий термін увійшли в усі сфери нашого життя. Суспільство ще не встигло усвідомити як можливості так і небезпеки, які вони несуть.

Залучення широкого загалу, різних верств населення до культури завдяки сучасним технологіям та інформаційним потокам, сприяє створенню не тільки в окремій країні, а й в світі в цілому єдиного аудіовізуального середовища культури, що неодмінно тягне за собою радикальні зміни у суспільстві.

Завдяки новітнім інформаційним технологіям, на наших очах, змінюються види та форми міжкультурної комунікації. Сучасні науковці по різному ставляться до її ролі та значення. На наше глибоке переконання, міжкультурна комунікація має урегулювати відносин між країнами, етносами, класами, національними групами, релігійними організаціями та ін., з метою підтримки єдності й цілісності світової соціокультурної структури.

Залежно від комбінації різних способів і стилів спілкування прийнято виділяти три основні види міжкультурної комунікації: вербальну, невербальну й паравербальну. Ці види вже відносно дослідженні і, в рамках наших тез, на них немає сенсу детально

зупинятися. Цікавим було б дослідити форми акультурації. Так, у процесі акультурації кожна людина одночасно вирішує дві найважливіші проблеми: прагне зберегти свою культурну ідентичність і успішно включитися в іншу культуру. Комбінація можливих варіантів вирішення цих проблем дає чотири основні стратегії акультурації: асиміляцію, сепарацію, маргіналізацію й інтеграцію. Дослідження їх, вочевидь, буде темою нашої майбутньої доповіді.

В цих же наголосимо, що процес глобалізації, який призводить до взаємозалежності культур, народів і цивілізацій, викликає до життя необхідність переходу від ієрархічної системи відносин, побудованих на принципах панування й підпорядкування, до системи відносин, що базуються на принципах демократії, плюралізму й толерантності. Разом з тим глобалізація створює передумови, що гальмують діалог культур: наростаюче різноманіття світу, соціальна поляризація, зростання релігійного фундаменталізму й ортодоксального націоналізму, нездатність існуючих соціальних інститутів захистити будь-яку етнічну культуру в нових умовах. Тут виникає потреба в консенсусі, який передбачає розуміння того, що задоволення власних інтересів можливе за умов врахування інтересів іншого.

Ми маємо знайти механізм, завдяки якому культурні досягнення різних співтовариств будуть долучатися до руху людства до своєї єдності й цілісності. Сьогодні у взаємодії народів і культур очевидне домінування локальних інтересів над загальними. У цій ситуації терпимість стосовно членів своєї групи співіснує з нетерпимістю до всіх інших. Необхідною умовою виживання народів у сучасному світі є інтеграція, визнання суверенності й цінності кожного народу і його культури. Це означає, що взаємодія народів і культур повинна розбудовуватися на основі принципу толерантності, який полягає в прагненні досягти взаєморозуміння й консенсусу, без насильства та приниження людської гідності, а шляхом діалогу й співробітництва.

Таким чином, глобалізація сучасного світу постійно нагадує людству про те, що світ різноманітний і в той же час єдиний, що різні підходи до однотипних процесів неминучі через відмінність культур. При цьому посилення взаємозалежності людства ставить проблему виховання культури толерантності на перше місце.

УДК 316.733

Цибулько Ольга,
*кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціології та філософії
Маріупольський державний університет*

ТРАДИЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН «ДУХОВНОСТІ»

Існуюча нестача досліджень духовності стримує її визнання як рівнозначної релігії в дослідженнях. Дискурсивні дискусії щодо інтерпретаційних осередків духовності не пояснюють їх використання та побудову. Потрібна виважена цілеспрямована робота, яка розглядає, як вибудовується духовність, але ігнорувати релігію та релігійність, коли розглядається духовність не варто. Необхідно провести дискурсивний аналіз досвіду духовності, враховуючи те, як люди будують свою духовну ідентичність і ідентичність духовності, донести нову перспективу вивчення духовного досвіду і вивчити можливу різницю між буттям і духовністю.

Ключові слова: трансцендентність, трансформація, зв'язок, інстинкт, знання, буття.

Существующая нехватка исследований духовности сдерживает ее признание как равнозначной религии в исследованиях. Дискурсивные дискуссии о интерпретационных центрах духовности не объясняют их использования и построение. Нужна взвешенная целенаправленная работа, которая рассматривает, как выстраивается духовность, но игнорировать религию и религиозность, когда рассматривается духовность не стоит. Необходимо провести дискурсивный анализ опыта духовности, учитывая то, как люди истолковывают свою духовную идентичность и идентичность духовности, донести новую перспективу изучения духовного опыта и изучить возможную разницу между бытием и духовностью.

Ключевые слова: трансцендентность, трансформация, связь, инстинкт, знания, бытия.

The existing lack of research on spirituality constrains its recognition as an equivalent religion in research. Discussive discussions about the interpretative centers of spirituality do not explain their use and construction. We need deliberate work that looks at how spirituality is built, but ignoring religion and religiosity when studying spirituality is not worth it. It is necessary to conduct a discursive analysis of the spirituality experience, taking into account how people build their spiritual identity and the identity of spirituality, bring a new perspective on the study of spiritual experience and explore the possible difference between being and spirituality.

Key words: transcendence, transformation, connection, instinct, knowledge, being.

Загальновизнаним є той факт, що релігія справляє як позитивний, так і негативний вплив на людську поведінку. Й оскільки релігії визначаються як авторитетні духовні традиції, то й психологія відіграє важливу роль у розумінні основ віри, досвіду та поведінки. Зважаючи на незаперечну важливість та суперечливий вплив на поведінку людини релігія і досі залишається безмежним дослідницьким полем. Консерватизм у вивченні релігій свідчить про несумісність з сучасною науковою парадигмою. Доказом того є наявна тенденція уникати табуєваних тем у дослідженнях релігійних течій.

Незважаючи на те, що вивчення релігії ігнорувалося психологами, зміна ставлення суспільства до релігії пов'язана з двома історичними подіями. Дюркгейм стверджував, що і Французька революція, і промислова революція, що ознаменували підйом демократії та цінності особистої свободи підштовхнули до руйнування соціальних класів, що підтримувало важливість релігії, а це, в свою чергу спровокувало те, що нове суспільство поставило під сумнів сліпу віру. Ера хіпі, яка виникла в 1960-х роках, відкрила нові можливості для бунтівної молоді, яка ініціювала соціальний поворот до науки нового часу. Робертс припустив, що це є секуляризацією в еволюції релігії, оскільки доіндустріальна епоха була періодом, коли релігія була єдино можлива та суворо регламентована, тоді як в індустріальну еру з'являються різні релігійні об'єднання та організації, і, нарешті, постіндустріальна епоха характеризується висунанням на перший план духовності більш ніж релігійності. Постіндустріальна епоха також позначена зміною становлення до релігії як до персоналізованої системи, що свідчить про початок трансформації релігійності [1, с. 45]. Разом з тим, наукова спільнота не трансформувала свої погляди на релігію і духовність.

Можна розглядати це, як повернення до витоків духовності та релігійності, як реакцію суспільства на секуляризацію та суспільний пошук духовності втраченої через індивідуалізм. Проте духовність все ще розглядається західною науковою спільнотою без розуміння трансформаційних змін.

Термін релігійність має глибше коріння, глибше розуміння, більшу розповсюдженість, у той час як духовність маргіналізується західною спільнотою. Дослідження духовності потребує інтегрування відповідних форм віри і досвіду.

Гуманістична психологія наприклад акцентує на духовності, відокремлюючи її від надприродного, що є сферою релігії. Іншим ключовим фактором, який необхідно враховувати при вивченні релігії, є сприйнятливість учасника суспільним очікуванням та нормам, що стосується не тільки практики, але й особистого досвіду. Дослідження релігії було визначальним у сфері психології до 1980-х років, і це було відзначено численними

виданими книгами, проте духовність не з'являлася в основних наукових дослідженнях або в назві будь-яких виданих книг до 2005 року [2, с. 157].

За останні двадцять п'ять років вивчення релігії процвітало. Особливо це стосується психічного та фізичного благополуччя, оскільки психологічне консультування та охорона здоров'я відіграють провідну роль у вивченні зв'язків з релігією, що призвело до прогресу у розумінні важливості релігійної та духовної поведінки стосовно фізичного та психічного здоров'я. Проте вивчення релігії щодо соціальної психології є відносно новим явищем, оскільки мало що відомо про те, чому або як люди є релігійними чи духовними, або про критерії, за якими здійснюється їхній вибір.

Духовність, яка розглядається більше як індивідуальний пошук, маргіналізується і вважається пов'язаною якимось невідомим способом з релігією, але вона занадто суб'єктивна, щоб її можна було вивчити науково. Критичні соціальні психологи, однак, припускають, що соціальні конструкти завжди суб'єктивні, навіть якщо людина бездумно діє відповідно до стереотипних соціальних норм і евристик, крім того, вони стверджують, що соціальні норми були цілеспрямовано створені і розвиваються протягом всієї історії. Формалізована релігія вимагає групової згуртованості і не може існувати без суспільства, і саме Фрейд вважав, що індивід є ворогом суспільства, оскільки суспільство процвітає, коли індивіди пригнічують свої особисті бажання, що ще більше вказує на те, чому духовність маргіналізована у традиційних релігіях [3, с. 87]. Індивідуальне прагнення до релігії додатково піддається критиці через припущення, що пошуки духовності поза рамками релігії мотивується нарцисизмом, однак гуманістичний підхід вважає вроджене ядро релігії духовним досвідом, який одягнений в мову і символи культури або системи переконань. Експериментальні дослідники також стверджують, що особистість, ставлення та ідентичність є стабільними.

Слід відзначити, що духовність охоплює не тільки релігійність, а й багато інших понять, як формальних, так і неформальних. Дискурсивна дискусія щодо визначення та відмінностей між релігією та духовністю виникла тоді, коли Старбак визначив духовність як інстинкт, тоді як Джеймс вважав релігію відносною прагматикою і визначив релігію та духовність як інституційну та особисту релігію відповідно [5, с. 220]. Маслоу розглядав духовність як натуралістичну, а не надприродну, на відміну від психології релігії, яка розглядає духовність як таку, що зосереджується на не вимірюваному надприродному [4, с. 115]. Основною особливістю традиційної релігії є дотримання вчень і морального кодексу, однак різні форми духовності також мають внутрішню систему навчання.

Виходячи з системи значень, дослідники пропонують розглядати духовність як соціальну та індивідуальну трансформацію, однак трансформація як суспільства, так і

особистості може і не мати тільки духовну основу, оскільки на неї можуть впливати і інші фактори. Крім того, жодна модель трансцендентної реальності не може бути обрана для визначення духовності, хоча трансцендентну реальність можна визначити як одну з концепцій, яка пояснює досвід духовності. Крім того, релігійний досвід може бути запропонований також для включення особистої трансформації, що додає до аргументу, що і релігія, і духовність мають спрямованість до навчання.

Традиційні та нетрадиційні релігії є набагато кращими поняттями для того, щоб відрізнити традиційну західну релігію від духовної релігії, а духовність можна визначити як досвід релігійного, нерелігійного чи духовного. Нові чинники релігії та духовності, а не визначення, такі як: пошук сенсу, релігійної інституції та духовної особистості, системи переконань, доктрини, системи навчання та морального кодексу, досвід більш тісно узгоджуються з духовним, а поведінка відрізняється як суто релігійна або суто духовна. Нові інтерпретативні поняття, характерні для духовності, є такими; трансцендентність, трансформація, зв'язок, інстинкт, втілене знання, вища енергія або буття, а не конкретно бог.

Існує нестача досліджень духовності, яка стримує її визнання як рівнозначної релігії в дослідженнях. Однак дискурсивні дискусії щодо інтерпретаційних осередків духовності не пояснюють їх використання та побудову. Потрібна виважена цілеспрямована робота, яка розглядає, як вибудовується духовність, але ігнорувати релігію та релігійність, коли розглядається духовність не варто. Необхідно провести дискурсивний аналіз досвіду духовності, враховуючи те, як люди будують свою духовну ідентичність і ідентичність духовності, донести нову перспективу вивчення духовного досвіду і вивчити можливу різницю між буттям і духовністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bradford, J. Caring for the Whole Child: a Holistic Approach to Spirituality. London: The children's society, 1995, 60 p.

2. Emmons, Robert. The Psychology of Ultimate Concerns. Motivation and Spirituality in Personality. New York: Guilford, 1999, 230 p.

3. Goleman, Daniel. Emotional Intelligence. New York: Bantam Books, 1995. 352 p.

4. Heelas, Paul, Woodhead, Linda. The Spiritual Revolution: Why Religion is Giving Way to Spirituality. Oxford: Blackwell, 2005, 226 p.

5. James, William. The Varieties of Religious Experience. New York: Signet Classic, 2003, 480 p.

СЕКЦІЯ IV:

СУЧАСНІ КРОС-КУЛЬТУРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК: 378.016

Сікорська Ірина,

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри соціології управління

Донецького державного університету управління

(м. Маріуполь)

РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ У РОЗВИТКУ КРОС-КУЛЬТУРНИХ НАВИЧОК МОЛОДІ

В статті підкреслена роль та можливості сучасної вищої освіти у розвитку крос-культурних навичок молоді. Показано зв'язок сучасного академічного середовища у формуванні принципів міжкультурного спілкування, навчання практичним навичкам міжкультурної комунікації.

Ключові слова: вища освіта, студенти, крос-культурні навички

В статье подчеркнута роль и возможности современного высшего образования в развитии кросс-культурных навыков молодежи. Показана связь современной академической среды в формировании принципов межкультурного общения молодежи, обучении практическим навыкам межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: высшее образование, студенты, кросс-культурные навыки

The article highlights the role and opportunities of modern higher education in developing cross-cultural skills for young people. The connection of the modern academic environment with the principles of intercultural communication, training of practical skills of intercultural communication is shown.

Key words: higher education, students, cross-cultural skills

Освіта і культура завжди були найбільш продуктивним майданчиком для міжнаціонального взаємодії, розвитку діалогу і взаєморозуміння, виступаючи потужним фактором розвитку національної самосвідомості учасників процесу. Роль вищої освіти в розвитку і зміцненні цієї системи цінностей є особливо важливою, тому сьогодні сучасний університет перетворився на майданчик для міжкультурного спілкування та

співробітництва.

В останні роки інтерес до дослідження міжкультурних навичок стрімко зростає завдяки потужним глобалізаційним процесам. Проблематика багато-культурності розглядає різноманітні аспекти «інакшості», відмінностей, різноманітності, а також правовий, адміністративний і соціо-культурний контексти, тим самим наближуючись до розв'язання проблем із стереотипами, упередженнями, дискримінацією та конфліктами, та розробкою механізмів толерантності та анти-дискримінаційних практик.

Розробка принципів міжкультурного спілкування, навчання практичним навичкам міжкультурної комунікації стають сьогодні світовою тенденцією на всіх рівнях системи освіти. Широку популярність отримав розвиток мультикультурної освіти, завдяки американським дослідникам: Дж. Бенкс [4] та Софі Ньюто [6]. Впровадити таку освіту можна тільки в умовах особливого академічного середовища, яке носить інноваційний характер і орієнтований на позитивні соціальні зміни.

Ефективне вищезначених проблем вимагає визнання навчання міжкультурної толерантності пріоритетним напрямом освітньої політики будь-якої демократичної держави з метою боротьби з ксенофобією та екстремізмом. В даному контексті мультикультуралізм як політична установка виступає демократичною моделлю громадянської інтеграції і дозволяє розширити простір солідарності[5].

Треба зазначити, що можливостей для розвитку крос-культурних навичок молоді в рамках вищої освіти сьогодні дуже багато. Програми міжнародної мобільності, представлені широко наприклад в програмі ЄС Еразмус+ мають яскраву мультикультурну спрямованість, спираються на особистісно-орієнтований підхід до підготовки сучасного фахівця, який володіє не тільки професійними знаннями, а й навичками ефективного міжкультурної взаємодії, розумінням важливості різноманітності соціальних ідентичностей та дотримання прав людини у сучасному багатокультурному суспільстві.

Одним з критеріїв ефективності соціо-професійного становлення студентства є розвиток академічної мобільності студентства, яка неможлива без процесу інтеграції вищої школи України в світову систему освіти та науки в рамках концепції модернізації вітчизняної вищої освіти.[2]

Соціальні ресурси та характеристики процесів міжкультурної взаємодії опосередковані соціальним інститутом освіти. Саме тому, у сучасних умовах трансформації суспільства, за умови кардинальної зміни системи цінностей, норм і відносин, виникає необхідність створення адекватної моделі навчання і виховання молоді в рамках вищої школи. Сучасне студентство виявилось включеним у нову інформаційну реальність, що характеризується істотно розширеним доступом до найрізноманітніших

знань та інформації [1].

Глобалізація в крос-культурних комунікаціях проявляється у розширенні культурних контактів, запозиченні культурних цінностей і міграції людей, зокрема студентства під час навчання в університетах. Крос-культурну комунікацію можна розглядати як взаємодію протилежних ідентичностей, де відбувається взаємодія ідентичностей учасників комунікаційного процесу. Взаємодія ідентичностей полегшує узгодження відносин в комунікації, визначає її вид і механізм [3].

Українське суспільство, як і будь-яке інше в умовах глобалізації, зазнає суттєвих змін під впливом розширеного комунікативного потоку. Реформування та демократизація українського суспільства створюють передумови для ефективного здійснення крос-культурних комунікацій студентства. Однак їх розвиток стикається з цілою низкою труднощів, насамперед - відсутність економічної незалежності студентів, недолік інформаційного забезпечення, неефективне функціонування академічних служб. Ці та інші труднощі підвищують значення досліджень таких факторів соціалізації як крос-культурні комунікації сучасної студентської молоді.

Актуальною стає і проблема аналізу причин, що перешкоджають поширенню крос-культурних комунікацій, зокрема, серед студентів вищих навчальних закладів України, і розробка способів оптимальної реалізації даних взаємозв'язків, підвищення ефективності крос-культурних комунікаційних процесів в цілому. Крос-культурна комунікація тісно пов'язана із соціалізацією студентів, яка сьогодні набуває якісну визначеність. Адекватна сучасним реаліям соціокультурна та професійна соціалізація студентства можлива засобами здійснення комунікації різних культурних форм, істотно збагачують свідомість суб'єкта, що розкривають і активізують його потенціал - потенціал ефективної соціалізації. Тому, необхідно використання живого досвіду взаємодії носіїв різних культур, пошуку і вдосконалення механізмів реальної крос-культурної комунікації молоді, як однієї з базових умов відтворення потенціалу суспільства.

Участь в програмах міжнародної мобільності студентів є одним з самих ефективних засобів реалізації крос-культурних комунікативних потреб сучасного студентства України. Участь в подібних програмах дозволяє студентам розширити світогляд, підвищити свій загальнокультурний рівень, покращити навички, необхідні на початку професійної діяльності, що дозволить досягти успіху в професійній сфері.

У цьому випадку з'являється можливість побудови перспективних багаторічних програм міжнародного співробітництва в області реалізації крос-культурних потреб студентства на принципово новому рівні, як складової частини договорів про економічне, культурне і соціальне співробітництво України із зарубіжними державами. Це сприятиме

якісній зміні форм і методів організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрова С.А. Формування міжкультурної компетентності студентів туристських спеціальностей. Вісник Луганського національного Університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Частина I. 2011. №14 (225). С.6-10
2. Васютенкова І.В. Сутнісні аспекти і актуальність полікультурної освіти в сучасних умовах. Особистість, суспільство і освіту в сучасній соціокультурній ситуації: Міжвуз. зб. наук. праць. СПб.: ЛОІРО, 2007. 574 с.
3. Сікорська І. Європейська освітня політика щодо інтернаціоналізації вищої освіти. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації. К.: ІВО НАПН України, 2016. 158 с.
4. Banks, J., & Banks, C. Multicultural education: Issues and perspectives (7th ed.). New York, NY: Wiley, 2010. 320p.
5. Deardorff D. K. The Sage Handbook of Intercultural Competence. California : SAGE Publications Ltd., 2009. 546 p.
6. Nieto, S. Solidarity, courage and heart: what teacher educators can learn from a new generation of teachers. Intercultural Education, 17, (2006). pp. 457-473.

УДК 303.4

Матяшевський Павло,

студент 2 курсу

спеціальності «Соціологія»

Маріупольського державного університету

(м. Маріуполь)

СУЧАСНІ КРОС-КУЛЬТУРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

У цій статті розглядається важливість крос-культурних досліджень на сьогоднішній день, та проблеми міжкультурної взаємодії. Як приклад, розглядаються проблеми Західної Європи та США, з асиміляцією мігрантів, як результат їх ліберальної політики. В центрі уваги крос-культурні дослідження відносно до відмінностей мислення та освіти, які на сьогодні є одними з найважливіших та найрозповсюджених.

Ключові слова: внутрішній ментальний устрій, етнографічний аспект, соціологічний феномен, соціальна психологія.

В этой статье рассматривается важность кросс-культурных исследований на сегодняшний день, и проблемы межкультурного взаимодействия. В качестве примера, рассматриваются проблемы Западной Европы и США, с ассимиляцией мигрантов, как результат их либеральной политики. В центре внимания кросс-культурные исследования относительно к различий мышления и образования, которые на сегодня являются одними из важнейших и самых распространенных.

Ключевые слова: внутренний ментальное устройство, этнографический аспект, социологический феномен, социальная психология.

This article examines the importance of cross-cultural research to date, and issues of intercultural interaction. As an example, the problems of Western Europe and the United States, with the assimilation of migrants, are considered as a result of their liberal policies. Cross-cultural surveys focus on differences in thinking and education, which today are among the most important and widespread.

Key words: internal mental structure, ethnographic aspect, sociological phenomenon, social psychology.

Дослідження представників різних культур називаються крос-культурними. Часто психологи, перевіряючи закономірності розвитку на представниках однієї культури, хочуть зрозуміти чи являється це універсальною закономірністю і тоді використовується цей метод. Крос-культурні дослідження порівнюють вибірки з двох або більше культур по певній психологічній змінній. Відмінності зазвичай пояснюються або різними умовами соціалізації або генетичними чинниками. Але більшість сучасних досліджень вибирають саме соціальні чинники в якості можливої причини. Дослідження, проведені на початку двадцятого століття, в основному були спрямовані на вивчення нерозвинених культур і суспільства описувалися як примітивні. Зокрема, для французької соціологічної школи початку ХХ століття, а саме для Леви-Брюля Люсьєна і Клода Леви-Стросса, було дуже цікаво, як мислять люди, які живуть на рівні кам'яного століття актуально в ХХ столітті. Тобто перші дослідження проводилися на аборигенах, які актуально мешкали в кам'яному столітті. Ці зіставлення були приречені на вертикальний характер. Виявилось, що інтелектуальні процеси менш досконалі і менш розвинені, на тому справа і закінчилася.

Роботи, що не мають етноцентричного забарвлення можна знайти у соціальних антропологів, що проводять інтенсивні включені спостереження в досліджуваних культурах упродовж тривалого періоду часу. Вони вивчають ці культури поза порівнянням із стандартами західної культури, акцентуючись на вивченні місцевих традицій, норм, табу і специфіці соціальної взаємодії.

Визначення зон поширення тієї або іншої культури, її рівнів або одиниць аналізу - складна проблема, яка по-різному вирішується в конкретних дослідженнях. В той же час склалися загальні характеристики, що дозволяють виділяти у сучасному світі шість глобальних культурних зон : Африка (Sub - Saharan Africa), Азія, Північна і Південна Америка, Австралія, Європа і Середземноморський басейн (Cilium - Mediterranean). Поняття культури не змішують з поняттям країни. І одиниці аналізу виділяють з точки зору гіпотез, що перевіряються. У цих гіпотезах можуть бути присутніми як загальні для різних зон і країн конструкти, що представляють змінні (наприклад, розкид по освітньому рівню, практиці соціалізації, колективізму-індивідуалізму і так далі), що вивчаються, так і специфічні для рамок певної культурної спільності. [1: с. 03]

Важливою сферою застосування крос-культурних досліджень є пристосування до нової культури (під час еміграції або інших об'єктивних чинників), коли створюються спеціальні програми по зниженню стресу від такої зміни звичних умов життя. Дослідження може бути крос-культурним, лонгітюдним або що використовує метод поперечних зрізів і при цьому або експериментальним, або ні. Але у більшості своїй це не експериментальні дослідження, а дослідження, що ґрунтуються на використанні методу спостереження, адаптованих тестів, шкал і інтерв'ю. Якщо в якості незалежної змінної використовується міжкультурні відмінності, то використовується схема *ex post facto*. Вибірка має бути рандомізованою, що у край складно здійснено.

Питання про крос-культурних зіставленнях в пізнавальних процесах стоїть дуже гостро. Його можна просто визначити: чи однаково мислять люди, які належать до різних культур, чи однаково вони сприймають світ або їх внутрішній ментальний устрій пов'язано з культурною приналежністю.

Але у міру того, як спілкування людей різних культур ставало усе більш продуктивним і глибоким, змінилися аспекти. Якщо перший можна назвати умовно пізнавальним, етнографічним, чисто дослідницьким, допитливим, то наступний аспект дослідження став утилітарно прагматичним. На цьому сучасному і дещо передуючому етапі дослідникам стало цікаво, як навчати праці, пізнавальним функціям, рахунку, листу людей, які належать до інших культур.[2, 111 с.]

Проблема полягала не в констатації відмінностей, а в механізмах і інструментах їх подолання. У числі можливих її рішень зазвичай називається залучення до дослідження конкуруючих гіпотез, виведення запропонованого Тріандісом, Кашимою, Шимадою, і Виллареалем індексу акультурації, що дозволяє враховувати реальні культурні відмінності. Індекс акультурації особливо потрібний в оцінках емігрантів, що проходять процес адаптації до нової культури. певну допомогу може надати і залучення методів математичної статистики, зокрема, факторного аналізу.

В цілому, можна говорити про наступні умови продуктивності крос-культурних досліджень :

1. Перш ніж виявляти відмінності між культурами необхідно визначити максимально можливу кількість схожості між ними. Наявність цієї схожості є певною гарантією адекватної оцінки.
2. Потрібна розробка дослідницьких методів у відношенні до усіх порівнюваних культур з урахуванням їх своєрідності. Для відробітку дослідницьких процедур корисне залучення фокусних груп і фахівців, що представляють цю культуру. За допомогою варіювання пред'явлення стимульного матеріалу, уточнення його інтерпретацій з боку представників культури, що вивчається, необхідно домагатися тотожності значень.
3. Культурні відмінності повинні демонструватися за посередництва залучення декількох методів. Особливо важливою є різноманітність методів, що притягаються, як оперантних, припускаючих пред'явлення мінімуму стимульного матеріалу і отримання множинних відповідей, так і респондентних, навпаки, що припускають однозначну реакцію що вивчаються на стимульний матеріал.

В американських і європейських дослідженнях виявився дуже цікавий феномен, який необхідно враховувати, наприклад, в освіті. Особливо яскраво це проявилось в сприйнятті і мисленні. Це феномен значущості контекстних і фокальних компонентів зображення і смислової картини, наприклад завдання. Виявилось, що європейські і американські випробовувані звертають увагу на фокальну фігуру. Зокрема, зорова фіксація. Зображення "людина в оточенні інших людей" - практично усі випробовувані, американці і європейці, зорову енергію концентрують на фокальній фігурі. Якщо ми говоримо про колективістичних культури, наприклад китайській, корейській, а особливо японській культурі, то енергія погляду і окорухова активність концентруються на контекстних фігурах.

Частково це пояснює, чому освітні програми, що застосовуються для мігрантів, не дають того ефекту, на який розраховують їх творці. Ми живемо разом, робимо одно і те ж,

але механізми, реалізуючи ці процеси, пов'язані з культурною приналежністю.

Ви здогадуєтеся, наскільки це актуально для країн з високим рівнем міграції. Це пояснює не вдалість і недостатню ефективність адаптаційних програм, які ми спостерігаємо в Західній Європі. Частково це пояснює, чому освітні програми, що застосовуються для мігрантів, не дають того ефекту, на який розраховують їх творці. Ми живемо разом, робимо одно і те ж, але механізми, реалізуючи ці процеси, пов'язані з культурною приналежністю.[3, с. 7]

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудвин С. Д. Дослідження в психології: методи і планування. 3-е видавництво Спб., 2003. 481 с.
2. Шоттер Джоуля. М.М. Бахтин і Л. С. Виготський: інтеріоризація як «феномен межі». Питання психології. 1996. № 6. 107-117с.
3. Янчук В. А. Методо-психологічні підстави розвитку психологічної науки в культурно-науковій традиції постмодерну // Білоруський психологічний журнал. 2004. № 1.С.3-14.

Науковий керівник – Слющинський Б. В., доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціології Маріупольського державного університету.

УДК 316.728(477.62-2)

*Поладяниц Поліна,
студентка 2 курсу
спеціальності «Соціологія»,
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

КРОС-КУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ МАРІУПОЛЯ ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

У статті виокремлюється населення Маріуполя крос-культурної компетентності в період глобалізаційних змін. Проаналізовано поняття крос-культурна компетентність.

Досліджено стандарти поведінки населення міста. Вивчено терміни «глобалізація» та «глобалізаційні процеси».

Ключові слова: крос-культурна компетентність, стандарти поведінки населення, глобалізація, глобалізаційні процеси.

В статті виділяється населення Мариуполя крос-культурної компетентності в період глобалізаційних змін. Проаналізовано поняття крос-культурної компетентності. Досліджено стандарти поведінки населення міста. Вивчено терміни «глобалізація» та «глобалізаційні процеси».

Ключевые слова: крос-культурная компетентность, стандарты поведения населения, глобализация, глобализационные процессы.

The article highlights the population of Mariupol with cross-cultural competence in the period of globalization changes. The concept of cross-cultural competence is analyzed. The standards of the city population are investigated. The terms «globalization» and «globalization processes» have been studied.

Key words: cross-cultural competence, standards of behavior of the population, globalization, globalization processes.

Ми живемо в епоху колосальних змін. Становлення глобальної господарської системи, що руйнує кордони національних господарств, пов'язаних міцними торговельними, фінансовими, політичними, соціальними і культурними відносинами, - найбільш значущий процес, який визначив обличчя світу на межі ХХ-ХХІ століть. Механізм глобалізації є об'єктом ґрунтовних досліджень, дискусій та суперечок серед економістів і політиків.

До речі, про термін «глобалізація» вперше цей термін був введений американським економістом Т. Левітом у статті, яку він опублікував у 1983 р., для означення феномену злиття ринків окремої продукції. Свій подальший розвиток поняття глобалізації дістало завдяки книзі консультанта Гарвардської школи бізнесу японця К. Оме «Мир без границь» (1990 р.). У ній автор стверджував, що тенденції розвитку світової економіки неминуче ведуть до того, що транснаціональні фінансово-промислові групи все більш рішуче витісняють зі світового ринку національні корпорації. Цей процес неминуче призведе до інтернаціоналізації і глобалізації всієї системи світової економіки та її ринків. Інакше кажучи, світ опиниться на порозі нового етапу свого цивілізаційного розвитку.

Серед наукових категорій, якими оперують сучасні дослідники в галузі соціально-

економічних і політичних процесів, на перше місце стрімко виходить поняття «глобалізація».

Глобалізація – складне і багатофакторне явище, що має відмінні риси з погляду впливу на механізми самоорганізації сучасного суспільства. Не можна сприймати глобалізацію одномірно і лінійно, розглядаючи її як процес прогресуючої інтернаціоналізації громадського життя. Тому політичні задачі в процесі управління необхідно пов'язувати з технологічними складовими системи захисту національного суверенітету, посиленням факторів соціальної консолідації суспільства в Україні.

Крос-культурні дослідження – тип наукового пошуку, згідно з яким поведінку людини та соціальних груп вивчають у контексті їхніх культурних особливостей. У крос-культурних дослідженнях головну увагу акцентують на спільних і відмінних рисах у структурі, функціонуванні та розвитку певних соціальних й психологічних феноменів у різних культурних групах. Дослідження цього типу мають два рівні: перший – опис спільних та відмінних, другий – їхнє пояснення. Наукові проблеми першого рівня пов'язані з особливостями збору інформації, другого – з мотивацією дослідників, їхніми епістолярними перевагами та ідеологічним контекстом дослідження у межах різних культур. Головне завдання крос-культурного дослідження: перевірка універсальності наявних соціологічних і психологічних теорій за допомогою порівняльного дослідження; відкриття нових феноменів, що існують у досліджуваних культурах, але відсутні у культурі ініціаторів дослідження; формулювання універсальних законів поведінки людей і соціальних груп, які б описували явища, спільні для усіх представників людського роду, не зважаючи на специфіку їхнього прояву в різних культурах. Як дослідницький метод крос-культурне дослідження застосовували вже у ранній етнографії та антропології, як окремий тип дослідження вони утвердилися у межах психології. Зародження сучасних крос-культур соціології пов'язують із виходом праці англійського етнографа та антрополога Е. Тейлора («Про методи дослідження розвитку інститутів: щодо законів шлюбу та походження», 1889), у якій розкрито основи крос-культурного дослідження з використанням статистичного апарату.

Нині крос-культурна психологія є визнаним напрямом психологічного дослідження. Асоціація крос-культурної психології, заснована 1972, об'єднує близько 800 чоловік. з понад 60-ти країн світу. У соціології інституалізація офіційних структур, пов'язаних з крос-культурними дослідженнями, відбувається повільніше, ніж у психології (варто відзначити лише Комітет порівняльної соціології Міжнародної соціологічної асоціації.), натомість суттєві здобутки має традиція проведення таких досліджень. Відомі приклади – Вивчення взаємозв'язку соц. структур та особистості М. Кона (1964–96),

Всесвітнє вивчення цінностей Р. Інглхарта (розпочато 1981), Європейське соціологічне дослідження (розпочато 2002), участь у яких взяли колективи науковців з Інституту соціології НАНУ (під кер-вом Є. Головахи й А. Горбачика), Центру «Соціол. моніторинг» (під кер-вом О. Балакіревої; обидва – Київ), Київ. міжнар. ін-ту соціології (під кер-вом В. Паніотто та В. Хмелька). З погляду методології крос-культурного дослідження інкорпують кількісні та якісні способи наук. пошуку (обидві традиції мають тривалу історію взаємодії). Кількісна складова базується на психологічному тестуванні та репрезентативному опитуванні, якісна – на класичній польовій роботі в етнографії та сучасних розробках (кейс-стаді, нарратив. підхід, «обґрунтована теорія» тощо). Сучасні науковці з метою розширення дослідниць. завдань, поглиблення розуміння проблеми дослідження та покращення доказової бази намагаються по можливості спільно застосовувати обидва підходи.

Науковий керівник – Слющинський Б.В., доктор соціологічних наук, професор завідувач кафедри філософії та соціології Маріупольського державного університету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каталог Глобалізм і глобалістика: проблеми міжнародного співробітництва і наднаціональних корпорацій, складений працівниками відділу масової роботи ХДНБ ім. В. Г. Короленка.

2.Бурак О.С. Крос-культурна комунікація як наслідок глобалізаційних крос-культурних контактів, 2012. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Grani/2012_5/27.pdf (дата звернення 30.03.2019).

4. Пальчикова О. О. Крос-культурна компетентність у навчанні української мови як іноземної , 2012. URL: <https://goo.gl/z6d3II> (дата звернення 30.03.2019).

УДК 008:303. 446.2

*Іонченкова Вікторія,
студентка I курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справ»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

ТЕМАТИКА СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Робота присвячена головним темам сучасних крос-культурних досліджень в українській науці. Зміни в нашому суспільстві за останні роки змінили ракурс дослідження його етнічної та полікультурної структури, активізували вивчення взаємодії культур національних меншин на Сході та Заході України, сприяли початку моніторингу змін в українській соціально-економічній сфері в контексті світової глобалізації.

Ключові слова: крос-культурні дослідження; культура, національні меншини.

Работа посвящена главным темам современных кросс-культурных исследований в украинской науке. Перемены в нашем обществе за последние годы изменили ракурс изучения его этнической и поликультурной структуры, активизировали исследование взаимодействия культур национальных меньшинств на Востоке и Западе Украины, способствовали началу мониторинга изменений в украинской социально-экономической сфере в контексте мировой глобализации.

Ключевые слова: кросс-культурные исследования; культура, национальные меньшинства.

The work is devoted to the main topics of modern cross-cultural studies in Ukrainian science. Changes in our society in recent years have changed the perspective of the study of its ethnic and multicultural structure, intensified the study of the interaction of cultures of national minorities in the East and West of Ukraine, contributed to the beginning of monitoring changes in the Ukrainian socio-economic sphere in the context of global globalization.

Keywords: cross-cultural studies, culture, national minorities.

Востанні роки в українському науковому просторі загострилися питання вивчення міжетнічних відносин у форматі крос-культурних досліджень. Політичні та економічні зміни, які відбулися в Україні за останні п'ять років, такі, як вступ країни до Болонського процесу,

перехід на курс до євроінтеграції, початок декомунізації, події у Криму та Донбасі, збіглися з інтенсивним перевизначенням відносин між національними меншинами на Сході та Заході країни та активізувало цілий ряд інших досліджень.

Вивчення крос-культури будь якої держави пов'язане з особливостями формування єдиної етнічної та полікультурної структури в її суспільстві. Проте не всі дослідження взаємодії культур можна класифікувати саме як крос-культурні. У таких дослідженнях одиницями аналізу можуть виступати країни або культури. Найпоширенішим видом крос-культурного дослідження є порівняння двох або більше «культурних одиниць» [3, с. 100] щодо певної змінної.

Тематика сучасних українських досліджень досить різноманітна. Вивчаються особливості сприйняття своєї та чужої нації різними культурними одиницями. Наприклад, українськими та іноземними студентами, російськомовними та україномовними представниками населення нашої країни, регіональними спільнотами України та інших країн, особливості взаємодії культур національних меншин у історичному аспекті, крос-культурні особливості українського і міжнародного бізнес-середовища, співвідношення сприйняття нерівностей та соціальних орієнтацій у населення країн ЄС і України.

Приєднання українських науковців до проекту «Європейське соціальне дослідження» (ESS) сприяло здійсненню обґрунтованого порівняльного аналізу культурних процесів в нашій країні та «надолуженню браку професійної соціологічної інформації про Україну» [1, с. 6] у контексті світового простору. Під час п'ятої хвилі ESS соціологи з України ініціювали загальнонаціональне українське соціологічне опитування, результати якого були поширені в Інтернеті. Сьогодні ESS вважають одним з несумнівним стовпів європейського наукового простору.

Проект був започаткований ще у 2001 році за участю 24 держав і України. До нього зміни вектору культурних, політичних та інших орієнтирів у європейському суспільстві вивчали в рамках таких загальних проектів, як «Євро барометр», «Європейське дослідження цінностей» тощо. В нашій країні опитування відбувалося за загальнонаціональною випадковою вибіркою, у рамках якої представниками Інституту соціології НАНУ під керівництвом Є. Головахи було опитано 2 тисячі громадян. Порівняльне дослідження трансформації поглядів та настанов населення країн Європи виявив, наприклад, що в Україні в останні роки громадяни почали значно більше цікавитися політикою, порівняно з іншими державами (20% населення в Україні, 6% - у Польщі.) Також були зафіксовані суттєві відмінності у поглядах на національну ідентичність у системі слов'янського світу серед росіян і українців, не дивлячись на їх спільне соціалістичне минуле.

Порівняно з країнами ЄС в Україні освіта цінується значно нижче. Загалом громадяни незадовільні сучасною освітньою системою, оцінюючи її на 4,1 бали з 10. Ці данні виявило опитування навесні 2005 року. Представники західноєвропейської гілки слов'ян, наприклад, ставлять оцінку в 7 балів. Також дослідники зазначають значно нижчий рівень показника кількості років, які українці витрачають на підвищення освітнього рівня, удосконалення знань та навиків на курсах, лекціях і тренінгах, порівняно з іншими культурними одиницями.

Аналіз соціальних орієнтацій наших співвітчизників 2013 року [2, с. 29–38] виявив, що молоді люди з високим освітнім рівнем проявляють найбільшу схильність до креативності, а жінки старшого віку, які мають вищу освіту, характеризуються високими показниками альтруїзму. Причому вони зростають у осіб, які мешкають закордоном. Порівняно з європейськими країнами, значення альтруїзму та креативності в Україні є найнижчими відносно 4,56 і 3,94. Найвищі показники у Греції і Словенії.

Після подій Майдану, подій на Донбасі та Криму змінилось ставлення громадян України до ЗМІ. Зокрема збільшилась цікавість до новин і політичних програм на радіо, телебаченні та в Інтернеті. Порівняно з представниками інших європейських держав, українці більше читають друковані ЗМІ.

Крос-культурні дослідження допомагають не тільки перевіряти подібності та відмінності культур в різноманітних аспектах соціокультурного простору (символічному, інституціональному, предметному), тим самим пояснюючи наші знання про людей, а також дозволяють діагностувати недоліки традиційних знань та розробити ефективні політики для зниження соціальних нерівностей шляхом вивчення представників різних культур в умовах українського поліетнічного суспільства на даному етапі розвитку, тобто під час спаду політичної участі та виборчої активності..

ЛІТЕРАТУРА

1. Головаха, Євген Іванович. Україна та Європа: результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження. Київ: [Ін-т соціології НАН України], 2006. 159 с.
2. Макеєв, С. О. Співвідношення сприйняття нерівностей та соціальних орієнтацій у населення різних країн. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. Вип. 7. с. 29–38.
3. Стогній, О. Г. Методологічні складності крос-культурних досліджень. Український соціум. 2013. № 2. С. 99-111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2013_2_9 (дата звернення 30.03.2019).

*Сапаров Микола,
студент III курсу,
спеціальності «Соціологія»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРАХ

У сучасному світі спостерігається бурхливий ріст міжнародних контактів у всіх сферах людської діяльності. У процесі підготовки і проведення ділових переговорів виникають проблеми усунення мовних бар'єрів, а також врахування особливостей міжкультурної комунікації. Правила проведення міжнародних переговорів включають певні критерії, що змінюються в залежності від культурної і національної ідентичності учасників.

Ключові слова: міжкультурна комунікація; Ділові перемовини; культурна обумовленість; ідентичність.

В современном мире наблюдается бурный рост международных контактов во всех сферах человеческой деятельности. В процессе подготовки и проведения деловых переговоров возникают проблемы устранения языковых барьеров, а также учета особенностей межкультурной коммуникации. Правила проведения международных переговоров включают определенные критерии, меняются в зависимости от культурной и национальной идентичности участников.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация; Деловые переговоры; культурная обусловленность; идентичность.

International contacts growth has become prominent in every human activities aspect. Language barriers problems elimination is very important in business negotiations arrangements . Inter-cultural communication details should be taken into account. International talks procedure rules include particular criteria which vary, depending on cultural and national identity of participants.

Key words: inter-cultural communication; business negotiations; cultural awareness; identity.

За останні десятиліття кількість мультинаціональних підприємств значно збільшилася, економіки країн наблизилися один до одного і стають значною мірою взаємозалежними. Сьогодні ми спостерігаємо активний обмін технологіями і ноу-хау між різними країнами. стрімкий розвиток засобів комунікації, туризму, скасування деяких бар'єрів і розширення кордонів, появу великої інфраструктури, сприяли бурхливому зростанню міжнародних обмінів. Всі ці численні фактори вплинули на збільшення частоти взаємозв'язків між бізнесменами, фахівцями, дослідниками, вченими. Неухильно зростає кількість зустрічей представників різних культур, що мають інші менталітет, віросповідання і цінності. Але, вони зуміли вести успішно спільний бізнес. Дуже важливо розуміти і цінувати різні культурні системи, щоб мати можливість адаптуватися до них. Міжкультурні переговори - це процес, при якому, як мінімум, дві сторони-учасниці, що мають різні культурні цінності, віросповідання, потреби, точки зору, намагаються дійти згоди але їх цікавить. Це визначення передбачає, що: а) обидві сторони належать до різних культур і мають певні культурні особливості в поведінці, віросповідання і моральні цінності; б) переговори проходять в міжкультурній середовищі (міжнародна організація, нейтральна країна і т. п.); в) мета переговорів становить інтерес для обох культур. В даний час ми не можемо розвивати наш світ і культуру відповідно до моделей, запозиченими в індустріальній епосі, яка вплинула на наше сприйняття, культур- ні цінності і поведінку. необхідно використовувати нові стратегії менеджменту, нові моделі підприємств, більш адаптовані до сучасної постіндустріальної епохи. У відповідності з цими завданнями з'явилася потреба в нових особистостях, що відрізняються новаторським підходом і космополітизмом. Слід наголосити, що американські менеджери нехтують вивченням іноземних мов та інших культур, в той час як водії з інших країн віддають перевагу міжкультурної компетентності. американські директора помилково вважають, що в ХХІ столітті іноземне суперництво буде представляти небезпека набагато меншу, ніж національна конкуренція всередині країни. Японці і європейці, навпаки, очікують міжнародної конкуренції. європейці вважають, що більше половини товарообігу європейських країн буде реалізовано на іноземних ринках, конкуренція буде заснована не на цінах, а на високій якості товарів і здібності до інновацій. Японці продовжують віддавати перевагу якості продукції і готувати керівників, компетентних не тільки в маркетингу, а й в області розвитку нових технологій і наукових досліджень. Таким чином, менеджер міжнародного класу повинен бути космополітом і експертом по зв'язках з громадськістю і міжкультурним переговорам. Він повинен знати, як створити і зуміти вигідно використовувати культурні особливості в роботі, на підприємстві або в проектних групах. Роль міжкультурного виховання перед- вважає глибоке вивчення, усвідомлення

культури і звичаїв свого народу і, відповідно, культури древніх народностей, які в даний час зближуються, стикаються, взаємодіють. Взаємодія численних культур стає явищем звичайним в різних проявах нашої життєдіяльності: будь то робота, відпочинок, подорожі, бізнес, листування з зарубіжними діловими партнерами, або просто друзями. Навчитися міжкультурної комунікації для такого роду зустрічей, обмінів, співробітництва і залагодження конфліктів стає першочерговим завданням все більшого кількості людей. Облік всього різноманіття і складностей ведення міжкультурних обмінів дозволить правильно організувати навчання даної компетенції. Існує думка, що проблематика міжкультурної комунікації є виключно «данину моді», що стрімкий процес глобалізації поступово згладить всі відмінності. Згідно з іншою точкою зору, глобалізація, на против, дозволить простежити і різнобічність, і схожі риси національних культур, а також процеси їх розвитку. В даний час, незалежно від цілей і форми проведення, міжкультурна комунікація і обміни стали не невід'ємною частиною нашого економічного, політичного, релігійного та інформаційного оточення. саме життя диктує необхідність включення в навчальні плани освітніх установ курсу міжкультурної комунікації, заснованого на наукових дослідженнях, а не тільки порівняльно-описовий характер. Функціональний підхід до міжкультурної комунікації визначає її як явище взаємодії різних культур в ситуаціях, наприклад, професійного спілкування, які досить часто виникають в реальному житті в процесі між персональних і між групових відносин. Подібні ситуації супроводжують діяльність комерсантів, дипломатів, юристів, провідних теле- і радіопередач, психологів, різних посередників, кореспондентів, викладачів і вихователів.

Культура країни, національні традиції, особливості менталітету, система цінностей, віросповідання повинні враховуватися в міжнародній діяльності, як на рівні дипломатії, так і на рівні ділових контактів. слід враховувати також і інші прояви національної самобутності, що представляють різних аспекти культури, а саме, тип мислення, поведінкові стереотипи, ієрархію владних структур, ділову етику, особливості мотивації, національний одяг і кухню, ставлення до старшого покоління і т. п. Ділові контакти з представниками різних культур вимагають обліку і уважного ставлення до національних особливостей в процесі міжкультурної комунікації [3; 5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Коллінз Д. Етика і етикет у бізнесі, Рос- 5. тов н.: Фенікс, 2006. 160 с.

КРОС-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Статтю присвячено такому різновиду девіантної поведінки у сфері сімейних стосунків як домашнє насильство. Зокрема розглядаються крос-культурні, а також соціологічні, правові, кримінологічні та віктимологічні аспекти проблеми домашнього насильства.

Ключові слова: девіантна поведінка, домашнє насильство, дослідження домашнього насильства, жертва домашнього насильства, кривдник.

Статья посвящена такой разновидности девиантного поведения в сфере семейных отношений как домашнее насилие. В частности, рассматриваются кросс-культурные, а также социологические, правовые, криминологические и виктимологические аспекты проблемы домашнего насилия.

Ключевые слова: девиантное поведение, домашнее насилие, исследования домашнего насилия, жертва домашнего насилия, обидчик.

The article is devoted to such a kind of deviant behavior in the field of family relationships as domestic violence. In particular, cross-cultural, as well as sociological, legal, criminological and victimological aspects of the problem of domestic violence are considered.

Key words: deviant behavior, domestic violence, domestic violence research, domestic violence victim, abuser.

Домашнє насильство належить до одного з найбільш поширених з точки зору соціології девіантної поведінки та соціології злочинності різновидів девіантної та протиправної поведінки, який має місце у сімейних стосунках. Народний фольклор зберіг приказки про достатньо поблажливе та лояльнє ставлення до домашнього насильства в українському суспільстві (наприклад: «Хто кого любить, той того й чубить», «Од милого пана не болить і рана»). Подібне укорінене у суспільстві на рівні архетипів ставлення до

проблеми домашнього насильства підтримує у суспільній свідомості ідею, що сімейні стосунки, у тому числі й домашнє насильство не містять у собі нічого страшного – це особиста справа сім'ї і члени сім'ї самі у цьому розберуться, а сторонньому не варто в них втручатися, щоб не потрапити у дурне становище.

Слід зазначити, що фактичний рівень явища домашнього насильства важко виміряти. Причина цього криється у тому, що домашнє насильство розгортається у приватно-особистісному просторі сімейних стосунків. Люди більш охоче говорять на тему корупції, чи дають або беруть вони хабарі, ніж про те, чи доводилося їм ставати жертвою домашнього насильства або вчиняти насильство щодо своїх рідних та близьких [9, с. 10–11]. Тема домашнього насильства ймовірно є ще більш латентною у розрізі окремих категорій населення, наприклад, щодо чоловіків або дітей. Тому, на проблему домашнього насильства, наприклад, щодо чоловіків можна поглянути крізь призму жіночої злочинності у сімейно-побутовій сфері [13, с. 115–116].

Вперше на законодавчому рівні мову про домашнє насильство розпочинають вести у Великобританії в 1973 році. Дане поняття синонімічне таким поняттям, як «сімейне насильство» або «побутове насильство».

На даний час проблемі домашнього насильства в Україні приділяється значна увага. Так на законодавчому рівні було прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3]. Відповідно відбуваються зміни і в інших законодавчих документах, зокрема у Кодексі України про адміністративні правопорушення (додано статтю 39-1 «Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі») [10] та у Кримінальному кодексі України [6]. Зокрема на особливу увагу заслуговує стаття 126¹ «Домашнє насильство» Кримінального кодексу України, якою законодавець криміналізував такі різновиди домашнього насильства, як фізичне, психологічне та економічне (щодо сексуального насильства було уточнено кваліфікацію злочинів у статтях 152 «Зґвалтування» та 153 «Сексуальне насильство»), а також стаття 91¹ «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство» [7]. Таким чином, проблема домашнього насильства перестає бути особистою справою сім'ї та перетворюється на протиправну дію (девіацію), за яку передбачено санкції у вигляді адміністративних стягнень та кримінальних покарань.

Домашнє насильство є одним із криміногенних та девіантогенних факторів, які породжують злочинну та інші види девіантної поведінки [1; 5; 12]. Зокрема домашнє насильство провокує у майбутньому ризик для самої жертви домашнього насильства стати злочинцем, жертвою злочину або девіантом в цілому.

Домашнє насильство виокремлюють за лініями: дорослі – діти та дорослі – дорослі. На експертному та на законодавчому рівні прийнято виділяти такі види домашнього насильства як фізичне, психологічне, сексуальне, економічне.

Проблема домашнього насильства є глобальною проблемою, про що свідчать статистичні дані з різних країн, наприклад США [14], результати соціологічних опитувань [4; 15] тощо. Так, під час загальноєвропейського дослідження Євробарометр (1999 р.) проблему насильства щодо дітей та жінок було закладено у окремий блок питань. Відповідаючи на запитання «Наскільки поширеним є насильство щодо дітей у вашій країні?» більшість респондентів країн Євросоюзу (78%) відповіли схвально (дуже поширене та досить поширене). Схвальні відповіді спостерігалися й за окремими країнами. Найменший відсоток схвальних відповідей стосовно насильства щодо дітей було зафіксовано у Данії (57%), однак все одно частка відповідей складала понад половину [2, с. 78].

На запитання «Наскільки поширене домашнє насильство щодо жінок у вашій країні?» більшість респондентів Європейського Союзу (74%) обрали схвальні варіанти відповіді (дуже поширене та досить поширене). За окремими країнами ця частка була ще більшою: в Іспанії 82% схвальних відповідей, в Італії та Ірландії по 81%, у Великій Британії та Португалії – по 80%, у Греції – 76% [2, с. 90].

У контексті вивчення проблеми домашнього насильства в українському суспільстві цікавим є опитування, яке було присвячене дослідженню ставлення чоловіків до гендерних стереотипів та насильства щодо жінок та здійснене за сприяння Фонду ООН в галузі народонаселення, Уряду Великої Британії, у співпраці з Міністерством соціальної політики.

Дослідження було виконано на основі підходів Міжнародного обстеження чоловіків з питань гендерної рівності (IMAGES), що розроблені організацією Promundo та Міжнародним центром досліджень жінок (ICRW). На даний час IMAGES залишається одним з найбільш всеосяжних обстежень домогосподарств, що присвячене аналізу поведінкових практик чоловіків та їхнього ставлення до проблем гендерної рівності. Станом на 2017 рік, дослідження за методологією IMAGES були проведені в більше, ніж у 20 країнах світу [11, с. 25].

Частка чоловіків, які вказали, що вчиняли певні насильницькі дії по відношенню до власних партнерок протягом життя розподілилася за видами насильства наступним чином: емоційне насильство вчиняли 31% опитаних чоловіків, економічне насильство – 15%, фізичне насильство – 13%, сексуальне насильство – 5% опитаних чоловіків [11, с. 87].

З метою попередження насильства у сім'ї цікавим також є огляд груп, які є авторитетними для кривдників під час домашнього насильства. За даними опитування, проведеного за сприяння Фонду ООН в галузі народонаселення, частка чоловіків, які готові дослухатися до думки інших задля попередження насильства розподілилася наступним чином: готові дослухатися до батьків або інших родичів – 31% опитаних, друзів – 26% опитаних, не мають таких авторитетів, до яких готові дослухатися з даної проблеми – 26% опитаних, дослухатися до дружини (або співмешканки) готові 13% опитаних, до дитини (дітей) – 10%. Через те, що домашнє насильство є приватною справою, думка соціальних груп із зовнішнього середовища у даному питанні є менш значущою. Так до колег по роботі готові дослухатися 9% кривдників та 9% – до представників органів влади, до психологів або соціальних працівників готові дослухатися 7%, до представників церкви, релігійних служителів – 4%, до відомих громадських діячів (політиків, письменників, науковців) – 2% та до популярних людей, «зірок» – 2% опитаних респондентів із числа кривдників [11, с. 106].

Важливим з точки зору розуміння сутності домашнього насильства є портрет кривдника. За даними опитування в українському суспільстві, яке було проведено за сприяння Фонду ООН з народонаселення, кривдникам притаманні наступні риси: 83% серед них мали конфлікти з потерпілими членами сім'ї більше одного разу, 55% під час вчинення насильства перебували під впливом алкоголю або інших стимуляторів, 37% вважали, що постраждалі самі провокують насильство, 33% вступали в конфлікти з іншими особами, не лише членами сім'ї, 26% – часто були свідками сварок між власними батьками або іншими родичами [11, с. 94–95].

Важливе значення має те, як пояснюють кривдники причини конфліктів у своїх сім'ях. Зокрема причини домашнього насильства пов'язуються кривдниками як впливом соціально-економічних, так і впливом міжособистісних факторів. Зокрема, частка чоловіків, які вчиняли насильство у сім'ї, пояснювали свої вчинки постійною прискіпливістю з боку партнера або члена сім'ї (36%), скрутним матеріальним становищем (32%), надмірним контролем з боку партнера або члена сім'ї (25%), негативною поведінкою члена сім'ї (алкоголізм) (25%), втручанням родичів у подружні відносини (17%), відсутністю спільних інтересів (11%), особистою нереалізованістю у житті (10%), розладами в інтимних стосунках (5%) та іншим (3%) [11, с. 94].

Не менш важливим видається бачення кривдниками шляхів вирішення конфліктів у сім'ї. Так, 57% чоловіків, які вчиняли насильство у сім'ї вважають, що «конфліктні ситуації мають вирішуватися виключно в межах родини», 26% зазначили, що має бути «робота психологів/соціальних працівників із усіма членами родин, де трапляються

конфлікти», 17% опитаних вказали на «виховний» вплив родичів, близьких друзів, колег по роботі, 13% зазначили, що має бути «робота психологів / соціальних працівників із особами, які схильні до виявів агресії», 12% – «інформаційна робота в ЗМІ, соціальна реклама», 10% зауважили на «посилення відповідальності за вчинення насильства в сім'ї», 8% – на «виховний» вплив моральних авторитетів [11, с. 104].

Таким чином, домашнє насильство залишається однією із актуальних соціальних проблем з точки зору таких галузевих соціологій як, наприклад, соціологія девіантної поведінки, соціологія злочинності, гендерна соціологія, соціологія сім'ї та молоді тощо. Водночас проблемі домашнього насильства у сучасному світі приділяється все більше уваги. У даному контексті не є виключенням й українське суспільство, про що свідчить низка вітчизняних законодавчих ініціатив, ряд соціологічних досліджень домашнього насильства в українському суспільстві та наукові розробки у даній царині. Водночас дослідження домашнього насильства саме в українському суспільстві, на нашу думку, ще чекає свого продовження адже ще мають місце цілі пласти проблем, які потребують вивчення та розв'язання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дроздова І.В. Насильство в сім'ї як одна з детермінант девіантної поведінки дітей і молоді. Збірник наукових праць Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2011. Випуск 2. С. 273–280.
2. Eurobarometer. Public opinion in the European Union. Release: July 1999. URL: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb51/eb51_en.pdf (дата звернення: 5.03.2019).
3. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 1.03.2019).
4. Ігнаці К., Грабські А. Дослідження ВООЗ: кожна третя жінка страждає від домашнього насильства. Deutsche Welle. URL: <https://p.dw.com/p/18uiN> (дата звернення: 5.03.2019).
5. Кравченко Т.В. Сімейне насильство як фактор репродукування «дітей вулиці». Пост методика. Превентивне виховання. 2009. №2(86). С. 50–52.
6. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: важливо. URL: <http://umdpl.info/news/kryminalna-vidpovidalnist-za-domashnye-nasylstvo-shho-vazhlyvo/> (дата звернення: 5.03.2019).

7. Кримінальний кодекс України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.03.2019).
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі». URL:<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-tipovogo-polozhennya-pro-mobilnu-brigadu-socialno-psihologichnoyi-dopomogi-osobam-yaki-postrazhdali-vid-domashnogo-nasilstva-taabo-nasilstva-za-oznakoyu-stati> (дата звернення: 10.03.2019).
9. Рущенко И. Диалог социолога и юриста о латентной преступности, и не только об этом. Социология: теория, методы, маркетинг. 2001. № 2. С. 8–16.
10. Стаття 39-1. Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL:<https://i.factor.ua/ukr/law-42/section-228/article-21117/>(дата звернення: 10.03.2019).
11. Сучасне розуміння маскуліності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок Київ, 2018, 128 с.
12. Чаплик М.М. Вплив оточення на поширення злочинності серед неповнолітніх та молоді. Молодь та злочинність: Кримінологічні дослідження: Вип. 7. Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка; [Гол. ред. канд. філос. наук В.І. Поклад]. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. 403 с. С. 163–172.
13. Чаплик М. Тенденції жіночої злочинності в Україні. Наукові праці: Науково-методичний журнал. Вип. 189. Т. 201. Соціологія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. 140 с. С. 114–119.
14. 20 Alarming Domestic Violence Statistics for 2018. URL:<https://www.socialsolutions.com/blog/domestic-violence-statistics-2018/> (дата звернення: 5.03.2019).
15. 70 відсотків жінок Південної і Східної Європи ставали жертвами насильства – дослідження. Deutsche Welle. URL:<https://p.dw.com/p/3EXsz> (дата звернення: 10.03.2019).

СЕКЦІЯ V:

СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 316.722:316.77

*Уколова Крістіна,
студентка 3 курсу
спеціальності «Соціологія»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Статтю присвячено дослідженню соціологічних та психологічних аспектів міжкультурної комунікації. Велике значення для осмислення проблеми міжкультурної комунікації мають дослідження в галузі соціології та психології. Згідно з основними теоретичними підходами до аналізу теми в центрі міжкультурної комунікації стоїть конкретна людина, для якої пізнання досягнень інших народів і цивілізацій є найважливішим соціально-психологічним фактором. Однією з найбільш важливих проблем міжкультурної комунікації можна назвати етнічні особливості і культурні відмінності, так як саме ці питання виникають у процесі взаємодії культур.

Ключові слова: комунікація, взаємодія культур, комунікаційні зв'язки, масові засоби зв'язку, розвиток та взаємодія.

Статья посвящена исследованию социологических и психологических аспектов межкультурной коммуникации. Большое значение для осмысления проблемы межкультурной коммуникации имеют исследования в области социологии и психологии. Согласно основным теоретическим подходами к анализу настоящей темы в центре межкультурной коммуникации стоит человек, для которого познания достижений других народов и цивилизаций является важнейшим социально-психологическим фактором. Одной из наиболее важных проблем межкультурной коммуникации можно назвать этнические особенности и культурные различия, так как эти вопросы возникают в процессе взаимодействия культур.

Ключевые слова: коммуникация, взаимодействие культур, коммуникационные

связи, массовые средства связи, развитие и взаимодействие.

The article is devoted to the study of sociological and psychological aspect so finder cultural communication. Of great, import an cofounder sand in the problem inter cultural communication are researching the field of psychology and sociology. According to the main theoretical approaches to the analysis of this to pig in the center of inter cultural communication is a person for whom the know ledge of the achievement so father people sand civilization sis the most important socio-psychological factor. One of the most important problems of inter cultural communication can be called thnic characteristics and cultural differences, since the sais sues arise in the process of interaction of cultures.

Keywords: communication, interaction of cultures, communication links, mass communications, development and interaction.

Розвиток людини і взаємовідносин між людьми неможливо без встановлення різноманітних і якісних комунікативних зв'язків. Управління комунікаціями в сфері спілкування, бізнесу, виробництва, політики, освіти, культури набуває все більшого значення. Дослідження в цій галузі викликають постійний інтерес у вчених. Соціальні (суспільні) та психологічні (міжособистісні) комунікації в сучасних умовах є основою життєзабезпечення сім'ї, фірми, організації, підприємства, держави, будь-якої економічної, соціальної, психологічної системи. Завдяки комунікаціям здійснюється збір і поширення знань, аналіз інформації усередині системи і за її межами, забезпечується необхідний рівень взаємодії в колективі, з діловими партнерами, фірмами, споживачами. Соціально-психологічні комунікації являють собою специфічний вид інтелектуальної власності, це особисте, суспільне, національне, загальнолюдське надбання, володіючи якими людина втілює ідеї в реальні матеріальні блага.

Затребуваність здібностей, культурних і моральних багатств реалізується за допомогою організованих комунікаційних зв'язків. Праця багатьох працівників і людей в цілому неможлива, якщо вони не володіють комунікативними здібностями, – це педагоги, лікарі, психологи, політики, управлінці, науковці, працівники культури і мистецтва, релігійні діячі. Будь-які ідеї, наукові відкриття, життєвий і професійний досвід людини втілюються в реальність і матеріалізуються завдяки наявності різноманітних видів комунікацій. Соціально-психологічні комунікації створюють моральність і культуру суспільства, пов'язують людство в єдину спільність.

У взаємодії людей формуються фізичні, емоційні, ментальні, моральні, культурні та духовні якості особистості, людина виконує свою місію, пізнає самого себе, інших

людей і природу. Дослідження комунікативних зв'язків є актуальною проблемою, тому що це прямо пов'язано з розвитком психіки і свідомості, з пізнанням людиною самого себе, природи збереженням індивідуальної, міжособистісної і соціальної гармонії.

Найчастіше комунікація розглядається як одна з функцій в структурі спілкування. Наприклад, Г. М. Андреева в структурі спілкування виділяє три взаємопов'язані функції: комунікативну, інтерактивну і перцептивну [1]. Комунікація розуміється як передача інформації, обмін ідеями, думками, інтересами, уявленнями, установками між людьми в ході спілкування і спільної діяльності [2]. Інтерактивна функція спілкування полягає у взаємодії спілкуються. Перцептивна функція означає процес сприйняття і розуміння партнерів по спілкуванню.

Соціальні та психологічні комунікації широко досліджуються в соціології, філософії, політології, культурології, психології, педагогіки, лінгвістики та інших науках про людину і суспільство. Комунікативні відносини можуть бути представлені соціально-психологічними зв'язками, які охоплюють всіх людей незалежно від їх роду діяльності, віку. За походженням комунікації можна поділити на природні (мовні, сенсорні і субсенсорні) і штучні (технічні). Людина як суб'єкт і об'єкт цивілізації придумав безліч технічних засобів з передачі і прийому інформації, в тому числі і письмову мову. Масові засоби зв'язку (мистецтво, газети, журнали, книги, кінофільми, радіо, телебачення, комп'ютери, Інтернет) виступають в ролі посередників між комунікантами. Сукупність природних і штучних способів зв'язку утворює складну, багаторівневу комунікативну систему людського суспільства.

За місцем здійснення комунікації бувають зовнішні і внутрішні. Зовнішні комунікації виникають, коли одна зі сторін відноситься до суб'єктів зовнішнього середовища; вони забезпечують зв'язок суб'єкта з середовищем. Ці зв'язки бувають дуже складними, і часто саме вони визначають цілі діяльності соціальних груп і окремих індивідів. Індивіди і соціальні організації є відкритими системами і в свою чергу входять у більші системи найрізноманітніших напрямків. Зовнішні комунікації пов'язують суб'єктів діяльності (наприклад, організацію з постачальниками, органами державної влади та управління, споживачами, співробітниками і конкурентами).

За видами зв'язку комунікації поділяються на мовні (письмова і усна), паралінгвістичні (жести, міміка, мелодія), матеріально-знакові (продукти виробництва, образотворче мистецтво).

За джерелами регулювання відносин розрізняють комунікації формальні (вони будуються на основі добре опрацьованих і відкритих, виражених в письмовій формі інструкцій, посібників, методик) і неформальні (здійснювані на основі усних норм і

правил). Неформальні комунікації реалізуються в процесі особистого спілкування людей, при веденні телефонних переговорів, проведенні телеконференцій, в індивідуальній та спільній діяльності.

За кількістю сторін, що беруть участь в спілкуванні, комунікації бувають групові, колективні, масові. Вони можуть бути односторонніми, двосторонніми та багатосторонніми. Односторонній зв'язок не є повною комунікацією, тому що неможливий діалог між комунікантами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г.М. Соціальна психологія: Підручник для вузів. М., 2000. 376 с.
2. Психологический словарь Науч.-исслед. ин-товщ. и пед. психологии АПН СССР. М., 1983. 448 с.

Науковий керівник - Слющинський Б. В., доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціології Маріупольського державного університету

УДК 371.3:004.85

*Станецька Юлія,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У доповіді представлено аналіз сучасних соціальних сервісів та соціальних мереж з огляду можливості їх використання в системі освіти. На підставі проведеного опитування визначено основні чинники, що впливають на рівень їх використання.

Ключові слова: соціальний сервіс, соціальна мережа, освіта, інформаційні технології.

В докладе представлен анализ современных социальных сервисов и социальных сетей с учетом возможности их использования в системе образования. На основании

проведеного опроса определены основные факторы, влияющие на уровень их использования.

Ключевые слова: социальный сервис, социальная сеть, образование, информационные технологии.

The report presents an analysis of modern social services and social networks in view of the possibility of their use in the education system. Based on the survey conducted, the main factors influencing the level of their use are determined.

Key words: social service, social network, education, information technologies.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, що відбувся за останні 15 років, поширення їх у повсякденному житті та професійній діяльності викликали необхідність перегляду підходів до навчання, сприяли поширенню використання можливостей комп'ютерної техніки не лише на уроках інформатики, а й при вивченні інших навчальних предметів.

Виникнення соціальних сервісів та соціальних мереж пов'язане із задоволенням потреби користувачів мережі Інтернет у безпосередньому спілкуванні та співпраці. Вивчення доступних джерел, що стосуються функціонування соціальних сервісів та соціальних мереж свідчить про те, що навколо змісту цих понять точиться дискусія. Найбільш загальним визначенням поняття «соціальна мережа» є віртуальний майданчик, що забезпечує своїми засобами спілкування, підтримку, створення, розбудову, відображення та організацію соціальних контактів, в тому числі і обмін даними між користувачами, який передбачає попереднє створення облікового запису.

Соціальні мережі орієнтовані на різну цільову аудиторію – молодь шкільного та студентського віку (ВКонтакте), користувачів більш старшого віку (Однокласники), університетську аудиторію (Facebook), наукову спільноту (SciWorld, Ukrainian Scientists Worldwait), професіоналів у різних галузях (LinkedIn) тощо. Стандартний набір інструментів соціальної мережі передбачає збереження фото, відео, аудіо матеріалів на персональній сторінці користувача, можливість пошуку користувачів за певними ознаками та додавання їх до окремого пріоритетного списку, надання членам такого списку певних переваг перед іншими користувачами даної мережі, обмеженням спілкування з небажаними відвідувачами особистої сторінки [2].

Соціальні сервіси мають інше призначення та відзначаються іншим стандартним інструментарієм. В найбільш загальному вигляді, соціальний сервіс – це мережевий засіб для створення, збереження, передачі, спільної роботи над документами різного типу. До

найбільш відомих сервісів, орієнтованих на збереження та передачу документів в різних форматах, спільну роботу над ними належать такі, як Scribd, Slideboom, Slideshare, Calameo та інші. Перераховані ресурси дозволяють зберігати документи, створені в різних форматах, надавати іншим користувачам можливість скачувати файли (текстові документи, таблиці та презентації), редагувати їх в різних режимах (on-line та off-line; індивідуально чи в групі, синхронно чи асинхронно). Спілкування як таке не є основним завданням в таких сервісах; зворотних зв'язок реалізується через систему взаємо оцінювання; формування списків матеріалів та користувачів, чий матеріал викликали зацікавленість, надання диференційованого доступу до документів різним групам користувачів (перегляд, внесення змін в оригінальний документ з подальшим збереженням результатів або без нього, надання дозволу на друк документа та збереження його на особистому ПК користувачів, вбудовування HTML коду або активного посилання на документ в інші ресурси мережі Інтернет) [3].

В окрему групу варто виділити засоби миттєвого обміну текстовими повідомленнями (ICQ, Quip, MNS, Miranda та інші), голосового спілкування (Skype), обміну короткими повідомленнями серед груп абонентів (Twitter), чати та блоги. Поступовий розвиток та розбудова таких засобів в даний момент призвели до формування достатньо багатого інструментарію, доступного користувачам, який дозволяє не лише обмінюватись короткими текстовими чи голосовими повідомленнями (основне призначення ресурсу), а й передавати файли, організувати спілкування між користувачами в групі в режимі конференції. З наведеного попередньо можна зробити висновки про багаті можливості доступних безкоштовних соціальних сервісів та соціальних мереж, які можуть бути використані з навчальною метою [3].

З метою визначення рівня використання соціальних сервісів та соціальних мережу навчальному процесі О. П. Тичуком та його колегами було проведено опитування, в якому взяли участь як педагогічні працівники, так і учні загальноосвітніх навчальних закладів. За оцінками респондентів-вчителів значна кількість учнів (до 70%) мають вдома доступ до ПК та мережі Інтернет, якими активно користуються у поза навчальний час. Особливо популярними, на думку вчителів, серед учнів є соціальні мережі, сервіси по обміну миттєвими повідомленнями, голосовий та відео зв'язок, а також сервіси, призначені для збереження та надання доступу до фото та відео файлів. Респонденти-учні підтвердили вказане припущення педагогічних працівників. Отримані дані дозволяють стверджувати, що близько 80% учнів у віці від 13 років мають облікові записи у різноманітних соціальних мережах, а близько 70% даної категорії учасників опитування використовують їх щодня [4].

Вказані ресурси мають значний потенціал з точки зору організації навчання, який використовується дуже обмежено. Результати проведеного опитування свідчать, що незначна частина педагогічних працівників (до 12% респондентів) має певний досвід використання вказаних Інтернет-ресурсів з навчальною метою. Це розміщення завдань для учнівських колективів (груп) на особистій сторінці викладача або в спеціально створеній групі користувачів (6% респондентів), розміщення планів, програм, конспектів лекцій на особистих сторінках та блогах (12%), зберігання створених документів та надання відповідних учням для подальшого знайомлення та виконання завдань off-line (8%) тощо. Вчителі, що належать до першої групи, більш обізнані з можливостями соціальних сервісів, ширше практикують їх використання. Значна частина респондентів використовує інформаційно-комунікаційні технології безпосередньо на уроці, при цьому робить це систематично. Це презентації (учительські та учнівські), відеофрагменти, комп'ютерне тестування, сучасні програмовані педагогічні засоби. Частка таких педагогічних працівників серед учасників опитування склала близько 70%, що свідчить про поступове впровадження сучасних ІКТ в практичну діяльність вчителя.

Проведене опитування та порівняльний аналіз можливостей вказаних попередньо соціальних сервісів та соціальних мереж дає підстави для наступних висновків:

- доступні безкоштовні соціальні сервіси здатні задовольнити потреби учасників навчального процесу у збереженні, передачі та спільному використанні різних типів документів;
- переважна більшість учасників навчального процесу (як вчителів, так і учнів) мають досвід використання соціальних сервісів та/ або соціальних мереж у повсякденному житті, при цьому педагогічні працівники частіше використовують соціальні сервіси, а учні – соціальні мережі;
- одним із основних чинників, що стримує впровадження використання вказаних ресурсів залишається рівень готовності системи загальної середньої освіти до використання сучасних засобів навчання (відсутність науково обґрунтованих методичних рекомендацій; норм витрати часу та оплати праці педагогічних працівників).

Регулярне використання соціальних сервісів та соціальних мереж з метою організації навчальної діяльності сприятиме формуванню культури спілкування в віртуальному середовищі; розвитку комунікативної компетентності, що в подальшому позитивно впливатиме на адаптацію до навчання у ВНЗ та професійної діяльності [5]. Термінового аналізу та узагальнення потребує вже наявний досвід використання вказаних ресурсів у системі загальної середньої освіти. В умовах стрімкого оновлення знань

необхідним заходом є активізація діяльності творчих груп вчителів, які мають поширити свою присутність у мережевих спільнотах, виступати ініціаторами їх створення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карташова Л. А. Створення умов формування готовності майбутніх вчителів іноземних мов до впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес. / Л.А. Карташова// Електронний ресурс. Режим доступу: <http://lkartashova.at.ua/publ/2-1-0-31>
2. Ковалевська А. П. Використання інформаційних технологій при викладанні математики./ А. П. Ковалевська // Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Pedagogica/46781.doc.htm
3. Науменко О. М., Науменко Г. Г. Передумови впровадження комп'ютерно орієнтованих засобів навчання в навчальний процес педагогічного коледжу / О. М. Науменко, Г. Г. Науменко.
4. Светлорусова А. В. Роль віртуальних співтовариств у формуванні інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників. / А. В. Светлорусова. // Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України : Матеріали наукової конференції. Київ : ІТЗН НАПН України, 2011. 111 с., с. 30–32.
5. Черненко В. О. Досвід інтеграції мережних інформаційно-комунікаційних сервісів і ресурсів до навчального процесу на прикладі проектів педагогів-учасників Всесвітнього форуму інноваційної освіти Майкрософт 2010/ В. О. Черненко // Засоби і технології сучасного навчального середовища: Матеріали Міжнародної VII (XVII) науково-практичної конференції, м. Кіровоград, 20-21 травня 2011 року. / Відповід. ред.: С.П. Величко. Кіровоград: ТОВ “Код”, 2011. С. 152.

Науковий керівник – Янковський С. В., кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

*Сивак Оксана,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У психології професійної діяльності існує поняття оперативного мислення, якого вимагає розв'язування певної проблемної ситуації. При вивченні дисциплін інформаційного циклу завдання що вирішуються вимагають швидкого прийняття рішень. Все це приводить до нової послідовності дій, які раніше не використовувались.

Ключові слова: передумови, психолого-педагогічні передумови, професійна діяльність, інформативні дисципліни, цикл.

В психологии профессиональной деятельности существует понятие оперативного мышления, которого требует решения определенной проблемной ситуации. При изучении дисциплин информационного цикла задачи, решаемые требуют быстрого принятия решений. Все это приводит к новой последовательности действий, которые ранее не использовались.

Ключевые слова: предпосылки, психолого-педагогические предпосылки, профессиональная деятельность, информатические дисциплины, цикл

In the psychology of professional activity, there is the concept of operational thinking, which requires the resolution of a particular problem situation. When studying the disciplines of the information cycle, the tasks that are solved require rapid decision-making. All this leads to a new sequence of actions that have not been used before.

Key words: preconditions, psychological and pedagogical preconditions, professional activity, informatics disciplines, cycle.

Організація процесу вивчення інформативних дисциплін у вищих навчальних закладах з орієнтацією на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців потребує, насамперед, наукового обґрунтування психолого-педагогічних передумов

проектування змісту навчання, під яким ми, приєднуючись до думки провідних вчених-педагогів, у контексті особистісно-орієнтованої освіти розуміємо єдність змістового і процесуально-методичного компонентів, взаємодію навчання і особистого досвіду тих, хто навчається [4, с. 7].

Вікові особливості професійної спрямованості юнацтва, різні аспекти психології професійної діяльності, теорії, практики і технологій визначення професійної придатності, професійного психологічного відбору детально досліджуються у працях вітчизняних і зарубіжних учених, а саме В. Бодров, Г. Лигинчук, Г. Татаурова-Осика, В. Худик та ін. Питання фізіології і психології праці висвітлюються І. Баклицьким, Т. Траверсе та ін.

Н. Волковою, М. Дяченком, В. Ортинським, Л. Подоляк, В. Рибалкою, А. Семеновою, З. Слєпкань та іншими авторами створено підручники і навчальні посібники, в яких розкривається багато питань, необхідних для психолого-педагогічної підготовки викладачів, які працюють у системі вищої професійної освіти.

У сучасній науці є загальновизнаним, що основними підходами до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах є діяльнісний, системний, комплексний, особистісно-орієнтований, компетентнісний (що реалізується у межах передостаннього). При цьому особливого значення для планування організаційно-педагогічних дій має урахування вікових психолого-педагогічних особливостей студентського контингенту.

Сьогодні ті, хто навчається в університетах, – це студенти переважно юнацького віку (18–23 роки), для якого, на думку вчених-психологів є характерними два підперіоди. Перший підперіод – час особистого самовизначення, встановлення дружніх стосунків з оточенням, злиття «Я» і «Ти» в міжособистісному спілкуванні; у другому підперіоді провідною діяльністю стає професійне самовизначення, вибір спеціальності, професійна підготовка у навчальному закладі, здійснення такого важливого кроку як вибір місця роботи і, у подальшому, трудова діяльність (В. Рибалка [2], О. Угрін [5] та ін.). Надто слушним зауваженням до цього вважаємо один із висновків всевітньо відомого психолога Л. Виготського, який вік від 18 до 25 років пропонував розглядати не заключною ланкою дитячого розвитку, а початковою ланкою у ланцюзі дорослих років, початком зрілого життя.

Психологія професійної підготовки студентів цього віку досліджувалася у всі часи становлення та розвитку вітчизняної вищої школи і набагато раніше сформульованих положень ще й досі не втрачають своєї актуальності. Так, М. Дяченко і Л. Кандибович зазначали, що професійна підготовленість фахівця формується разом із вдосконаленням чуттєвості його органів відчуттів, уваги, уявлень, уяви та інших психічних процесів. Ці

вчені наголошували на тому, що чим точніше вирізняє фахівець близькі між собою впливи, визначає ледве помітні зміни в явищах, що сприймаються, пам'ятає та відтворює необхідні дані, тим краще він виконує свої обов'язки. І навпаки, інертність уваги, що проявляється у невміннях її переключати та правильно розподіляти, занадто сильна тенденція до автоматизму дій можуть призвести до неточностей, помилок у виконанні завдання [1, с. 305]. Розглянемо, яким чином це може проявлятися у навчальній діяльності студентів при вивченні інформатики. Наприклад, при вивченні теми «Текстовий процесор Word» студентам пропонуються різноманітні тренувальні вправи, і при цьому обов'язково звертається їхня увага на деякі особливості, пов'язані з набором та редагуванням текстів. Помилки можуть бути зумовлені двома основними причинами, перша з яких – неуважність виконавця до автоматичної перевірки орфографії, що здійснюється комп'ютером. Так, прізвище «Фіцула» може бути не підкреслено червоним як помилка, а одразу виправлено на «Фібула», прізвище «Антоненко» – на «Антонечко» та ін. Попередження та корекція таких помилок забезпечуються належною оперативною увагою виконавця та обов'язковою перевіркою виконаної роботи, що сприяє не тільки формуванню уважності студентів, а й розвитку в них навичок та вмінь самоконтролю, вихованню належного ставлення до виконуваних завдань. Щоб запобігти автоматичному, але помилковому у таких випадках виправленню, студентам слід нагадувати не тільки про уважність, а й про особисту відповідальність за правильність внесених до списку даних, бо будь-які виправлення внесених у паспорт даних при їхньому використанні чи обробці є неприпустимими (окрім ініційованих власником і передбачених законом змін, що здійснюються при заміні цього документа). Крім вищеписаних помилок, пов'язаних з автоматичною комп'ютерною перевіркою орфографії, існують помилки, що зумовлюються намаганням виконавця якомога швидше впоратись із завданням.

У багатьох науково-психологічних джерелах описуються особливості розвитку уваги після 18 років: її професіоналізація, посилення зв'язків з інтелектуальними та іншими психічними процесами [1, с. 308].

Психологи, виділяючи такі види уваги як зовнішня, внутрішня, мимовільна (основою якої є орієнтувальний рефлекс організму), довільна (вияв її інтелекту і волі внаслідок свідомих зусиль людини), після довільна (результат захоплення роботою чи завданням), пов'язують найбільш плідну та інтенсивну розумову і творчу діяльність і високу продуктивність праці саме з після довільною увагою [3, с. 58]. З огляду на взаємопов'язаність психічних якостей людини, чинники регулювання й стимулювання уваги можна цілком погодитися з висновком, що увага як психічний процес істотно

залежить від інтересів і потреб, волі і характеру особистості, а уважність виступає однією з її (особистості) найважливіших рис, яка проявляється в діяльності [3, с. 59].

Для формування уважності важливими є знання характеристик різних видів уваги. Так, П. Перепелицею зазначається, що «довільна увага – це контроль за дією на основі плану, за допомогою заздалегідь визначених критеріїв та засобів їх використання. Кожний новий акт довільної уваги базується на процедурі поетапного формування розумових дій», що, згідно з принципом взаємодії свідомості і діяльності особистості, означає, що бути уважним – це обов'язково бути діяльним щодо тих чи інших об'єктів.

Урахування властивостей уваги тих, хто навчається, дозволяє викладачеві регулювати педагогічний процес, орієнтуючись на те, що зниження уваги студентів може зумовлюватись різними чинниками, зокрема надто складним (неможливістю визначення плану дій) або надто легким завданням, що у будь-якому разі призводить до втрати ними інтересу до діяльності. Це, разом з тим, підносить значення вивчення індивідуальних психолого-педагогічних особливостей студентів, диференціації навчання, забезпечення поступового зростання складності завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А., Кандыбович С. Л., Психология высшей школы, 2006.
2. Рибалка В. В., Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці : навчальний посібник, Одеса, 2009.
3. Семенова А. В., Угрін Р, Осипова Т. Ю., Основи педагогіки і психології, Київ, 2006.
4. Спірін О. М., Інформаційно-комунікаційні та інформативні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики, 2009. [Електронний ресурс]. Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu.ua.net/em.html>.
5. Угри О. Г., Психологічні особливості професійної ідентифікації в період ранньої дорослості, с. 458–466. 2009.

СЕКЦІЯ VI:

МІЖЕТНІЧНА ВЗАЄМОДІЯ: ГЛОБАЛЬНИЙ, РЕГІОНАЛЬНИЙ, ЛОКАЛЬНИЙ РІВНІ

УДК 316.74:2(075.8)

*Медведєва Юлія,
кандидат соціологічних наук
доцент кафедри соціології та соціальної роботи,
Класичного приватного університету
(м. Запоріжжя).*

СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР УЯВЛЕНЬ ВІР'ЯН РІЗНИХ КОНФЕСІЙ УКРАЇНИ ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ТА КОНТРМОДЕРНІЗАЦІЙНИХ СКЛАДНИКІВ

Статтю присвячено презентації другої частини результатів емпіричного дослідження модернізаційних/контрмодернізаційних соціальних уявлень у представників трьох засадничих християнських конфесій України. Авторкою зроблено висновок про те, що контрмодернізаційні особливості православних вірян, зберігаються в сегменті мотивації праці та стратегіях ставлення до грошей та прибутків.

Ключові слова: модернізація, контрмодернізація, православ'я, реформація, традиційна православна цивілізація, західна ліберальна цивілізація.

Статья посвящена презентации второй части результатов эмпирического исследования модернизационных / контрмодернизационных социальных представлений у представителей трех основных христианских конфессий Украины. Автором сделан вывод о том, что контрмодернизационные особенности православных верующих, сохраняются в сегменте мотивации труда и стратегиях отношения к деньгам и прибыли.

Ключевые слова: модернизация, контрмодернизация, православие, реформация, традиционная православная цивилизация, западная либеральная цивилизация.

The article is devoted to the presentation of the second part of the results of empirical research of modernization /counter-modernization social representations in representatives of the three main Christian confessions of Ukraine. The author concludes that counter-modernization

features of Orthodox believers are preserved in the segment of labor motivation and strategies of attitude to money and profit.

Key words: modernization, counter-modernization, Orthodoxy, Reformation, traditional Orthodox civilization, Western liberal civilization.

Зв'язок релігійної етики та похідної від неї релігійної (та світської) громадської моралі із світоглядом та функціонуванням правової системи, державної влади, соціальної структури суспільства, економіки та сім'ї є представленим в працях: Г. Авцинової [1], яка аналізує особливості впливу православ'я та католицизму на інститути монархічної держави; В. Бачиніна [2], який досліджує зв'язок політичної теології та соціології права; О. Будова [3], який розглядає ідеї громадянського суспільства в соціальній доктрині православ'я; Т. Глебової [4], яка розглядає психічних особливостей вірян-протестантів в США; В. Тахтамишева [5], який досліджує аксіостазисів біблійної ідеології в формуванні світоглядних засад культури.

Втім, вплив релігійної етики на уявлення вірян щодо модернізації/контр модернізації українського суспільства потребують додаткових емпіричних досліджень та соціологічних пояснень. Саме з цією метою у 2017 році було проведене соціологічне дослідження. Емпіричне дослідження було проведене у 2017 році сформовано з трьох підгруп вибірки, а саме: а) анкетне опитування респондентів католицького віросповідання (віком від 18 до 65 років) ($n = 90$: стратифікована вибірка; контрольовані ознаки: «стать», «вік», «конфесійна приналежність»; похибка $\pm 2,1$ %, надійна ймовірність – 95,45 %); б) анкетне опитування респондентів православного віросповідання (віком від 18 до 65 років) ($n = 560$: стратифікована вибірка контрольовані ознаки: «стать», «вік», «конфесійна приналежність»; похибка $\pm 2,2$ %, надійна ймовірність – 96,55 %); в) анкетне опитування респондентів протестантського віросповідання (віком від 18 до 65 років) ($n=60$; контрольовані ознаки: «стать», «вік», «конфесійна приналежність»; похибка $\pm 2,2$ %, надійна ймовірність – 96,55 %).

В програмі емпіричного дослідження сформульовано робочу гіпотезу дослідження щодо нерівнозначності модернізаційних/ контрмодернізаційних складників в соціальних уявленнях вірян різних конфесій України. Їх формулювання здійснювалося з урахуванням світоглядно-ціннісних та структурно-інституційних чинників конституювання спільнот вірян православної, греко-католицької та протестантської конфесій.

За умови переважання в православному середовищі авторитету священника-наставника із високим рівнем настановної впливовості із слабкішою (у порівнянні із

протестантами) системою релігійного просвітництва ортодоксально-фундаменталістський та ортодоксально-креаціоністський типи світоглядів відходять на периферію. Йдеться про деїзм та сцієнтичний конвенціалізм як типи світоглядів, які припускають розмежування «далекого» духовного світу і «близького» світу повсякдення, в якому немає нічого містичного та секулярного, а все є профаним і «звичайним». Це прийняття «бого-обезбоженої» дійсності дозволяє православної свідомості поєднувати номінально-декларативну причетність до християнства та вербально-артикульовану християнську ідентичність із припущенням практик та ритуалів.

Засадами ортодоксально-фундаменталістського та ортодоксально-креаціоністський типів світоглядів в протестантському конфесійному середовищі є переважання інтерактивних способів опанування Біблії над монологічно-проповідницькими; наближеність протестантських груп та сегментів економіки, політики та соціальної структури, зорієнтованих на самоорганізацію та горизонтальну комунікацію. Загалом протестантизм не просто сприяє аскетизму і мінімалізму, але і вмотивовує до накопичення капіталу та використання його надлишків у бізнесовій діяльності.

Переважання контрмодернізаційних складників в етиці зумовлюють преферування позабізнесових способів примноження та накопичення капіталу, що є супутнім як тіньовій економіці, так і подвійним стандартам в релігійній етиці та корумпованій державі в політиці.

Модернізаційне ставлення до християнства означає його звільнення від нехристиянських атавізмів. Оскільки для християнина, який веде християнський спосіб життя, християнська етика виступає системою універсальних оціночних критеріїв, то її нормативи поширюються також і на оцінку політики, економіки, сім'ї та інші соціальні інституції.

Аналіз результатів дослідження дозволив верифікувати поставлену гіпотезу, у відповідності із якою в ставленні віруючого до добробуту і праці у православних і католиків переважають, компромісне ставлення, гедоністичне ставлення та ставлення з позиції належної оцінки праці, у протестантів - аскетичне, мінімалістське та спірітуалістське ставлення. Лише 19,7 % православних респондентів припускають можливість сумісності праці із будь-якою винагородою, в той час як серед греко-католиків та протестантів відсоток мінімалістів складає 45,0 та 38,2.

Серед греко-католиків, чисельність яких переважає на заході України, є значним відсоток транзитних мігрантів-заробітчани (Польща, Угорщина, Чехія, Німеччина, Італія та інші країни Європи), які отримують більшість своїх доходів за межами України і утримують свої родини шляхом фінансових трансферів.

Вірняни протестантських конфесій отримують ґрунтовнішу, у порівнянні із православними та греко-католиками, духовну освіту у власних церквах. Це пояснюється

ретельнішою повсякденною роботою над вивченням Біблії та постійним стимулюванням місіонерсько-проповідницької діяльності. Така діяльність сама по собі є безкоштовною і потребує значних часових витрат, що і пояснює прийняття більшістю вірян протестантського віросповідання (57,2 та 64,3 %) можливих обставин здійснення праці за мінімальну винагороду або взагалі без винагороди.

Протестанти за умови низької оплати праці можуть знайти для себе суто провіденціалістські пояснення таким обставинам і поставитись до цього факту цілком толерантно. Серед православних при переважанні індустріально-міського типу культури та мешкання у великих містах при вищих рівнях доходів переважають прихильники компромісного, гедоністичного та прихильники підходу гідної оцінки праці (48,6 та 67,4 %). Серед греко-католиків переважають прихильники компромісного ставлення, які віддають перевагу поєднанню добробуту (49,6%) та праці із задоволенням (51,4%).

Прихильність до праці, яка здійснюється на засадах гідної винагороди, в найвищому відсотковому вираженні є представленою серед православних (67,4 %), що може вказувати не лише на зниження вагомості спірітуальної мотивації праці, але і на істотно вищу значущість (у порівнянні з греко-католиками та протестантами) гедоністичної та компромісної компоненти. Зв'язок між ними є очевидним в контексті припущення подібного гедонізму з боку пастви щодо священства. В такому тлумаченні саме заохочення подарунків та набуття власності, неартикульованість християнської ідентичності, персоналізоване розуміння політики вкладається в єдину схему приховано-гедоністичного світобачення.

Водночас щодо протестантської пастви твердження про переважання аскетичної та спірітуалістської мотивації до праці не може обов'язково ґрунтуватись саме на точці зору вірян. Адже йдеться про інші способи використання активів протестантськими пасторами, які в деяких випадках також мають значні статки, але користуються ними від імені церкви. У випадку з православним священством використання автівок престижних марок, високовартісних аксесуарів, нерухомості унаочнюється саме за рахунок істотно вищих показників соціальної поляризованості суспільства в Україні.

Соціально-економічні розриви в фінансово-майновому та соціальному капіталі відбиваються на священстві саме в аспекті надмірної естетизації як культу, так і побуту.

Висновки. Інтерпретація результатів дослідження дозволила виявити контрмодернізаційні особливості православних вірян, які зберігаються в сегменті мотивації праці та стратегіях ставлення до грошей та прибутків. Зазначені особливості впливають із обставин збереження значної чисельності елементів до модерних соціально-економічних життєустроїв в українському суспільстві. Зокрема, йдеться про

незавершену і непослідовну секуляризацію, яка переривалася періодами дружнього життя православної церкви і держави; збереження латентного двовір'я, яке уможливило компроміси в сфері стандартів оцінювання способу життя вірян в аспекті збереження подвійних стандартів; збереженням архаїчних інституцій соціалістичного неофеодалізму.

Згідно з даними, які представлені вище, в стратегіях розпорядження надлишками капіталу у православних і католиків переважають консьюмеристська та накопичувальна, у протестантів - бізнес-орієнтована стратегії. Прив'язка до довіри щодо бізнесових інституцій виглядає чинником, залежним від релігійної етики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авцинова Г. И. Особенности западного и восточного христианства и их влияние на политические процессы. Социально-политический журнал. 1996. № 4. С. 222-234.

2. Бачинин В. А. Христианская мысль: политическая теология и правовая социология. СПб. : Новое и Старое, 2005. 184 с.

3. Будов А. И. Идея гражданского общества в социальном учении православной церкви. Религиоведение. 2006. № 1. С. 130-136.

4. Глебова Т. Н. Психологический портрет религиозности в Америке. М. : Российский православный университет им. Св. апостола И. Богослова, 2005. 424 с.

5. Тахтамышев В. Г. Библейская идеология: образ и реальность мира. Ростов на Дону : Изд-во Ростовского ун-та, 2000. 280 с.

УДК 316.7(045)

*Слющинський Богдан,
доктор соціологічних наук,
професор, завідувач кафедри філософії та соціології
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

ЕТНОКУЛЬТУРА І СУСПІЛЬСТВО: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена проблемі етнокультури соціуму Приазовського регіону. У центрі уваги – збереження етнокультурних традицій в багатонаціональному регіоні, яким

є українське Приазов'я. Збереження етнокультурних традицій і, зокрема, система етнічних стереотипів має непересічне значення, бо від нього залежить не тільки доля етнічної культури, а й існування етносу. Етнічні стереотипи – елемент національної психології, формуються як на рівні буденної, так і теоретичної свідомості і є поєднанням емоційних, раціональних та волевих елементів. Врахування таких особливостей етнокультури населення регіону сприяє збереженню етносів.

Ключові слова: етнокультура, етнос, етнічні стереотипи, етнокультурні традиції, національна психологія.

Статья посвящена проблеме этнокультуры социума Приазовского региона. В центре внимания – сохранение этнокультурных традиций во многонациональном регионе, каким является украинское Приазовье. Сохранение этнокультурных традиций и, в частности, системы этнических стереотипов имеет незаурядное значение, ибо от него зависит не только судьба этнической культуры, но и существование этноса. Этнические стереотипы – элемент национальной психологии, формируется как на уровне обыденного, так и теоретического сознания и является объединением эмоциональных, рациональных и волевых элементов. Учет таких особенностей этнокультуры населения региона способствует сохранению этносов.

Ключевые слова: этнокультура, этнос, этнические стереотипы, этнокультурные традиции, национальная психология.

The article is sanctified to the problem culture of ethnos of society of the region of Azov. In a spotlight is maintenance of ethnic cultural traditions in a multinational region, there is Ukrainian of Azov that. Maintenance of ethnic cultural traditions and, in particular, system of ethnic stereotypes have an outstanding value, because not only the fate of ethnic culture but also existence of ethnos depends on him. Ethnic stereotypes are an element of national psychology, formed both at the level of workaday and theoretical consciousness and is combination of emotional, rational and volitional elements. Taking into account of such features of ethnic cultural of population of region assists maintenance of ethnos.

Keywords: ethnic cultural, ethnos, ethnic stereotypes, traditions of ethnic cultural, is national of psychology

Етнокультура – це складна, специфічна форма вияву життєдіяльності українського етносу. На думку українського науковця В. Лісового, регулятивні структури (архетипи і стереотипи), витворені найдавнішими міфами, в яких заковані особливості

світосприймання і світорозуміння українського народу, не є незмінними. Вони зазнають зворотного впливу тих інновацій та засвоєнь, які були здійсненні на їх основі, унаслідок чого відбувається своєрідне делегування регулятивних функцій від найдавніших структур до нових. Етнокультура виконує комунікативну, пізнавальну, знаково-символічну, опрідметнюючу (знаками є всі зразки матеріальної і духовної культури), відтворювальну (забезпечення фізичного існування етносу через відносини між природою і людиною) функції. В основі етнокультури покладено етнічну культуру. Як відомо, етнічна культура виникає природнім шляхом, у межах певної етнічної території і не поширюється за межі цієї території. Етнічна культура, яка вийшла за межі своєї етнічної території і поширилась серед інших народів перестає бути етнічною, змішуючись з іншими культурами вона набуває синкретичних форм, інтернаціонального змісту і стає глобальною. Глобалізація духовної культури, що виявляється насамперед у релігії, мові, набуває загрозливих для етносів форм, бо в кінцевому підсумку призводить до асиміляційних процесів і з часом може зникнути. Тому, напевне, кожна нація і кожен етнос прагне не тільки «знайти» свою внутрішню автентичність, але й зберегти її. Це все складає регіональну реальність зі своєю специфікою, яку ми бачимо в українському Приазов'ї, як одному із багатонаціональних регіонів України [1].

Етнокультура пов'язана в першу чергу зі сферою національно-специфічного, яка поруч із загальнолюдським відіграє важливу роль у культурних стосунках людей, «...почувати себе громадянином зовсім не означає втрати національного почуття і національного громадянства. До космічного, всесвітнього життя людина прилучається завдяки життю національному, космополітизм є спотворене і нездійсненне вираження мрії про єдине, братське і досконале людство, підміна конкретно живого людства абстрактною дійсністю» (2, с. 42–58). Жодна зі сфер духовної діяльності не в змозі повніше відбити укоріненість конкретного етносу в його конкретно-просторовому бутті, ніж етнокультура, адже вона концентрує в собі етнічні парадигми буття людей, виявляє в побуті життя цілий комплекс етнокультурних рис українського та інших народів. Саме етнокультура і рівень її функціонування в соціокультурному, просторово-часовому вимірі створює подвійне буття «для етносу» і «для всіх», зумовлює включеність етнокультурних цінностей у всесвітній контекст. Завдяки змішуванню культур різних етносів утворюється «третя» культура, яка відрізняється від культур етносів, бо культури не додаються. Що ж відбувається з етнокультурами в регіоні Приазов'я?

За даними перепису (1989 р.), тут мешкало всього 540,3 тис чол.: росіян – трохи більше 260,0 тис. чол., українців – 226,0 тис. (більше 40%), греків – бл. 26,0 тис. (4,7%), білорусів – бл. 7,0 тис., євреїв – бл. 3,0 тис., болгар – бл. 2,0 тис. і 1200 – молдаван, бл. 1,0

тис. – поляків, більше 700 – німців і стільки ж – циган. Вірменів – більше 700 чоловік, грузинів – більше 300, азербайджанців – більше 200. Є досить нечисленні групи узбеків, казахів, таджиків, киргизів, туркменів, естонців, литовців, латишів та ін. [3, с. 2]. За даними перепису 2001 р. в українському Приазов'ї налічується 104 національностей і етнічних груп. Найчисленнішими є українці, росіяни, греки, болгары, білоруси, євреї та ін., а одиничними представниками: вепси, голландці, канадці, ікорці, курди, негідальці, ногайці та ін.

Національності та етноси відрізняються один від одного як такі людські угруповання, що по-різному увібрали в себе дух оточуючого їх природного простору (ландшафту), що впливає на їхній менталітет (етноменталітет). Таким чином, етноменталітет є результатом несвідомого опосередкування, всотування у себе соціального і природного. Отже, можна стверджувати, що кожен *етнос* (національність) – це категорія не лише соціальна, а й *екосоціальна*, адже зміна довкілля викликає відповідні зміни в етносах (національностях). То які ж фактори впливають на ту чи іншу соціальну структуру суспільства в цілому, і чи вони мали місце в українському Приазов'ї?

По-перше, головним фактором є вірування, переконання і уявлення – *ідеальний* тип структури суспільства. Для Приазов'я це православ'я, католицизм, іудейство і мусульманство. **По-друге**, на структуру суспільства впливають цінності, норми, визначені соціальні ролі – *нормативний* тип структури суспільства. **По-третє**, спосіб взаємозв'язку соціальних статусів індивідів і характер відтворення соціальних систем – *організаційний* тип структури. **По-четверте**, випадкові елементи, до яких віднесемо особистісні інтереси та ресурси, що випадково надійшли – *випадковий* тип структури [4, с. 90].

Отже, *соціальна структура соціуму* – це стійкий зв'язок елементів у суспільній системі, який означає об'єктивний (реальний) розподіл суспільства на окремі соціальні спільності (класи, верстви і групи) і в той же час вказує на різне положення людей по відношенню один до одного, виходячи з численних критеріїв. Крім цього, слід відзначити, що *соціальна структура* присутня в усіх формах соціальної поведінки, в соціальних інституціях, об'єднаннях, рухах тощо на конкретній географічній території, яка об'єднує в рамках титульної культури даний соціум. Ось чому структура соціуму стає важливою при дослідженні етнокультури регіону.

Перелічені вище чинники, створили певну регіональну реальність українського Приазов'я, яка дуже відрізняється від інших регіонів України. Вона тісно пов'язана із взаємозалежністю та виникненням універсального культурного простору, що створює умови, за яких не можуть нівелюватися реальні ролі національних ідентичностей, зокрема у країнах, які нещодавно здобули державний суверенітет. Адже національна ідентичність

не лише визначає історичну територію певної нації у просторі та часі, а й забезпечує її представників духовними й культурними цінностями, спільною пам'яттю, міфами, традиціями, культовими об'єктами поклоніння тощо. Отже, у результаті вищезазначеного в українському регіоні створився «приазовський тип» суспільного етосу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація в регіональному контексті: специфіка українського Приазов'я. Нова парадигма. 2005. Вип. 47. С. 197–207.
2. Бердяев Н. Судьба России. М. : Наука, 1990. 240 с..
3. Саєнко Р. Кто мы, Мариупольцы? Приазовский рабочий. 21 ноября 1989. № 222 (14779). С. 2.
4. Лукашевич М. П. Соціологія : загальний курс К. : Каравела, 2004. С. 90.

УДК 316.472

Афанасьєва Наталія,

студентка 1 курсу,

спеціальності «Культурологія»

Мариупольського державного університету

(м. Мариуполь)

ДИХОТОМІЯ «СХІД-ЗАХІД» В ЕКОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

У тезах розглянуте поняття дихотомії в екологічному аспекті, тобто відмінностей у світосприйнятті навколишнього світу у країнах Сходу та Заходу. Наголошено, що пошук коренів проблем ставлення людини до природи, починаючи з давніх часів до сьогодення, може допомогти й в розв'язанні важких питань цих взаємин. Зазначено, що велике значення має розкриття ролі закріплення на релігійному рівні поклоніння природі на Сході та поступового відчуження від подібних прихильностей до навколишнього світу в країнах Заходу. Розглянуто питання щодо знаходження коренів екологічних проблем та співвідношенню моральних цінностей до справжньої сучасної екологічної ситуації. Наведено Рейтинг найбільш екологічно чистих країн світу за 2018 рік Єльського університету дослідження екології.

Ключові слова: цивілізації Стародавнього Сходу, дихотомія, духовна культура, тип культури.

В тезисах рассмотрено понятие дихотомии в экологическом аспекте, то есть различий в мировосприятии окружающего мира в странах Востока и Запада. Отмечено, что поиск корней проблем отношения человека к природе, начиная с древних времен до современности, может помочь и в решении трудных вопросов этих отношений. Отмечено, что большое значение имеет раскрытие роли закрепления на религиозном уровне поклонения природе на Востоке и постепенного отчуждения от подобных привязанностей к окружающему миру в странах Запада. Рассмотрены вопросы нахождения корней экологических проблем и соотношению нравственных ценностей в настоящей современной экологической ситуации. Приведены Рейтинг самых экологически чистых стран мира по 2018 Йельского университета исследования экологии.

Ключевые слова: цивилизации Древнего Востока, дихотомия, духовная культура, тип культуры.

The thesis considers the concept of dichotomy in the ecological aspect, that is, the differences in the perception of the world around the world in the East and West. It is stressed that the search for the roots of the problem of human relation to nature, from ancient times to the present, can help in solving difficult issues of these relationships. It is noted that the disclosure of the role of attachment to the religious level of worship of nature in the East and the gradual alienation of such attachments to the surrounding world in the West countries is of great importance. The question of finding the roots of environmental problems and the correlation of moral values to a real modern ecological situation is considered. The rating of the most environmentally friendly countries of the world for 2018 Yale University of Environmental Studies is given.

Key words: civilization of the Ancient East, dichotomy, spiritual culture, type of culture.

Дихотомія Схід-Захід – термін в культурології, що використовується для описання відмінностей між східною та західною цивілізацією не у географічному розумінні, а в культурному; межі не є чіткими й складаються в уявленні кожного народу індивідуально, в залежності від етнічної чи релігійної приналежності.

Подібна відмінність існує ще з давніх часів. Культура цивілізацій Стародавнього Сходу являє собою тип розвитку, який принципово відрізняється від античного. Так, на

відміну від країн Європи, де на певному історичному етапі сталося звільнення від церковного впливу, повсякденність країн Сходу пронизана релігійними традиціями.

Захід виходить із ідеї боротьби, протистояння, як людини до людини так і до природного оточуючого світу. Людина західного світосприйняття відірвана від природи, вона велить нею, коли ж в свою чергу люди Сходу з нею мають тісний зв'язок. Такий стан речей повністю обумовлений домінуванням релігійних вірувань.

Період приходу християнства у Західний світ несе за собою десакралізацію природи. Раніше людина вважала себе її частиною, тому сонце, місяць, зорі мали душу та божественне походження. Згідно з такими уявленнями і виникло язичництво. Згодом прийшло інше ставлення до природи: вона створена і не є священною, як Бог.

У свою чергу країни Сходу в своїх віруваннях (синтоїзм, джайнізм, індуїзм, буддизм та ін.) мали особливе ставлення до навколишнього світу.

Згідно буддизму багато частин природи є святими. Не тільки тварини, а й рослини і навіть каміння мають «Природу Будди», тобто душу, і значить, священні самі по собі.

В індуїзмі все є Брахман, тому концепція шанування життя є важливою в індуїстській теології. Ця релігія вчить ненасильницькому відношенню до природи, так як люди не намісники бога на землі, а Земля належить усім істотам, а не тільки людям.

На відміну від пізнього брахманського вчення, з великою кількістю богів, джайністи поклоняються не богам, а природі. Сільськогосподарські професії, вирубка лісу, видобуток копалин – все це поза сферою їх діяльності.

В Японії виховується особливе ставлення до природи і вміння споглядати не втручаючись. Для японців шанобливе, поважне ставлення до природи – це непохитний моральний закон. Одна зі специфічних рис синтоїзму – одухотворення світу природи. У цьому віруванні термінами «сін» і «камі» позначають духів, які населяють кожен предмет природи навколо людини. Так, в кожному камені, дереві, струмку може зберігатися дух камі.

Незважаючи на сформоване моральне ставлення до природи на Сході, в сучасному світі ми маємо погану екологічну ситуацію в цих країнах. Згідно з Рейтингом найбільш екологічно чистих країн світу за 2018 рік (за даними Єльського університету дослідження екології) перше місце займають саме європейські країни: Швейцарія, Франція, Данія з індексом не менш 81. У свою ж чергу Японія займає лише 20-е місце, з індексом 74.69. Китай – 120 (50.74), а Індія – 177 (30.57).

Причина подібної ситуації криється у розвитку «брудних» виробництв, відкритому видобутку корисних копалин, екстенсивному господарюванні та ін. Таким чином, в сучасному світі питання економіки стають вирішальними і в питаннях стратегії розвитку

держав домінують над моральними принципами та етичними нормами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байдаров Е. У. «Проблемы дихотомии «Запад-Восток», «Восток-Запад» в глобалистике» 2007. № 4;
2. Бонгард-Левин. Г. М. Древнеиндийская цивилизация. Философия, наука, религия. М., Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1980.
3. Черникова И. В. «Философия и общество» Выпуск №3/1999
4. Энциклопедия Кругосвет. Индуизм URL:
https://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/religiya/INDUIZM.html(дата звернення 30.03.2019).

Науковий керівник – Сабадаш Юлія Сергіївна, доктор культурології, професор, професор Маріупольського державного університету.

УДК 316.752

***Бородай Анжеліка,**
студентка 1 курсу,
спеціальності «Соціологія»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

НОВІ ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

У статті узагальнені нові глобальні виклики і доведено, що адекватні відповіді на них пов'язані з корекцією у глобальному масштабі ціннісних засад діяльності людини та дотриманням узгоджених глобальних принципів економічної поведінки. Сформульовані головні умови для успішності процесу адаптації зовнішньо заданих ціннісних орієнтацій. Визначені зміни, що відбулися в українському суспільстві під впливом глобальних процесів та виявлений їх нерівномірний, асиметричний та деформуючий характер, що значно ускладнює процеси суспільної модернізації.

Ключові слова: глобалізація, глобальні виклики, глобальні кризи, суспільні цінності.

В статье обобщены новые глобальные вызовы и доказано, что адекватные ответы на них связаны с коррекцией в глобальном масштабе ценностных оснований деятельности человека и соблюдением согласованных глобальных принципов экономического поведения. Сформулированы главные условия для успешности процесса адаптации внешне заданных ценностных ориентаций. Определены изменения, происшедшие в украинском обществе под влиянием глобальных процессов и выявлен их неравномерный, асимметричный и деформирующий характер, что существенно усложняет процессы общественной модернизации.

Ключевые слова: глобализация, глобальные вызовы, глобальные кризисы, общественные ценности.

The article summarizes the new global challenges and proves that adequate responses to them are linked to the global-scale adjustment of value foundations underlying human activities and adherence to consentient global principles of economic behavior. The author suggests main conditions necessary for successful adaptation of externally set system of values. The paper determines the changes that took place in the Ukrainian society under the influence of global processes and exposes their irregular, asymmetric and deforming character, which complicates substantially the processes of social modernization.

Keywords: globalization, global challenges, global crises, social values.

З початку 1980-х рр. процеси розвитку і модернізації в сучасному світі зазнали зростаючого впливу глобалізації – не лише економічної, але й політичної та культурної. Парадоксом процесу глобалізації стало те, що він, розвиваючись чималою мірою під впливом чинників пошуку більш ефективних відповідей на зростаючі глобальні виклики, сам став величезним викликом для людства. Це відбулося внаслідок недоліків неоліберальної форми сучасної глобалізації, входження її в суперечність зі змістом кардинальних структурних змін у світовій системі – економічних, соціальних, політичних, ідеологічних[2, с.120].

В Україні найбільш помітним фундаментальним дослідженням у цьому ракурсі, хоча й не позбавленим певної суперечності між його авторами, є колективна монографія за ред. Ю.М. Пахомова та Ю.В. Павленка [2], для якої характерним є більш широкий підхід до трактування ціннісних засад, із поглибленим аналізом еволюції духовних цінностей та загальних світоглядних засад, що лежать в основі сучасного розвитку в умовах глобалізації.

Слід, однак, визнати, що більшість досліджень проблеми взаємозв'язку глобальних процесів та еволюції ціннісних засад не приділяють належної уваги новітнім глобальним викликам, які органічно пов'язані з нинішнім глобальним суспільним транзитом.

Системна криза сучасного глобалізму пов'язана із синергетичною взаємодією цілої низки структурних криз практично у всіх «локальних» сферах, які складають світову систему забезпечення людської життєдіяльності, – природно-екологічній, демографічній, технологічній, ринково-економічній, соціальній, політичній, культурній. У найбільш агрегованій формі до ключових глобальних викликів сучасності слід віднести:

1. Швидке наростання екологічної кризи. Зростаюче забруднення довкілля, яке не лише дедалі більше обмежуватиме можливості швидкого економічного розвитку і нарощування споживання матеріальних благ, але й стимулюватиме посилення суміжної глобальної проблеми – охорони здоров'я в умовах зростаючих екологічних навантажень. Новим виміром цієї проблеми стала поява виразних ефектів глобальних кліматичних змін, що ставить під загрозу насамперед стабільність світового продовольчого забезпечення, і не тільки це.

2. Дефіцит традиційних природних ресурсів. Прискорене вичерпання природних, сировинних та традиційних енергетичних ресурсів зумовлює тенденцію до завищення цін на них, а також необхідність вкладення колосальних ресурсів на пошук нових джерел енергії та сировини. Найбільш небезпечним із цих дефіцитів може бути наростаючий дефіцит прісної води, який може стати важливим чинником глобальної нестабільності вже у близькій перспективі.

3. Посилення демографічного дисбалансу, пов'язаного з прискореним старінням населення. Це створює зростаюче навантаження на системи соціального забезпечення за віком і стало самостійним фактором посилення нестабільності державних фінансів у зростаючій кількості розвинених країн світу, насамперед в Європі. За оцінками, на порозі поширення цього негативного явища можуть опинитися невдовзі й країни, що розвиваються, зокрема Китай.

4. Наростання проблем з продовольчим забезпеченням в умовах, коли істотно збільшується попит на продовольство в менш розвинених країнах у міру їх економічного зростання, а з іншого боку – для забезпечення найменш розвинених країн, які мають надзвичайно слабкий потенціал розвитку.

5. Поширення ризиків для здоров'я, пов'язані із зростаючим забрудненням довкілля, мутацією небезпечних вірусів та збудників небезпечних захворювань із потенційно глобальним поширенням, поширенням психічних і психологічних розладів в умовах зростаючого темпу життя та недостатньо досліджених негативних впливів

новітніх інформаційно- комунікаційних технологій, і насамперед синдрому інтернет- залежності [4, с.31].

Значний вплив глобальних викликів на формування ціннісних орієнтацій в Україні зумовлений тим, що країна здобула державну незалежність у період, коли процеси неоліберальної глобалізації досягли у світі свого апогею. За таких умов процес відродження національної свідомості, формування внутрішньо національних символів та життєвих смислів з самого початку обумовлювався значною роллю елементів глобального впливу, що, зокрема, виявлялося в переважно глобальній самоідентифікації помітної частини населення [3, с.62].

Так, порівняльні дослідження систем цінностей, які провадилися в рамках World Values Survey/European Values Study в 1999–2002 рр., вказували на те, що в Україні, як і в Росії, дуже значна кількість громадян ідентифікували себе насамперед як громадяни світу: в Україні – 14,7% [1]. А загалом частка людей, які вважають себе громадянами світу, становила в Україні, за результатами дослідження 2005–2008 рр., 57,7 %.

Станом на сьогодні Україна не змогла адекватно вписатися в глобальну систему і не створила адекватних механізмів, які б убезпечували її розвиток перед лицем потужних викликів, що мають глобальний характер. Ціннісні засади країни зазнали помітного деформуючого впливу глобальних процесів. При цьому окремі потенційно позитивні тенденції глобальних процесів (екологічна орієнтація, соціальна відповідальність корпорацій, стандарти для фінансової і податкової сфер та ін.) досі не справляють належного впливу на Україну. Обидві ці обставини значно ускладнюють процеси розвитку і модернізації країни, що, вочевидь, вимагає істотних змін в політиці розвитку на майбутнє.

Таким чином, глобальні економічні процеси та пов'язані з ними глобальні виклики справляють надзвичайно великий вплив на систему цінностей, який виражається не лише в початку формування комплексу глобальних (універсальних) цінностей, але й в істотній модифікації та оновленні систем цінностей в межах окремих національних держав.

ЛІТЕРАТУРА

1. World Values Survey/European Values Survey (WVS'EVS). The Values Surveys 1981–2004 URL: <http://www.wvsevsdb.com/wvs/WVSanalyzeQuestion.jsp>(дата зверення 30.03.2019).

2. Идентичности и ценности в эпоху глобализации / под ред. акад. НАН Украины Ю.Н. Пахомова и проф. Ю В. Павленко. К. : Наук. думка, 2013. 432 с.

3. Яковец Ю. В. Глобальные экономические трансформации XXI века. М. : Экономика, 2011. 268 с.

4. Кувалдин В. Глобальность: новое измерение человеческого бытия. Грани глобализации: трудные вопросы современного развития. М. : Альпина Паблишер, 2003. С. 31–98.

Науковий керівник – Слющинський Б.В., доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціології Маріупольського державного університету.

УДК 316.723(477.62-2МАР)

*Паскевич Орина,
студентка 1 курсу
спеціальності «Соціологія»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В МАРІУПОЛІ

Статтю присвячено дослідженню міжкультурної комунікації в м. Маріуполі. Міжкультурна комунікація – це обмін знаннями, ідеями, думками та емоціями між людьми різних культур. Отже, можна зробити висновок, що міжкультурна комунікація – це вид комунікації, в якому відправник і одержувач належать до різних культур. Маріуполь – велике багатонаціональне місто, в якому мирно уживаються українці, росіяни, греки і ще кілька десятків національностей. Це земля, на якій стоять православні храми, мечеть і синагога; грецький і турецький культурні центри. Саме тому проблеми міжкультурної комунікації актуальні для нашого міста.

Ключові слова: культура, комунікація, національності, обмін, розвиток, поведінка, людина, процес, культурні цінності.

Статью посвящено исследованию межкультурной коммуникации в г. Мариуполе. Межкультурная коммуникация - это обмен знаниями, идеями, мыслями и эмоциями между людьми разных культур. Значит, можно сделать вывод, что межкультурная коммуникация – это вид коммуникации, в котором отправитель и получатель принадлежат к разным культурам. Мариуполь – большой многонациональный город, в

которм мирно уживаються українці, росіяне, греки и еще десятки національностей. Это земля, на которой стоят православные храмы, мечеть и синагога; греческий и турецкий культурные центры. Именно поэтому проблемы межкультурной коммуникации актуальны для нашего города.

Ключевые слова: культура, коммуникация, национальности, обмен, развитие, поведение, человек, процесс, культурные ценности.

The article is devoted to the study of intercultural communication in the city of Mariupol. Intercultural communication is the exchange of knowledge, ideas, thoughts and emotions between people of different cultures. This means that it can be concluded that intercultural communication is a type of communication in which the sender and receiver belong to different cultures. The city of Mariupol is a large multinational city in which Ukrainians, Russians, Greeks and other nationalities get along peacefully. Orthodox churches, mosques and synagogues are stand; Greek and Turkish cultural centers on this land. That is why the problems of intercultural communication are relevant for our city.

Key words: culture, communication, nationality, exchange, development, behavior, people, process, cultural values.

У м. Маріуполі проживає близько 104 етносів і національностей. Склалось так історично, що в цей регіон приїжджали за власним, або ні, бажанням чисельні етноси і національності. З XVIII століття сюди переселяли греків, німців, євреїв та представників інших національностей. Тобто відбувався процес активного заселення регіону, а разом з ним й становлення певних міжнаціональних та міжкультурних відносин [1, с.8]. Зважаючи на це, ми бачимо, що вже тоді тема міжкультурних відносин та міжкультурної комунікації була актуальна. Але й сьогодні вона не втратила актуальності.

Що ж впливає на міжкультурну комунікацію? На це впливають постійні й активні зміни, що спричинені, у будь-який період часу, міграційними процесами, війнами, розвитком технологій та економіки. Ця проблема актуальна і сьогодні, оскільки мають місце прояви нетолерантності, принципового закоренілого неприйняття та неповаги окремими людьми чи то національними спільнотами людей інших національностей [1, с.8]. Мені здається, щоб не виникала ця проблема потрібно з`ясувати предмет та мету міжкультурної комунікації. Предметом міжкультурної комунікації є контакти, які відбуваються на різних рівнях, в різній аудиторії, у двосторонньому, багатосторонньому, глобальному аспектах. Метою є створення умов для розвитку конструктивного діалогу, рівноцінного стосовно представників інших культур. Бо процес міжкультурної

комунікації – це специфічна форма діяльності, яка передбачає знання іноземних мов, матеріальної та духовної культури іншого народу, релігії, цінностей, моральних установок, світоглядних уявлень. В сукупності вони визначають модель поведінки партнерів по комунікації. Тільки поєднання цих двох видів знання – мови і культури – забезпечує ефективне та плідне спілкування, служить основою міжкультурної комунікації.

Також я хочу приділити увагу формам та типам міжкультурної комунікації, які найчастіше зустрічаються в м. Маріуполі. Так, виділяють дві форми міжкультурної комунікації – пряму та непряму. При прямій комунікації інформація адресована відправником безпосередньо одержувачу і може здійснюватися як в усній, так і в письмовій формі. Тобто це толерантне спілкування двох або більше людей різних національностей, культур. Непряма комунікація – це комунікація, в якій інформаційними джерелами виступають твори літератури, мистецтва, телебачення, радіо та інші ЗМІ. У процесі міжкультурної комунікації кожна людина одночасно вирішує кілька найважливіших завдань: зберегти свою ідентичність і увійти в іншу чужу культуру. Комбінація можливих варіантів рішення цих завдань і визначаються основними формами міжкультурної комунікації.

Тепер перейдемо до типів міжкультурної комунікації. Перший тип – міжетнічна комунікація. Мені здається, що саме цей тип комунікації найчастіше зустрічається на вулицях Маріуполя. Бо він передбачає спілкування між особами різних етносів, що представляють різні народи або етнічні групи, тому що ознакою міста Марії є складна й дуже яскрава етнічна палітра. Другий тип – масова комунікація, яка представляє процес поширення інформації за допомогою технічних засобів. Особливо цей тип характерний для сьогодення. Третій тип – вербальна комунікація. Це мовне спілкування, що виражається в обміні думками та емоціями між співрозмовниками. Вона утворює основу всієї культури будь-якого народу, створює умови для взаємовпливу людей один на одного. Це може бути зустріч звичайних друзів, які відносяться до різних етносів, де відбувається обмін почуттями і емоціями один з одним. Останнім типом міжкультурної комунікації є невербальна комунікація. Вона відтворюється за допомогою невербальних засобів комунікації: жести, міміка, рухи тіла, погляди, манера поведінки в суспільстві, одяг і запахи. Звісно, існує ще багато типів міжкультурної комунікації, але для м. Маріуполя, на мою думку, підходять лише ці типи.

Отже, міжкультурна комунікація – це мостик, який поєднує між собою етноси, національності, покоління і, взагалі всі суб'єкти населення, створює можливість для спілкування і порозуміння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація в українському Приазов'ї. К. : «Аквілон-Плюс», 2008. 496 с.

Науковий керівник – Слющинський Б.В., доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціології Маріупольського державного університету.

УДК 316.74:069

*Потапова Наталія,
кандидат економічних наук, доцент,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ У РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Розглянуто роль і особливості літературних музеїв у розвитку міжкультурної комунікації. За приклад обраний один із найстаріших літературних музеїв на пострадянському просторі - Державний музей-заповідник М.Ю. Лермонтова в П'ятигорську.

Ключові слова: літературний музей, міжкультурна комунікація, соціокультурний інститут, інформаційні технології, між музейна взаємодія.

Рассмотрены роль и особенности литературных музеев в развитии межкультурной коммуникации. В качестве примера выбран один из старейших литературных музеев на постсоветском пространстве – Государственный музей-заповедник М.Ю. Лермонтова в Пятигорске.

Ключевые слова: литературный музей, межкультурная коммуникация, социокультурный институт, информационные технологии, меж музейное взаимодействие.

The role and features of literary museums in the development of intercultural communication are considered. As an example, one of the oldest literary museums in the post-Soviet space is chosen - the State Museum-Reserve M.Yu. Lermontov in Pyatigorsk.

Key words: literary museum, intercultural communication, sociocultural institution, information technologies, inter-museum interaction.

В даний час розвиток культурного потенціалу входить в число найважливіших пріоритетів розвитку багатьох держав. Велика роль у розвитку міжкультурної комунікації належить музеям, які мають достатньо ресурсів, широкий спектр можливостей та значний науковий і освітній потенціал для того, щоб сприяти діалогу і збагаченню різних культур. Це особливо важливо в процесі освіти, розвитку і виховання особистості, а також культурного розвитку суспільства в цілому. Музей є соціокультурним інститутом, центром передачі соціокультурного досвіду і перетину наукового, історичного і художнього пластів. У контексті проблем міжкультурної комунікації музей можна трактувати як:

- простір комунікації, що надає можливість спілкування широкому колу і великій кількості відвідувачів, наповнений цілеспрямовано відібраними об'єктами історико-культурного значення, тобто комунікаційний майданчик, оснащений необхідним матеріально-технічним обладнанням та професійним сервісом;

- місце зустрічі суб'єктів комунікації, доступне для тих, хто володіє інформацією і зацікавлений в її поширенні, а також для тих, хто має потребу в цій інформації;

- комунікаційний вузол, тобто місце прийому, наукової обробки та систематизації, спеціального зберігання, переадресації, перерозподілу і доставки інформації соціокультурного значення, що міститься в музейних предметах.

Особливе місце в розвитку міжкультурної комунікації належить монографічним літературним музеям-заповідникам. Літературні музеї пов'язують життя і творчість письменника з культурним життям регіону та країни, формуючи їх інформаційно-культурний простір. Вони пробуджують інтерес населення до біографії і творчості письменника, до його літературної спадщини. Літературні музеї формують культурне обличчя того регіону, де вони розташовані, формують інформаційно-культурні потоки цього регіону, створюють туристичні маршрути, сприяють культурному обміну між регіонами та країнами. Досить часто літературні музеї-заповідники є центрами культури свого регіону, стаючи місцем проведення різних заходів історико-культурного значення, а також місцем спілкування творчих людей.

Літературні музеї прагнуть до розвитку нових форм та способів комунікації з суспільством, оскільки змінюються запити суспільства. Пріоритетним напрямком музейної справи на сучасному етапі стають питання подальшого розвитку міжнародної, міжкультурної та між музейної співпраці, а також використання інноваційних, інформаційних, комунікативних технологій. Відкритим залишається питання про розробку нових систем музейної комунікації, поряд з традиційними формами і функціями зберігання, систематизації та популяризації музейних зібрань.

Одним із найстаріших літературних музеїв на пострадянському просторі є Державний музей-заповідник М.Ю. Лермонтова в П'ятигорську, створений у 1912 р. Концепція його розвитку передбачає вивчення, збереження та популяризацію творчої спадщини М. Ю. Лермонтова. В рамках взаємодії із суспільством Державний музей-заповідник М. Ю. Лермонтова активно здійснює свою діяльність за всіма напрямками: науково-дослідна, науково-фондова, експозиційно-виставкова, культурно-освітня. Музей розвиває міжнародні наукові та культурні зв'язки, проводить інформаційну роботу, завдяки чому реалізуються культурно-освітня і комунікативна функції музею.

Державний музей-заповідник М. Ю. Лермонтова сьогодні використовує сучасні технології, найважливішою з яких є соціальне партнерство. Соціальне партнерство передбачає розвиток та встановлення наукового і культурного співробітництва з громадськими, комерційними та міжнародними структурами, що базується на загальних інтересах у сфері музейної справи, культурного, соціального та гуманітарного розвитку. Це сприяє зміцненню культурних зв'язків між країнами і народами, розвитку між музейної і міжкультурної комунікації, спрямованої на обмін ідеями, інформацією, цінностями і досвідом.

Розглянемо деякі аспекти міжкультурної та між музейної комунікацій Державного музею-заповідника М. Ю. Лермонтова:

1) У взаємодії музею із суспільством провідне місце сьогодні належить електронним комунікаціям, які відкривають широкі можливості для розвитку і вдосконалення системи управління музеями. Впровадження інформаційних технологій в музейну роботу сприяє збільшенню відвідуваності та піднімає рейтинг музею. Сьогодні Державний музей-заповідник М.Ю. Лермонтова використовує такі технології, як аудитори, аудіогіди, віртуальні конференції, мультимедійні програми, мобільні експозиції, інтернет-колекції, 3D-технології і т .д.

2) Важливим напрямком діяльності музею є створення веб-сайту, який стає сьогодні не тільки джерелом комунікаційного процесу і популяризації діяльності музею, а життєвою необхідністю кожного музею. Впровадження та розвиток інформаційних систем

в музеях дозволяє оптимізувати їх роботу, вийти на якісно новий рівень презентації їх послуг і колекцій, відкриває широкі можливості для подальшого розвитку наукового і культурно-освітнього потенціалу та доступ до світової музейної спільноти. Таким чином, активне використання інформаційних технологій підсилює ефект комунікаційної взаємодії. Позичуючи себе в культурному просторі (регіону, країни, світу), музей як важливий соціокультурний інститут повинен бути відомим і затребуваним. Частиною інформаційного менеджменту є широка видавнича та публікаторська діяльність музею-заповідника. У зв'язку з цим актуальним є використання в музеях для цілей видавничої та наукової роботи електронних каталогів і баз зображень замість виносу безпосередньо предметів зі сховища фондів.

3) Підвищення професійної кваліфікації співробітників шляхом проведення міжнародних і музейних форумів, конференцій, семінарів, що сприяють обміну професійним досвідом між фахівцями зарубіжних країн в сфері науки, культури та музейної справи, за допомогою чого також здійснюється міжкультурна комунікація. Успішним прикладом розвитку між музейної співпраці є традиційна щорічна наукова конференція, присвячена окремим аспектам вивчення біографії і творчої спадщини М.Ю. Лермонтова.

4) Удосконалення системи музейного менеджменту якості передбачає впровадження інноваційних підходів і методів в музейну роботу, зокрема, в області розвитку і реалізації інформаційних та PR-програм з використанням сучасних PR-технологій. Для музею сьогодні важливо не тільки представити свої колекції широкій аудиторії, а й зацікавити відвідувача, залучити його до діяльності музею як повноправного учасника соціокультурного процесу комунікації, використовуючи різні прийоми, форми і методи роботи з аудиторією. Музеї можуть вести повноцінний міжкультурний діалог і спілкуватися з різними віковими та соціальними групами. При цьому музею необхідно використовувати додаткові ресурси, насичені інноваційними технологіями, створювати нову виразну мову музейної експозиції та нові продукти культурно-освітньої діяльності, серед яких PR-проекти, виставки, програми, спеціальні акції та ін. Цей напрямок в Державному музеї-заповіднику М.Ю. Лермонтова реалізується в таких формах: конкурси читців, виставки, культурні акції («Ніч музеїв», «Ніч мистецтв», «Ніч кіно» та ін.), ігрові форми для школярів (конкурси, квести і т. д.) тощо. Окремо слід відзначити традиційний вечір пам'яті М.Ю. Лермонтова, що проводиться щорічно в день загибелі поета під відкритим небом, поряд із його останнім притулком, що зберігся в первозданному вигляді. Початок вечора збігається з часом загибелі поета на дуелі. Форма проведення таких вечорів пам'яті є унікальною і завжди привертає величезні потоки відвідувачів з різних

міст та країн, які бажають в цей день вшанувати пам'ять М.Ю. Лермонтова, доторкнутися серцем до його творчості та буття.

5) Пріоритетним завданням роботи музею в системі міжкультурної комунікації стає сьогодні активізація культурно-освітньої діяльності. Важливим є залучення відвідувача в музейну комунікацію за допомогою нових методик, способів і технологій, що використовуються в процесі виховання і навчання. Це ставить нові завдання перед музеями та музейною педагогікою як способом комунікації з відвідувачем, його залученням до музею та духовних цінностей. Реалізація музеєм культурно-освітньої функції набуває великого значення для соціокультурного розвитку суспільства. Специфічною особливістю Державного музею-заповідника в П'ятигорську є наявність у ньому відділу, який називається «Будинок Аляб'єва». Він пов'язаний з ім'ям О.О. Аляб'єва, який квартирував у цьому будинку в 1832 р. Незважаючи на те, що «Будинок Аляб'єва» був включений до складу музею тільки в 1997 році, сьогодні він став своєрідним культурним центром П'ятигорська. Тут розташовані два виставкові зали, де відвідувачі можуть познайомитися з графічними та живописними роботами зі збирання фондів музею, а також із персональними виставками художників. Також у «Будинку Аляб'єва» є концертний зал, де регулярно проходять концерти, музичні та літературні вечори, презентації, зустрічі з творчими людьми [1, с. 24]. Усе це сприяє спілкуванню творчих людей, зміцненню культурних зв'язків між ними, робить музей культурним центром П'ятигорська та Кавказьких Мінеральних Вод у цілому.

Виділені фактори взаємодії літературного музею із суспільством та напрямки його діяльності визначають багаторівневий характер міжкультурної та між музейної комунікації.

Таким чином, в даний час функції музеїв видозмінюються, оскільки змінюються суспільні запити. Особливістю сучасного музею є передача інформації через різні форми наукової та культурно-освітньої діяльності. В цьому відношенні літературний музей є найважливішим елементом інфраструктури міжкультурної комунікації, формуючи культурний профіль та інформаційно-культурні потоки регіону, де він розташований, що сприяє культурному обміну між регіонами та країнами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Государственный музей-заповедник М. Ю. Лермонтова. Путеводитель. Пятигорск, 2013. 32 с.

Науковий керівник – Янковський С.В., кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

УДК 316.772

Каракай Ігор,
*студент ОС «Магістр»
спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

ВЕБІНАР ЯК ЗАСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглядається питання нової системи обміну знаннями з використанням глобальної інформаційної мережі. Аналізується, наскільки ефективно сприятиме використання нової системи дистанційного навчання на міжкультурну комунікацію у сфері освіти.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, дистанційне навчання, вебінар.

В статье рассматривается вопрос новой системы обмена знаниями с использованием глобальной информационной сети. Анализируется, насколько эффективно будет способствовать использование новой системы дистанционного обучения на межкультурную коммуникацию в сфере образования.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, дистанционное обучение, вебинар.

The article deals with the issue of a new knowledge sharing system using the global information network. It is analyzed how efficiently the use of the new distance learning system for intercultural communication in the field of education will be promoted.

Key words: intercultural communication, distance learning, webinar.

Наприкінці ХХ століття міжкультурні комунікації отримали нову форму розвитку під назвою глобальна комп'ютерна мережа Інтернет. Міжкультурна комунікація змінила свої властивості спілкування і стала набагато простіше: з'явилися нові способи спілкування і обміну знаннями між людьми різних культур і національностей. З розвитком

мережі Інтернет ми отримали можливість не тільки спілкуватися при допомозі смс-банкінгу, але й проводити відео- та аудіо конференції, що дозволило вивести спілкування людей на рівень інтерактивного діалогу у реальному часі.

Аналізуючи XXI століття, можна, констатувати факт, що зараз ми маємо можливість спілкуватися з людьми з інших країн, відвідувати віртуальні екскурсії найкращих музеїв світу, дивитись в режимі реального асу концерти, спектаклі в будь-якій країні світу. Це не повний список можливостей, який надається світовою комп'ютерною мережею. Окрім, всього цього ми отримали можливість навчатися в інших закладах вищої освіти дистанційно. Початок XXI століття характеризується новим типом обміну знаннями під назвою «вебінар». Поняття «вебінар» включає в себе синтез двох понять «Web» і «seminar». Система вебінарів дозволяє освітянам отримати нові знання не виїжджаючи за межі свого городу або країни [1]. Для цього головним квитком вебінару є комп'ютер і Інтернет. З веденням в процес навчання поняття «вебінар» ми зможемо надати дистанційно студентам більш високий рівень навчання. При введенні в процес навчання системи вебінарів заклад вищої освіти може розширити географію своїх слухачів і їх кількість. Система вебінарів широко використовується багатьма зарубіжними навальними закладами і долучає найкращих викладачів світу і дозволяє отримувати освіту людям з різних країн.

Окрім, освітянського процесу, система вебінарів може слугувати для комунікації і обміну досвідом. На цих площадках можна організовувати наукові конференції і дискусійні клуби для більш тісного спілкування студентів і викладачів різних навальних закладів, зокрема і у Європі. Такий спосіб дозволяє студентам пізнати своїх однодумців – представників різних культур, що в подальшому приведе к найкращому розумінню культурних і національних поглядів, розширить світогляд і позбавить від культурного шоку при поїдці до цих країн.

Вебінар – семінар, учасники якого взаємодіють через Інтернет і реальному світі. Доповідач і слухачі знаходяться біля комп'ютера і можуть брати участь у дискусії, спілкування відбувається у режимі конференц-зв'язку [2]. Система вебінарів дозволяє:

- демонструвати слайд-шоу – для наглядного відображення матеріалу лекції,
- проводити відео трансляцію – аудиторія може бачити як самого докладчика, так і відеоматеріал,
- здійснювати запис семінару – це дає змогу слухачам, які не потрапили на семінар або бажаним прослухати ще раз, подивитись його запис,
- проводити опитування і дослідження – дозволяє доповідачу опитувати аудиторію у режимі реального зв'язку.

Отже, підраховуючи вище сказане, автор приходиться до висновку, що використання вебінарів як засобів навчання і міжкультурної комунікації буде розширятися з розвитком технологій. Саме такий вид навчання зможе вивести рівень української освіти на рівень світових стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Диордица С. Г., Торопцов В. С., Ивашко Л. М. Инновационные информационно-коммуникационные технологии обеспечения качества высшего образования. Монография. Одесса. Атлант. 2012. 230 с.
2. Кухаренко В. М. Використання вебінарів у навчальному процесі. 2011. № 2 (90). С. 12-16.

Науковий керівник – Янковський С.В., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

УДК 316. 28:316.723

*Бабенко Вероніка,
студентка 1 курсу
спеціальності «Соціологія»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРИАЗОВ'І: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

В останні роки Україна у зв'язку з розширенням її міжнародних відносин з іншими країнами світу, а також багатонаціонального складу населення України, особливий теоретичний і практичний інтерес стали уявляти проблеми міжкультурної комунікації між цими національностями. На сьогодні міжнародні відносини не обмежуються обговоренням проблемних питань лише на високому урядовому і дипломатичному рівні, а

все частіше стають часткою повсякденного життя людей. Тому саме зараз дослідження міжкультурної комунікації набуває все більшої актуальності.

Ключові слова : нація, етнос, національний характер, менталітет, глобалізаційні зміни, комунікація, міжкультурна комунікація.

В последние годы Украина в связи с расширением ее международных отношений с другими странами мира, а также многонационального состава населения Украины, особый теоретический и практический интерес стали представлять проблемы межкультурной коммуникации между этими национальностями. На сегодняшний день международные отношения не ограничиваются обсуждением проблемных вопросов лишь на высоком правительственном и дипломатическом уровне, а все чаще становятся частью повседневной жизни людей. Поэтому именно сейчас исследования межкультурной коммуникации приобретает все большую актуальность.

Ключевые слова: нация, этнос, национальный характер, менталитет, глобализационные изменения, коммуникация, межкультурная коммуникация.

In recent years Ukraine in connection with expansion of its international relations with other countries of the world and the multinational structure of the population of Ukraine, problems of cross-cultural communication between these to nationalities began to be of a particular theoretical and practical interest. Today the international relations are not limited to discussion of problematic issues only at the high government and diplomatic level, and even more often become a part of everyday life of people. Therefore right now researches of cross-cultural communication acquire the increasing relevance.

Key words: nation, ethnos, national character, mentality, globalization changes, communication, cross-cultural communication.

Виникнення міжкультурної комунікації, які більшості наук, зумовлене потребами суспільства. А саме особливої актуальності навички у сфері міжкультурного спілкування набули в часи бурхливого розвитку міжнародних контактів, які розпочалися в 70-ті роки ХХ ст., а в Україні – це сталося пізніше.

Далі за для того, щоб краще розуміти термін міжкультурна комунікація, потрібно розглянути насамперед поняття «нація», «народ» і «етнос». Їх в загалом використовують для позначення великих культурно-історичних людських спільнот. Етнос співвідноситься із нацією, як саме частина із цілим, з цього ми можемо розуміти, що поняття «етнічна свідомість» вужче порівняно з поняттям «національна свідомість», проте їх вживають і як

«національно-етнічна свідомість». Зміст національно-етнічної свідомості охоплює такі найважливіші складові: мовна і концептуальна картини світу; уявлення про спільність минулого, сьогодення та майбутнього; знання фольклору і т. п. А в свою чергу можливо сказати, що менталітет – це спосіб світобачення людини як представника певної нації та соціально-культурної спільноти.

Визначив зміст цих понять ми можемо перейти до поняття комунікація, яке може вживатись як у широкому значенні, так і більш вузькому .«Комунікація (від лат. communicatio – зв'язок, повідомлення) – спілкування, що ґрунтується на взаєморозумінні; повідомлення інформації від однієї людини до іншої або кількох інших» [1, с. 543]. Стан комунікації– один із фундаментальних чинників сучасних суспільств, який може розширюватися у глобальних масштабах, цементуючи цілісність усієї людської спільноти» [2, с. 244]. «Комунікація міжкультурна – це соціокультурна взаємодія, яка акумулює інформацію про процеси комунікації між різними культурними уявленнями, поглядами, логіками, тлумаченнями, розуміннями в даному соціумі, у тому числі в контексті сприймання іншої, «чужої» культури, що в цілому обумовлює рівень загальної культури даного суспільства, від якого залежать зв'язки і відносини різних соціальних суб'єктів (окремих особистостей, малих і великих соціальних груп)» [3,с. 12].

Термін «комунікація» був введений на початку ХХ ст., а початок цього стало дослідження міжкультурної комунікації, а саме, коли у 1954 р. з'являється книга американських вчених: антрополога Е. Холла (1914–2004) і соціолінгвіста Д. Трагера (1906–1992) «Культура як комунікація» (Cultures Communication) [4, с. 582]. Так вперше ми зіштовхуємося з поняттям «міжкультурна комунікація».

Міжкультурна комунікація – це особливий вид так званого спілкування між носіями різних мов і культур, що становить соціальну умову формування соціокультурної толерантності цих етнографічних груп. Вона видозмінюється під впливом найрізноманітніших політичних, економічних, національних, міграційних, демографічних та інших чинників. Створення національного населення Приазов'я припадає на другу чверть ХVІІІ ст. А саме щодо етнічного складу населення регіону, то наприкінці 70-х рр. ХVІІІ ст. на колишніх землях Приазов'я проживали переважно українці, десь 64,36% та росіяни близько 8,09%, а пізніше на цій території з'явилися – греки, німці, болгары, євреї, поляки та ін. представники різних етнографічних груп. Які під впливом різних чинників потрапляли на цю територію. З часом різних національностей на наших теренах Приазов'я стало більше. Етнічний склад населення ускладнювався і за даними перепису на 2001 р. тут налічується більше 104 національностей і етнічних груп. Найчисленнішими є звичайно

насамперед українці, у своїй переважній більшості, а потім вже росіяни, греки, болгари, білоруси, євреї та ін., а найменші : голландці, ікорці, ногайці та ін.

Насамперед треба зазначити, що українське Приазов'я – це регіон з дуже складною і своєрідною не лише природою, але й історією етнічного розвитку. Фактори заселення справляли неоднозначний вплив на рівень етнічного складу населення й викликали відповідні демографічні, етнокультурні, соціальні й статусно-рольові зміни соціальної структури даного соціуму.

Можливо вказати на те, що історичні та етнічні аспекти Приазов'я дуже не однорідні. На це вплинули соціально-економічні та соціально-політичні чинники, а також особливі кліматичні умови та ландшафт нашого регіону. Можемо зазначити, що заселення регіону не закінчилося переселеннями представників різних національностей за часів російського царизму. Воно продовжувалося аж до ХХ ст., що у будь якого випадку змінювало його етнічну структуру. Національностей ставало більше і тому у зв'язку із розширенням міжнародних відносин особливий інтерес стали являти проблеми міжкультурної комунікації. Це досить яскраво підтверджує українське Приазов'я, де проживає близько 104 національностей та етнічні групи.

Таким чином, порушена проблема, є досить актуальною для сьогоденної України, вона вимагає подальшої уваги і прийняття відповідних рішень за для того, щоб усунути існуючі проблем міжкультурної комунікації в нашому регіоні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пустовіт Л. О. Словник іншомовних слів. Київ : Вид-во «Довіра» УНВЦ «Рідна мова», 2000. 1018 с
2. Соціологія : короткий енциклопедичний словник. Київ: Український Центр духовної культури, 1998. 736 с.
3. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація в українському Приазов'ї. Київ : Аквілон-Плюс, 2008. 496 с.
4. Основы теории коммуникации: учеб. Москва: Гардарики, 2003. 615 с.
5. Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации. Москва: Высшая школа, 2005. 310 с.

УДК 378.014.6:004

*Білоусова Валерія,
студентка ОС «Магістр»*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ УНІВЕРСИТЕТУ

Порушуються питання використання Інтернету та соціальних мереж в освітній сфері. Розглядається їх роль у формуванні іміджу закладу вищої освіти

Ключові слова: соціальні мережі, заклад вищої освіти, імідж університету, офіційний сайт, освітній процес.

Затрагиваются вопросы использования Интернета и социальных сетей в образовательной сфере. Рассматривается их роль в формировании имиджа высшего учебного заведения.

Ключевые слова: социальные сети, высшее учебное заведение, имидж университета, официальный сайт, образовательный процесс.

Issues of the use of the Internet and social networks in the educational sphere are being addressed. Their role in shaping the image of a higher education institution is considered.

Key words: social networks, institution of higher education, university image, official site, educational process.

У двадцять першому столітті роль інформації в житті людини і людства постійно зростає. Інтернет технології використовуються практично в кожній сфері життя суспільства. Також, вони стали невід'ємною частиною освітнього процесу.

Соціальні мережі є одним з найпопулярніших інтернет ресурсів, особливо серед школярів, студентів, викладачів, тощо. Соціальна мережа - платформа, онлайн-сервіс або веб-сайт, призначені для побудови, відображення і організації соціальних взаємовідносин в Інтернеті [1]. Присутність університетів в соціальних мережах носить в більшій мірі рекламно-інформаційний характер. Одним з ефективних способів залучення студентів, які використовують багато навчальних закладів, є створення привабливого іміджу вузу і його підтримку. Імідж вузу впливає на посилення позицій на локальному ринку освітніх послуг, а також в цілому свідчить про рівень розвитку освіти. Важливою складовою іміджу вузу стає позиціонування його в соціальних мережах, так як сучасні студенти активно використовують мережі Інтернет.

Багато вузів країни мають офіційні профілі і сторінки в популярних соціальних мережах. Наприклад, Маріупольський державний університет має офіційні сторінки в таких соціальних мережах: Twitter, Facebook, YouTube, Instagram, Telegram, LinkedIn. Соціальні мережі можна адаптувати для навчальних цілей. Наприклад, викладаючи навчальні матеріали, відеоролики, фотографії, аудіозаписи та інші документи. З їх допомогою можна інформувати студентів про навчальний процес (розклад занять, графік сесій і т. д.). Соціальні мережі дозволяють організовувати форуми, голосування, опитування, а також, студенти можуть задавати питання, залишаючи свої коментарі. Крім педагогічних можливостей і функцій, сучасні заклади вищої освіти виконують соціальні та економічні функції. Сучасна освіта характеризується великим вибором і високою конкуренцією наданих освітніх послуг, що ставить перед закладом вищої освіти складну задачу залучення нових студентів. До функцій соціальних мереж в формуванні іміджу університету відносяться: інформування, формування думки, рекреаційна, спілкування[3]. Тобто, головне завдання полягає в тому, щоб залучити потенційних студентів до участі у вирішенні проблем власного вибору і задоволення інформаційних потреб. Ефективним інструментом для позиціонування закладу вищої освіти є сайт вузу. Соціальні мережі і сайти вузів дозволяють тримати громадськість у курсі останніх подій, надають інформацію, збирають інформацію і статистичні дані, показують індивідуальність університету і забезпечують зворотний зв'язок з аудиторією.

Наприклад, розглядаючи соціальні мережі і офіційний сайт Маріупольського державного університету, можна побачити, що кожен день оновлюються новини, які стосуються діяльності університету, освітлена інформація про структуру університету, вказані нормативні документи. Також, дається інформація, яка буде актуальна для абітурієнтів та іноземних громадян. Окрема увага приділяється науковій діяльності університету: конференції, семінари, наукові видання, наукові школи та інше. В YouTube існує канал, де розміщені репортажі, які висвітлюють діяльність університету. Через такі соціальні мережі як, Twitter, Facebook, Instagram, Telegram, LinkedIn користувач може задати питання, які його хвилюють.

Отже, створення ефективного іміджу на основі сайтів і соціальних мереж стало актуальним у зв'язку з реформуванням української освіти і створенням в закладах вищої освіти інноваційних структур з використанням Інтернет-технологій. Ефективне використання соціальних мереж може послужити залученню потенційних співробітників, партнерів та інших користувачів. Головними перевагами використання соціальних мереж є те, що така форма мережевих технологій є звичним середовищем для учнів, а також забезпечення різноманітних форм комунікації.

Науковий керівник – Янковський С.В., кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбенко Н. В. Особливості формування іміджу сучасного університету. Освітологічний дискурс. 2014. № 1 (5). с. 36–45.
2. Карпенко Ю. М. Імідж вищого навчального закладу: основні складові та проблеми формування. Науковий вісник Полісся. 2015. №1(1). с. 118–124.
3. Пелецишин А. М. Захист інформаційного образу ВНЗ від цілеспрямованих дій у соціальних середовищах Інтернету. Науково-практичний журнал “Захист інформації”. 2012. Т.14. № 3 (56). с. 87–93.
4. Фими́на М. А. Ими́дж вуза как составляющая системы образования. Актуальные задачи педагогики: материалы Междунар. науч. конф. (г. Чита, декабрь 2011 г.). Чита: Издательство Молодой ученый, 2011. с. 68–72.

УДК 316.472.3(477.62-2МАР) «1917»

Романцов Володимир,

*доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історичних дисциплін МДУ,*

Романцова Наталя,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та соціології МДУ.*

(м. Маріуполь)

МІЖЕТНІЧНА ВЗАЄМОДІЯ У РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЯХ 1917 РОКУ У МАРІУПОЛІ

Статтю присвячено аналізу питання міжетнічної взаємодії у багатонаціональній громаді Маріуполя у революційних подіях 1917 р. Розглядаються питання культурних та політичних контактів української, грецької, єврейської, вірменської спільнот. Висвітлюються проблеми забезпечення національно-культурних потреб та політичних інтересів різних етнічних спільнот Маріуполя. Це дозволяє в наш час враховувати історичний досвід міжетнічної взаємодії в суспільстві революційної доби.

Ключові слова: міжетнічна взаємодія, полікультурне суспільство, українська, грецька, єврейська, вірменська етнічні спільноти.

Стаття посвячена аналізу питання про міжетнічне взаємодія в багатонаціональному Маріуполі в революційних подіях 1917 р. Розглядаються питання культурних і політичних контактів української, грецької, єврейської, армянської громад. Розглядаються проблеми забезпечення національно-культурних потреб і політичних інтересів різних етнічних громад Маріуполя. Це дозволяє в наше час враховувати історичний досвід міжетнічного взаємодія в суспільстві революційної епохи.

Ключевые слова: межэтническое взаимодействие, поликультурное общество, украинская, греческая, еврейская, армянская этнических общностей.

The article is devoted to the analysis of the issue of interethnic interaction in the multinational community of Mariupol in the revolutionary events of 1917. Issues of cultural and political contacts of Ukrainian, Greek, Jewish, Armenian communities are discussed. The problems of provision of national-cultural needs and political interests of various ethnic communities of Mariupol are covered. This allows us to take into account the historical experience of interethnic interaction in a society of a revolutionary age.

Key words: interethnic interaction, multicultural society, Ukrainian, Greek, Jewish, Armenian ethnic communities.

У полікультурному суспільстві дуже актуальним є питання міжетнічної взаємодії. Постає потреба формування толерантності у міжетнічних стосунках, забезпечення національно-культурних потреб та політичних інтересів різних етнічних спільнот. Протягом багатьох десятиліть існування Маріуполя сформувався поліетнічний склад населення. Серед мешканців міста є українці, греки, росіяни, євреї, білоруси, грузини, вірмени, німці, татари та інші етнічні спільноти. У різні періоди історії вони пройшли складний шлях міжетнічної взаємодії. Це ставить на порядок денний питання щодо гармонізації міжетнічних стосунків мешканців міста.

В нинішніх суперечливих суспільних умовах, коли в країні відбуваються реформи, а, з іншого боку, має місце складна військово-політична ситуація, обумовлена російською військовою агресією на Південному Сході країни, необхідно враховувати історичний досвід революційних трансформацій 100-річної давнини. Деякі аспекти досліджуваної теми певною мірою розглядалися у працях П. Мазура [5], В. Романцова

[16; 17; 18; 19], Л. Якубової [22], наукових співробітників Маріупольського краєзнавчого музею [1], у тезах студентів-істориків МДУ [3; 21]. Метою статті є висвітлення питань міжетнічної взаємодії у багатонаціональній громаді Маріуполя в революційних подіях 1917 р.

Греки, які до середини ХІХ ст. мали захищену законом монополію на проживання в Маріуполі, на початку ХХ ст. втратили чисельну перевагу серед мешканців міста, але вони становили абсолютну більшість гласних Маріупольської міської думи. Представники грецької спільноти були міськими головами Маріуполя. Царською владою була дозволена діяльність товариства маріупольських греків-нащадків вихідців з Криму та грецького благодійного товариства [4, с. 316 – 326; 1, 132].

На початку ХХ ст. чисельно значну національну спільноту Маріуполя становили українці. В роки Першої світової війни їхня чисельність зросла за рахунок переселенців та певної частини військовослужбовців 24-го запасного піхотного полку, який дислокувався у Маріупольському передмісті. Але українці терпіли утиски з боку царської влади в мовному та політичному питаннях. Імперська влада та більшість російського суспільства завжди розглядали українців відповідно до стійких історичних міфів як невід'ємну складову «русского народа», як «малоросів», які не можуть претендувати на самобутній національно-культурний, а, тим більше, національно-політичний статус. У 1916 р. українське товариство «Просвіта» було заборонене на території Катеринославської губернії [5].

Значну частку населення Маріуполя становили євреї. Маючи в місті молитовні будинки (синагоги) та кілька національних початкових навчальних закладів [1, с. 127, 130], вони обмежувались у національно-культурних та політичних правах, не були представлені у міській думі, а в жовтні 1905 р. пережили жорстокі чорносотенські погроми. [2, с. 90].

Російська демократична революція 1917 р., яка призвела до падіння самодержавства, а також Українська революція, яка розпочалася в цей час, мали великий вплив на маріупольську поліетнічну громаду. 21 березня 1917 р. Тимчасовий уряд прийняв постанову про відміну віросповідальних та національних обмежень, які були «встановлені діючими узаконеннями» [8]. Цим були створені сприятливі умови для міжетнічної взаємодії національних спільнот у Маріуполі.

У цей час демократична громадськість Маріуполя неодноразово проводила акції за участю представників різних етнічних спільнот. У масовій демонстрації на підтримку революції та суспільних реформ, яка відбулася в місті 10 березня 1917 р., її учасники несли транспаранти не лише російською, але також українською та єврейською

мовами [6]. Масова демонстрація відбулася в місті також 1 травня. Серед учасників цієї ходи була група українців з прапором «Вільна Україна», а також сіоністи та «бундівці» [5, с. 12, 13].

Представники етнічних спільнот Маріуполя активно долучилися до процесу демократичних перетворень. До Маріупольського громадського виконавчого комітету, створеного на хвилі демократизації, було обрано відомих представників грецької громади, які становили впливову групу у складі В. Бахалова, В. Гіацинтова, І. Пічахчі, К. Пічахчі, Г. Псалті, П. Асланов, І. Куркчі, Н. Куркчі, Н. Дульгерова, українця І. Коваленка, єврея Д. Розенталя [7]. Проте серед членів громадського виконавчого комітету домінували представники грецької спільноти.

Маріупольські греки на початку революції орієнтувалися на загальноросійські демократичні інституції. Вони розширили свої попередні можливості реалізації політичних прагнень, демонструючи прихильність до демократичних принципів. Активними діячами Маріупольської міської думи були Д. Хараджаєв, Палеолог, Шаповалов, Г. Псалті, І. Пічахчі, В. Гіацинтов [9].

На початку революції в Маріуполі поряд з діючими грецькими товариствами заявили про себе також інші національні товариства. В місті було створене українське товариство, провідними якого були викладач епархіального училища С. Липківський та член повітового земського зібрання, член міського громадського виконавчого комітету І. Коваленко [5, с. 17]. Активними діячами українського товариства були І. Маркович на заводі «Нікополь» та Безуглий у міністерській школі [10]. Осередки цього товариства діяли на заводах «Нікополь» і «Провіданс», в Олександрівській чоловічій гімназії, в гімназії Лобачевського, в міністерській школі, у земському інвалідному домі [5, с. 9].

Серед українців, які мешкали в Маріуполі, на весні 1917 р. поширювалися ідеї національно-культурного та державного відродження. Українське товариство в цей час уже не обмежувалося культурно-просвітницькою діяльністю, але також включилося до громадсько-політичного руху на полі Української революції. Під впливом рішень Всеукраїнського військового з'їзду розгорнувся процес українізації військових частин, до чого долучилися також військовослужбовці 24-го піхотного запасного полку, який дислокувався в Маріуполі. 8 червня на фронт проводжали солдатів-українців, про що інформувала маріупольська газета. Солдатам, яких проводжали, вручили український національний прапор, а маріупольський просвітянський хор співав «Заповіт» Тараса Шевченка, «Ще не вмерла Україна» та деякі народні пісні [12].

Протягом березня – травня 1917 р. під сіоністськими гаслами активізувалася діяльність єврейської спільноти Маріуполя. Організаторами сіоністського руху в

Маріуполі були члени так званого Палестинського одеського комітету. У місті відбувалися масові зібрання сіоністів, єврейських соціал-демократів [5, с. 9, 11]. У Маріуполі здійснювався набір учнів до приватної єврейської чоловічої гімназії [10, 11]. Одночасно в місті була відкрита єврейська бібліотека [10]. 8 травня на першому в Маріуполі вільному сіоністському мітингу на тему «Чого хочуть сіоністи», було зазначено: «Сіонізм прагне створити право на захищене пристанище для євреїв у Палестині» [11]. Аналіз єврейського руху в Маріуполі свідчить про те, що він був розколотий. Частина єврейських організацій була зорієнтована на необхідність вирішення своїх етнокультурних та політичних проблем за місцем проживання, а інша, більш радикальна – прагнула до виїзду на палестинську землю.

Певною мірою в Маріуполі розвивався вірменський національний рух. 11 березня відбулися загальні збори Маріупольського вірменського комітету, на які з'явилися майже всі вірмени, що проживали в місті [12].

Осінь 1917 р. у Маріуполі, як і загалом в Україні, виявилася дуже соціально-напруженим часом. У цей період відбувалося кілька виборчих кампаній, насичених гострою політичною боротьбою, до якої активно долучилися громадські та політичні сили різних маріупольських етнічних спільнот. Внаслідок виборів до Маріупольської міської думи, які відбулися на демократичних засадах 8 вересня 1917 р., українські політичні сили блокувалися з російською партією есерів [14]. Гласними нової міської думи були обрані представники українських партій І. Коваленко, Т. Коваленко та С. Липківський [5, с. 32].

III Універсал Української Центральної Ради (УЦР), проголошений 7 (20) листопада 1917 р., задекларував створення Української Народної Республіки (УНР), що означало відродження української державності. Саме з цього моменту її влада офіційно поширилася на територію Катеринославської губернії, в тому числі й на Маріуполь з повітом [20, с. 400]. 15 листопада газета «Мариупольское слово» опублікувала повний текст Третього Універсалу українською мовою. На основі законодавчих положень III Універсалу Генеральний секретаріат розпочав поширення своїх владних повноважень у Маріуполі та повіті. У Третьому Універсалі УЦР наголошувалося, що український народ, який «довгі літа боровшися за свою національну волю й нині її здобувши, буде твердо охороняти волю національного розвитку всіх народностей на Україні суціль» [20, с. 401].

Українська революція певною мірою захопила приазовських греків знезацька, але підштовхнула їх до національного політичного самовизначення. Процес формування грецької політичної організації у Маріупольському повіті відбувався повільно, виявився тривалим. Організаційне політичне оформлення маріупольської грецької громади припало на кінець 1917 р. 10 листопада 1917 р. у Маріуполі були проведені збори представників

волосних грецьких спільнот, які започаткували створення Маріупольської спілки грецького народу. Провідну роль у її формуванні відігравали ліберальні кола грецької інтелігенції та заможні селяни-греки. Членами спілки вважалися всі греки від дня їх народження. Її очолив авторитетний грецький діяч Ілля Якович Пічахчі [16]. Об'єднання маріупольських греків повинно було, на думку його організаторів, в складних існуючих політичних умовах захищати національні інтереси грецької громади.

І. Пічахчі наголошував, що важливим чинником цього процесу був III Універсал УЦР, який «прискорив національне об'єднання» маріупольських греків. За словами голови Маріупольської спілки грецького народу, цьому сприяло «включення до української території чотирьох нових губерній з Катеринославською в тому числі» та проголошення національно-персональної автономії народностей, які мешкали в Україні [15, 439].

У зв'язку зі створенням Маріупольської спілки грецького народу Генеральний секретаріат надіслав з Києва вітальну телеграму раді цієї спілки, підкресливши, що Українська Центральна рада забезпечує «за всіма народами вільної України право на національно-територіальну автономію» [2, с. 167].

Важливу роль у формуванні Маріупольської спілки грецького народу міг зіграти з'їзд представників грецького народу Маріуполя та Маріупольського повіту, який проходив 2 грудня 1917 р. Серед 43 делегатів з'їзду більшість становили представники грецької сільської спільноти – від рад селянських депутатів, волосних земств, сільських сходів [16, с. 60].

Маріупольська спілка грецького народу, заснована на демократичних засадах, визнала себе автономною частиною Загальноросійського союзу еллінів [3, с. 442]. Після проголошення УНР для маріупольських греків актуальним стало питання щодо визначення політичної позиції Маріупольської спілки грецького народу до новоутвореної держави.

На з'їзді представників грецького народу Маріуполя та Маріупольського повіту серед його делегатів виникла дискусія щодо приєднання до України, що свідчило про неоднозначне ставлення греків до цього питання. Представник Новокерменцької сільської громади Л. Янакі доводив вигоди для маріупольських греків від приєднання до України [15, с. 444]. З іншого боку, член ради з'їздів грецького народу Маріупольського повіту Н. Костаманов виступив проти цього [15, с. 437, 444], пропонуючи перетворити Маріуполь разом з повітом на вільне місто. Він був також проти участі в Українських Установчих Зборах вважаючи за необхідне лише послати до Києва «депутацію від грецького населення з особливими інструкціями» [15, с. 444, 445].

Голова Маріупольської спілки грецького народу І. Пічахчі переконливо аргументував необхідність визнання Української Народної Республіки. Він наголосив, що «на Україні у грецького народу буде надійний союзник у справі відстоювання національного самовизначення та захисту проголошених прав маленьких народностей. Крім того, Україна має цілий ряд таких промисловостей, які роблять Україну найбагатшою та промислово розвинутою країною» [15, с. 446]. У підсумку з'їзд підтримав постанову з цього питання про визнання УНР та про участь у виборах до Українських Установчих Зборів [3, с. 447].

Таким чином, перші політичні контакти УНР з лідерами маріупольської грецької громади виявили хороші потенційні можливості та перспективи співпраці Української держави з греками Приазовського краю. Представники Маріупольської спілки грецького народу, не дивлячись на певні сумніви, все ж прийшли до згоди про те, що для маріупольських греків державний зв'язок з Україною становить національний інтерес. Це було історичне рішення, яке відкрило шлях до подальшої їх інтеграції в українське громадянське суспільство. Отриманий історичний досвід сторічної давнини становить інтерес для нашого часу та потребує осмислення.

У революційних процесах 1917 р. за умов активної демократизації суспільно-політичного життя у поліетнічній громаді Маріуполя відбувалося національно-культурне та політичне відродження української, єврейської, вірменської спільнот, активізувалася діяльність греків. Ці процеси для кожної з зазначених етнічних спільнот Маріуполя мали свої особливості. Греки здійснювали політичну діяльність, використовуючи свій значний вже існуючий суспільний вплив, громадсько-політичну активність своїх впливових діячів. Українці відродили своє національне товариство, яке активно включилося до громадсько-політичного життя. Євреї та вірмени формували свої національні товариства, спираючись на активність та ініціативу своїх лідерів та спільнот. З часом в Приазов'ї поширилися процеси Української революції, в ході якої національні спільноти отримали підтримку з боку Центральної Ради. Ці процеси закладали основу подальшого полікультурного розвитку Маріуполя і свідчили про те, що етнічні спільноти повноцінно можуть розвиватися лише в демократичному суспільстві. У Маріуполі в цей час безперешкодно проводилися зібрання всіх діючих національних товариств. Газети «Маріупольская жизнь» (березень 1917 р.), «Маріупольское слово» (видавалася з 1 квітня 1917 р.) без дискримінації публікували повідомлення про діяльність усіх національних товариств.

Аналіз міжетнічної взаємодії у революційних процесах 1917 р. в Маріуполі дозволяє зробити висновок про те, що етнічні спільноти, які сформувалися в місті

підтримували толерантність у міжетнічних стосунках за умов утвердження в суспільстві демократичних засад. Можна говорити про те, що у міжетнічній взаємодії в Маріуполі були закладені певні традиції толерантності, які розвиваються в наш час і дають можливість підтримувати суспільну стабільність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божко Р. П. Мариуполь и его окрестности: взгляд из XXI века. Мариуполь: Рената, 2006. 355 с.
2. Весь Мариуполь. Фотоальбом. Иллюстрированная историческая хроника. Мариуполь: СПД Маликов, 2008. 320 с. с иллюстрациями.
3. Воротилова О. Діяльність єврейської громади Маріуполя на початку демократичної революції. Дебют: Збірник тез доповідей студентів історичного факультету МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2019. За заг. ред. д. політ. н., проф. К В. Балабанова, д. е. н., проф. О. В. Булатової. Маріуполь, 2019. С. 4 – 6.
4. Калоеров С. А. В послереформенной царской России (1861–1918). Харьков: Изд-во НТМТ, 2016. 717 с.
5. Мазур П. И. 1917 год. Мариуполь: От февраля до октября. Историческая хроника. Мариуполь: Издательство «Азовье», 2007. 40 с.
6. Мариупольская жизнь. 1917. 12 марта.
7. Мариупольская жизнь. 1917. 14 марта.
8. Мариупольская жизнь. 1917. 23 марта.
9. Мариупольская жизнь. 1917. 30 марта.
10. Мариупольское слово. 1917. 4 мая.
11. Мариупольское слово. 1917. 13 мая
12. Мариупольское слово. 1917. 11 июня
13. Мариупольское слово. 1917. 14 ноября
14. Мариупольское слово. 1917. 16 ноября
15. Протокол заседания съезда представителей греческого народа г. Мариуполя и Мариупольского уезда от 2 декабря 1917 г. Калоеров С. А. В послереформенной царской России (1861 - 1918): Документы по истории греков Приазов'я: в 4-х томах. Т. 3. Харьков: Изд-во НТМТ, 2016. С. 434 – 449.
16. Романцов В.М. Грецька громада Маріупольського повіту в політиці українських урядів 1917 – 1918 рр.: історико-правові проблеми. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2012. Вип. 20. Част. 1. Т. 1. С. 81 – 85.

17. Романцов В. М. Етнополітичні та етнокультурні процеси в Маріуполі на початку демократичної революції 1917 р. Історичні уроки для сучасності. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія: Збірник наукових праць. Вип. 16. 2016. С. 131 – 138.
18. Романцов В. М. Демократичні перетворення в Маріуполі на початку революції 1917 р. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія: Збірник наукових праць. Вип. 12. 2015. С. 95 – 100.
19. Романцов В.М. Українська революція. події 1917 р. в Маріуполі. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія: Збірник наукових праць. Вип. 19. 2017. С. 47 – 58.
20. Третій універсал Української Центральної Ради. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т1. С. 398 – 401.
21. Харахурсах В.Е. Маріупольський союз грецького народу та його ставлення до УНР.Дебют: Збірник тез доповідей студентів історичного факультету МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2018. Маріуполь, 2018. С. 30 – 32.
22. Якубова Л.Д. Маріупольські греки (етнічна історія): 1778 р. – поч. 30-х р. ХХ ст. К., 1999. С. 51 - 62.

УДК 316.733:316.77

*Ширяєва Олена,
студентка 1 курсу
спеціальності «Соціологія»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

ВПЛИВ СУЧАСНОСТІ НА МІЖКУЛЬТУРНУ КОМУНІКАЦІЮ В МАРІУПОЛІ

Статтю присвячено розгляду основних теоретичних підходів до проблеми міжкультурної комунікації, що мають місце в зарубіжній та вітчизняній соціологічній літературі. Автор доходить висновку, що комунікація в соціокультурному просторі має розглядатися як відображення міжкультурних зв'язків певних груп людей у певний історичний період розвитку суспільства.

Ключові слова: комунікація, модернізація суспільства, міжкультурні зв'язки, розвиток суспільства культури творення.

Статья посвящена рассмотрению основных теоретических подходов к проблеме межкультурной коммуникации, которые имеют место в зарубежной и отечественной социологической литературе. Автор приходит к выводу, что коммуникацию следует рассматривать как отражение межкультурных связей конкретных групп людей в конкретном историческом периоде развития общества.

Ключевые слова: коммуникация, модернизация общества, межкультурные связи, развитие общества культур созидания.

The article is dedicated to the examination of basic theoretical approaches to the problem of the intercultural communication, which occur in foreign and domestic sociological literature. The author comes to the conclusion that communication should be considered as the reflection of the intercultural connections of the specific groups of people in the specific historical development period of society.

Key words: communication, intercultural communication, development of the society which creates culture.

Сучасне суспільство перебуває на етапі соціокультурної трансформації й модернізації, зміни типу своєї організації, відповідно до чого формується нова культурна реальність, що характеризується новими відносинами між людьми у сфері культури, новими умовами розвитку, особливою системою цінностей, норм і принципів, культурних потреб і засобів їх задоволення. Специфіка цієї трансформації є наслідком, з одного боку – недавньої (за історичними мірками) соціалістичної модернізації традиційного суспільства з усіма її успіхами й недоліками, а з іншого — вона є виявом модернізації в широкому сенсі, відбуваючись в умовах сучасної доби «високого модерну».

Перебіг періоду модернізації суперечливий, бо відродження етнічних традицій за нових умов набуває модернізаторських рис постіндустріального суспільства. Відродження давніх традицій відбувається водночас як створення новітніх структур комунікативного суспільства — як наслідок зіткнення «традиційного» та «модернізаторського» традиція стає одним із джерел культурної модернізації. Процеси культури творення набувають нового значення в умовах формування нового типу суспільства, в якому комунікаційні процеси є базовими щодо соціоутворення. Комунікація в соціокультурному просторі це відображення міжкультурних зв'язків певних груп людей у певний історичний період його розвитку. Соціокультурний простір є багатовимірним і несталим. Саме багатовимірність (структура і система суспільства, належність до держави,

національності, професії, конфесії, відповідний економічний статус тощо) створювала осі диференціації населення відповідно до стратифікацій, соціального складу та соціальних інститутів, що, своєю чергою, впливало на появу відповідних культур. Кожній культурі притаманні свої ціннісні орієнтації й норми поведінки, котрі зумовлювали характер комунікації в тому чи тому суспільстві. В історичному часі соціокультурний простір трансформувався, відбувалася певна соціокультурна еволюція - процес змін і розвитку людських суспільств, який полягає у загальних зсувах у сукупності приступної культурної інформації, що свідчить про те, що соціокультурний простір повсякчас змінюється. Під час зміни соціокультурних особливостей змінюється і характер комунікативних процесів. Яскравим прикладом того є теперішні процеси, які відбуваються в Україні, де створюється нова соціокультурна реальність. Але потрібно зауважити, що людина сприймає соціокультурний простір відповідно до отриманої нею культури, тобто відбувається процес постійного впливу людини (суспільства) на соціокультурний простір і соціокультурного простору на людину (суспільство). Відбувається також процес постійного оновлення соціокультурного простору і адаптації елементів, що його створюють, чи процес взаємного проникнення в оновлення. Не слід забувати й того, що сьогодні, коли вплив “планетарної свідомості” дедалі зростає і має визначальне значення для існування людства, соціокультурні запити докорінно змінюються, що доводить, що зміни в комунікації залежать від змін у соціокультурному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большая Советская энциклопедия. Третье изд. М.: Советская энциклопедия, 1973. Т. 13. с. 60.
2. Основы теории коммуникации: учебник. М : Гардарики, 2003. С.44.
3. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація як метод соціального пізнання. Нова парадигма. 2005. Випуск 45. с. 167–176.
4. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М. Слово / Slovo, 2000. – С. 124
5. Cambridge International Dictionary of English. – Cambridge Univ. Press, 1995. – XVIII, 1792 p.
6. Samovar L., Porter F. Intercultural Communication: A Reader. –Belmont: Wadsworth, 1994. – 387 p.
7. Singer M. R. Intercultural Communication: A Perceptual Approach.– Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1987. – 258 p.

8. Triandis H. Psychologia międzykulturowa: rozwój i dokonania //Przeгляд Psychologiczny. – 1991. – № 1 – S. 12.

УДК 37.072

*Шейбут Вікторія,
студентка ОС «Магістр
спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Маріупольського державного університету
(м. Маріуполь)*

ОСВІТА ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Подано огляд питань отримання іноземцями освіти в Україні, також проведено якісний та кількісний аналіз показників навчання студентів в Україні, а саме: за країнами-донорами, мовами навчання, спеціальностями та фінансуванням навчання. Представлено переваги навчання в Україні та основні труднощі з якими стикаються іноземці.

Ключові слова: освіта, іноземні студенти, освіта в Україні.

Представлен обзор вопросов получения иностранцами образования в Украине, также проведен качественный и количественный анализ показателей обучения студентов в Украине, а именно: за странами-донорами, языками обучения, специальностям и финансированием обучения. Представлены преимущества обучения в Украине и основные проблемы, с которыми сталкиваются иностранцы.

Ключевые слова: образование, иностранные студенты, образование в Украине.

A review of the issues of education of foreigners in Ukraine has been submitted, and qualitative and quantitative analysis of the indicators of student's education in Ukraine has been conducted, namely: by donor countries, languages of training, specialties and financing of training. The advantages of studying in Ukraine and the main difficulties encountered by foreigners are presented.

Key words: education, foreign students, education in Ukraine.

Враховуючи поточну кількість іноземних студентів в Україні та фінансові потоки, що впливають у бюджет держави завдяки вхідній мобільності, студентів-іноземців можна вважати значимим фактором подальшого розвитку системи вищої освіти України.

Стаття має на меті аналіз кількісних та якісних показників вхідної академічної мобільності в Україні; визначення основних проблем навчання іноземців в Україні; презентацію шляхів покращення системи навчання іноземців в Україні.

Проблеми підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах висвітлені у наукових працях О. Адаменко, О. Білоус, Н. Булгакової, С. Варави, В. Груцяк, Т. Дементьєва, О. Палки, М. Разорьонової, І. Христинко та ін. Більшість публікацій стосується питань адаптації та підтримки студентів, що вже навчаються у вищих навчальних закладах. Водночас стикаємось з нестачею аналітичних статей спрямованих на підвищення прозорості інформування іноземців про навчання в Україні та умови вступу, а також покращення міжнародного освітнього іміджу України шляхом використання маркетингових прийомів.

Остання редакція Закону «Про вищу освіту» та проект з імплементації Закону «Про вищу освіту» ставлять такі цілі: «збільшення частки студентів з країн ОЕСР до 25 % від загалу іноземних студентів для дослідницьких ВНЗ та до 10 % для національних ВНЗ» [1, 2]. При цьому для досягнення таких високих показників визначаються наявність англomовних навчальних програм та частки іноземних студентів з розвинутих країн під час складання критеріїв для розподілу державного замовлення на магістерські програми, запровадження англomовних магістерських та бакалаврських програм, запровадження програмного забезпечення для процедури визнання іноземних дипломів про освіту на центральному рівні, регулярні опитування іноземних студентів в українських ВНЗ щодо їх мотивації та оцінки якості вищої освіти, розробка стратегії експорту послуг вищої освіти за кордон з урахуванням нинішньої і майбутньої географії глобального попиту на українську вищу освіту. Таким чином, держава стимулює вищі навчальні заклади до залучення іноземних студентів та створення привабливих умов їх навчання.

На основі даних аналітичної записки «Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір» розглянемо основні показники навчання іноземців в Україні [3]. Наведені дані свідчать, що в 2014/15 в українських ВНЗ навчалися близько 63 тис. іноземців зі 146 країн світу: Туркменістану, Азербайджану, Індії, Нігерії, Грузії та ін. При цьому кількість студентів з розвинених країн (Північна Америка та ЄС) лише 3 %, отже, для досягнення запланованих показників має бути здійснена значна робота із залучення різноманітнішого контингенту студентів. Такий перелік країн зумовлює і вибір мов навчання іноземців, для вихідців з пострадянських країн це

російська (59,6 %), для іноземців з дальнього зарубіжжя — англійська (25,9 %) та українська (16,9 %) мови. Значна кількість іноземців обирає заклади Харкова (35 %), Києва (23 %) та Одеси (11 %). Найпопулярнішими галузями серед іноземних студентів є медицина та економіка, також попитом користуються інженерні галузі. Тим не менш, саме медична галузь бере на себе основну кількість студентів, із топ-10 університетів за кількістю іноземних студентів 8 є медичними закладами.

Це можна пояснити тим, що медична освіта в Україні набагато дешевше, ніж у країнах ЄС. Потім є можливість отримати престижну роботу за кордоном [4]. Що ж до значних коштів, які отримує українська освіта завдяки вхідній мобільності (близько 4 млрд грн. у 2013 р.), то це пояснюється тим фактом, що більшість студентів — 98 % — навчаються за контрактом. Серед іноземців також трапляються стипендіати, які навчаються за договором між державами. Найчастіше це талановиті студенти, які пройшли конкурс на навчання за кордоном і за це держава оплачує їх навчання. Факторами, що приваблюють іноземців до навчання в Україні є доступна вартість навчання з доволі високим рейтингом українських ВНЗ, невисокий прожитковий мінімум, гнучкість щодо вибору мов навчання, легкі умови вступу, комфортні умови навчання у містах, м'який клімат, спільні з багатьма пострадянськими країнами традиції та соціальні норми. Поряд з перевагами навчання в Україні існують і певні стримуючі фактори, які приводять до вибору країни навчання не на користь України або незадоволення під час навчання.

Аналіз поточного стану та проблем навчання іноземців в Україні дозволив виявити сфери, що потребують негайного покращення. Проблеми починаються з процесу залучення потенційних студентів, якими займаються приватні агенції, діяльність яких не регламентується ні державою, ні університетами. Іноді ці посередники надають, м'яко кажучи, не зовсім правдиву інформацію про навчання в нашій країні. Проаналізувавши розділ «Frequently asked questions» сайтів www.comestudyinukraine.org та www.studyinukraine.org, отримана така інформація: мовою навчання в Україні є англійська, влітку студенти можуть проходити стажування в країнах Європи, а диплом України визнається по всьому світу.

Вважаємо, що надання неправдивої інформації про перспективи навчання в Україні приводить до можливого розчарування після приїзду в нашу країну. Часто такі агенції стягують зі студентів надмірні кошти за отримання віз та підготовку документів, ці суми в багато разів перевищують реальну вартість таких послуг. В той час університети, співпрацюючи з такими посередниками, виправдовують їх діяльність. Не дивно, що посли Туркменістану та Іраку під час проведення круглого столу на тему «Проблеми

нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України» вимагали закриття усіх агенцій-посередників. Вважаємо, що чітка регламентація роботи посередників та забезпечення їх чесної роботи підвищать імідж України як країни-експортера навчальних послуг.

Оскільки для іноземних студентів працевлаштування буде відбуватись на іноземному ринку праці, вимоги до якості освіти ще вищі. Провідні українські ВНЗ пропонують сучасні та затребувані спеціальності, розробляють англійські програми навчання та впроваджують інноваційні методи навчання. Однак, слід уникати формального підходу до навчання іноземців, коли початкові заклади «тримають їх на плаву» незважаючи на значне відставання у навчанні. Також слід підвищувати якість української освіти, адже доволі часто студенти-іноземці стикаються з відмовами у визнанні дипломів. Також необхідно збільшувати кількість грантових та стипендіальних програм для навчання в Україні, у тому числі з фінансуванням українського уряду. Адже зараз кількість іноземців, що навчаються в Україні за рахунок стипендій, мізерно мала. Залучення більшої кількості студентів на програми безкоштовного навчання, по-перше, покращить міжнародний імідж нашої освіти, а по-друге, допоможе відібрати найталановитіших студентів.

Доцільною є зміна підходів до інформування іноземців про можливості навчання в Україні та вступ до ВНЗ, яка має включати регулювання діяльності посередників з боку університетів та держави, контроль за сумами коштів, які посередники стягують зі студентів (можливо, через систему надання ліцензій). Доцільною буде співпраця в відомими та престижними освітніми агенціями, участь українських ВНЗ у виставках міжнародної освіти, створення спеціальної сторінки на сайті університету з детальною інформацією щодо умов вступу для іноземців декількома мовами, наявність паперових та он-лайн брошур з детальною інформацією про університет.

Тож, іноземні студенти здійснюють значні фінансові вливання в освітню систему України. Для подальшого стимулювання вхідної студентської мобільності необхідно просувати Україну на міжнародному освітньому ринку та створювати сприятливі умови для навчання іноземців. Одним із шляхів досягнення поставленої мети є удосконалення маркетингового комплексу української освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» : станом від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] // Вища освіта : інформаційно-аналітичний портал. Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
2. Інтернаціоналізація та мобільність [Електронний ресурс] : Імплементация Закону про вищу освіту // Педагогічна преса : освітній портал. 2014. Режим доступу : <http://osvita.gov.ua/>.
3. Здіорук С. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір [Електронний ресурс] / С. Здіорук, І. Богачевська // Аналітична записка. 2013. Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/> .
4. Актуальні статистично-аналітичні показники надання освітніх послуг іноземцям [Електронний ресурс] / Український державний центр міжнародної освіти // Освіта для іноземців. 2015. Режим доступу : <http://intered.com.ua> .
5. Бочева Г. Іноземні студенти в Україні: освіта чи експлуатація? [Електронний ресурс] / Г. Бочева // Проект «Без кордонів» Центру «Соціальна Дія». 2011. Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=1808> .
6. Ivy, J. A new higher education marketing mix: the 7Ps for MBA marketing / J. Ivy // *International Journal of Educational Management*. 2008. Vol. 22, No 4. Pp. 288—299.
7. Kristian, Zadeh, Shahriyar Hossein. Marketing within higher education institutions — a case study of two private Thai universities / Kristian Starck, Shahriyar Hossein Zadeh // *Mälardalen Universit*. 2003. 62 P.

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	
Клименко Олена Юріївна , доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології та політології Національного технічного університету «Харківського політехнічного інституту», м. Харків «ВИКРИВЛЕННЯ МОДЕЛЕЙ КОМУНІКАЦІЇ В НАСЛІДОК НЕТИПОВОГО ПЕРЕБІГУ ДИТИНСТВА У ДІТЕЙ ДОНБАСУ»	3
Сорока Юлія Георгіївна , доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків «КУЛЬТУРНІ ІДЕНТИЧНОСТІ В РЕТРОСПЕКТИВІ ВЛАДНИХ СТОСУНКІВ»	10
Суровцева Ірина Юріївна , кандидат історичних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь «ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ»	12
РОЗВИТОК ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ СОЦІОЛОГІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
Дубініна Віра Олександрівна , доцент кафедри філософії і суспільних наук; кандидат філософських наук; Українська медична стоматологічна академія м. Полтава «ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ФІЛОСОФСЬКОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ»	18
Николаєва Валентина Іванівна , доцент, Донецький державний університет управління, м. Маріуполь Кісіль Андрій магістрант, Донецький державний університет управління, м. Маріуполь «МЕДІЙНІ РЕАЛІЇ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: КУЛЬТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ»	20
Іванов Павло Михайлович , кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та соціології, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь Пандазі Анастасія Володимирівна , студентка ОС «Магістр» спеціальності «Історія та археологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «СТРУКТУРА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»	24
Сальнікова Наталія Валеріївна , кандидат історичних наук, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України, м. Маріуполь «МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»	28
Баранов Олексій Вікторович , студент 1 курсу ОС «Магістр» спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь «У ЧОМУ АТТРАКТИВНОСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ВК ДЛЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ»	30
ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ МЕТАТЕОРІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	
Крапівіна Галина Олексіївна , доцент, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь Беркут Аліна Антонівна , студент, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь «АКУЛЬТУРАЦІЯ У ВИРОБНИЧІЙ ПРАКТИЦІ СТУДЕНТІВ-ТУРИСТІВ У ПОЛЬЩІ»	34
Гузь Антон Миколайович , студент ОС «Магістр» спеціальності «Історія та	40

археологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ТОЛЕРАНТНІСТЬ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ»	
Плохотіна Дар'я Андріївна , студентка I курсу ОС «Магістр», спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ»	42
Трофименко Анастасія Вікторівна , кандидат політичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «КУБІНСЬКА ЕТНІЧНА МЕНШИНА ЯК СУБ'ЄКТ ЛОБІЮВАННЯ В США»	46
Григорова Ольга Володимирівна , студентка I курсу ОС «Магістр», спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ОБЩЕНИЕ В ИНТЕРНЕТЕ И РЕАЛЬНОЙ ЖИЗНИ»	51
Павлова Світлана Віталіївна , студентка I курсу, спеціальності «Соціологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ЛОКАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»	54
СОЦІОЛОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	
Никифоренко Наталя Олексіївна , завідувач кафедри соціології управління, кандидат історичних наук, доцент, Донецький державний університет управління м. Маріуполь «МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ»	61
Никифоренко Наталя Олексіївна , завідувач кафедри соціології управління, кандидат історичних наук, доцент, Донецький державний університет управління м. Маріуполь «ДОСВІД ВИВЧЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ»	67
Никифоренко Наталя Олексіївна , завідувач кафедри соціології управління, кандидат історичних наук, доцент, Донецький державний університет управління м. Маріуполь Бойко Карина Леонтіївна , студентка II курсу спеціальності «Соціологія», Донецький державний університет управління м. Маріуполь «КСЕОНОФОБИЯ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»	76
Никифоренко Наталя Олексіївна , завідувач кафедри соціології управління, кандидат історичних наук, доцент, Донецький державний університет управління м. Маріуполь Руденко Дар'я Петрівна , магістр соціології, Донецький державний університет управління, м. Маріуполь «ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»	80
Сабадаш Юлія Сергіївна , в.о. завідувача кафедри культурології та інформаційної діяльності, доктор культурології, професор, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ»	85
Цибулько Ольга Сергіївна , кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та соціології, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ТРАДИЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН «ДУХОВНОСТІ»	88
СУЧАСНІ КРОС-КУЛЬТУРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	
Сікорська Ірина Миколаївна , доцент кафедри соціології управління Донецький державний університет управління, м. Маріуполь «РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ У РОЗВИТКУ КРОС-КУЛЬТУРНИХ НАВИЧОК МОЛОДІ»	93
Матяшевський Павло Владиславович , студент II курсу спеціальності	96

«Соціологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «СУЧАСНІ КРОС-КУЛЬТУРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ»	
Поладянц Поліна Мерабівна , студентка I курсу спеціальності «Соціологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «КРОС-КУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ МАРІУПОЛЯ ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН»	100
Іонченкова Вікторія Олександрівна , студентка I курсу ОС «Магістр» «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ТЕМАТИКА СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»	104
Сапаров Микола Олексійович , студент III курсу, спеціальності «Соціологія» Маріупольського державного університету м. Маріуполь «ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРАХ»	107
Чаплик Микола Миколайович , кандидат історичних наук, доцент кафедри соціології управління Донецького державного університету управління м. Маріуполь	110
СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	
Уколова Крістіна Олексіївна , студентка III курсу спеціальності «Соціологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»	116
Станецька Юлія , студентка ОС «Магістр», спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ»	119
Сивак Оксана Анатоліївна , кандидат педагогічних наук, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету м. Маріуполь «ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН»	124
МІЖЕТНІЧНА ВЗАЄМОДІЯ: ГЛОБАЛЬНИЙ, РЕГІОНАЛЬНИЙ, ЛОКАЛЬНИЙ РІВНІ	
Медведєва Юлія Юріївна , доцент кафедри соціології та соціальної роботи Класичний приватний університет, м. Запоріжжя «СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР УЯВЛЕНЬ ВІРЯН РІЗНИХ КОНФЕСІЙ УКРАЇНИ ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ТА КОНТРОМІДЕРНІЗАЦІЙНИХ СКЛАДНИКІВ»	128
Слющинський Богдан Васильович , завідувач кафедри філософії та соціології, доктор соціологічних наук, професор, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ЕТНОКУЛЬТУРА І СУСПІЛЬСТВО: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ»	132
Афанасьєва Наталія Сергіївна , студентка I курсу спеціальності «Культурологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ДИХОТОМІЯ СХІД-ЗАХІД В ЕКОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ»	136
Бородай Анжеліка Едуардівна , студентка I курсу спеціальності «Соціологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «НОВІ ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ»	139
Паскевич Орина Володимирівна , студентка I курсу спеціальності «Соціологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В МАРІУПОЛІ»	143
Потапова Наталія Миколаївна , кандидат економічних наук, доцент, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь	146

«ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ У РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»	
Каракай Ігор Володимирович , студент ОС «Магістр», спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ВЕБІНАР ЯК ЗАСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»	151
Бабенко Вероніка Віталіївна , студентка 1 курсу спеціальності «Соціологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРИАЗОВ'І: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ»	153
Білоусова Валерія , студентка ОС «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету м. Маріуполь «РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ УНІВЕРСИТЕТУ»	156
Романцов Володимир Миколайович , завідувач кафедри історичних дисциплін, доктор історичних наук, професор, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь Романцова Наталя Іванівна , кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та соціології, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «МІЖЕТНІЧНА ВЗАЄМОДІЯ У РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЯХ 1917 РОКУ У МАРІУПОЛІ»	159
Ширяєва Олена Ігорівна , студентка 1 курсу, спеціальності «Соціологія», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ВПЛИВ СУЧАСНОСТІ НА МІЖКУЛЬТУРНУ КОМУНІКАЦІЮ В МАРІУПОЛІ»	167
Шейбут Вікторія , студентка ОС «Магістр спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету м. Маріуполь «ОСВІТА ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ»	170
Зміст	175

Програма
Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Міжкультурна комунікація і глокалізаційні процеси у соціологічному вимірі»

Комп'ютерна верстка:
Пандазі А.В.

Підписано до друку 19.03.2019Зам. 160/17
Обсяг 0,6 друк. арк. Формат 60x84/16. Тир. – 130

Редакційно-видавничий відділ Маріупольського державного університету.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК №4930 від 07.07.2015 р.
87500, Маріуполь, пр. Будівельників, 129